

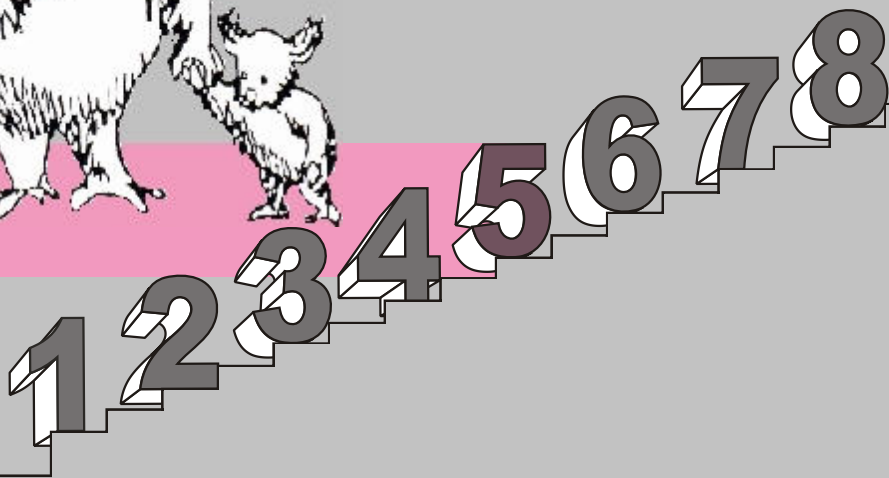
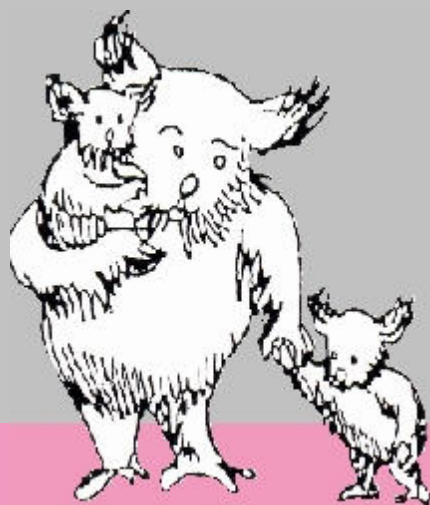
Маленькі сходинки

Програма раннього втручання
для дітей із затримкою розвитку

Книга 5. Навички тонкої моторики

Мойра Пітерсі та Робін Трелоар
у співпраці зі Сью Кейнс, Діаною Утер та Ерікою Брар

Університет Маккуорі, Сідней, Австралія

Маленькі сходинки

Програма раннього втручання
для дітей із затримкою розвитку

Книга 5. Навички тонкої моторики

Мойра Пітерсі та Робін Трелоар
у співпраці зі Сью Кернс, Діаною Утер та Ерікою Брар
Університет Маккуорі, Сідней, Австралія

Переклад з англійської здійснено інформаційними спеціалістами
МБФ "ОМНІ-Мережа для дітей"

Наукові редактори українського видання:
Т.І. Поніманська
Рівненський державний гуманітарний університет
А.А. Колупаєва
Інститут спеціальної педагогіки АПН України

Редактори:
Л. Євтушок, Т. Віговська

Верстка та оформлення:
І. Щавій

2006 р.

Published by Macquarie University,
Special Education Centre, North Ryde, NSW 2109,
Sydney, Australia

© Copyright 1989 Moira Pieterse and Robin Treloar

Міжнародний благодійний фонд "ОМНІ-Мережа для дітей" сердечно дякує за допомогу у виданні Програми "Маленькі сходинки" українською мовою авторам: Мойрі Пітерсе, Робіну Трелоар, Сью Кернс, Діані Утер та Еріці Брар.

„Маленькі сходинки” - це програма раннього втручання для стимуляції дітей із затримкою розвитку від народження до 4-річного віку. „Маленькі сходинки” насамперед призначені для батьків дітей з розумовим відставанням. Вони містять практичні поради щодо навчання дітей у домашніх умовах. Основним постулатом цієї програми є те, що батьки - це найкращі вчителі для своєї дитини. Ця програма також може використовуватися педагогами, лікарями і студентами.

Рекомендовано до видання:
Вченою Радою Інституту спеціальної педагогіки АПН України
(протокол №від 12.05.2005 р.);
Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол №10 від 27.05.2005 р.)

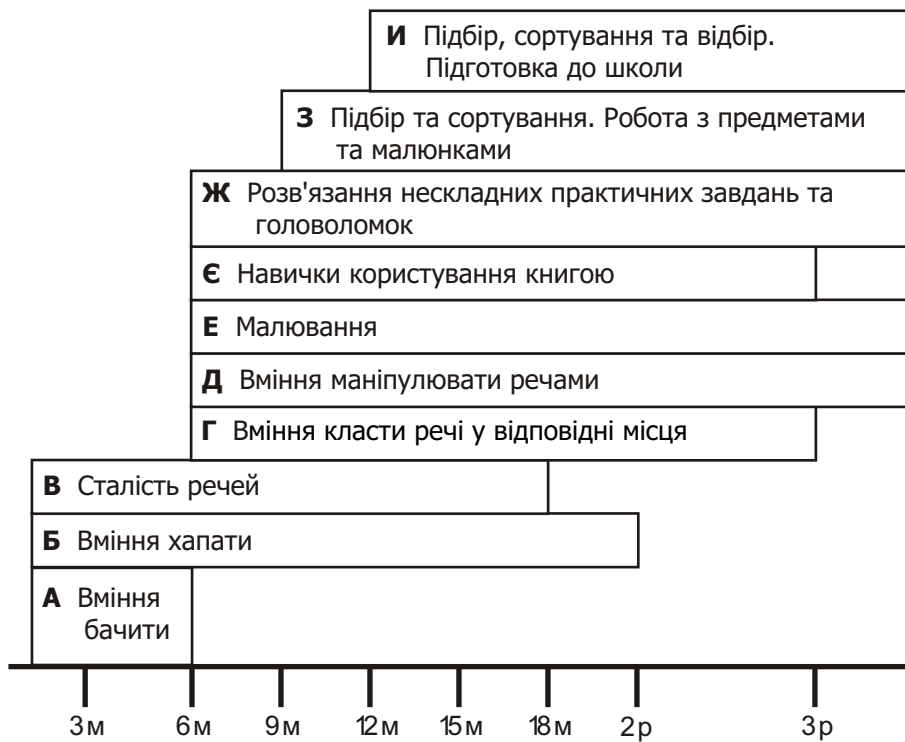
Міжнародний благодійний фонд "ОМНІ-Мережа для дітей"
Адреса фонду:

Україна: 33300, м. Рівне, вул. 16 Липня, 36.
Тел/факс: (0362) 62-34-47. E-mail: omni-rivne@bdp.rovno.ua

<http://ibis-birthdefects.org/start/ukrainian/unetomni.htm>

КНИГА 5

Вступ	5
Розділ 1	
ТМ.А: Здатність бачити.....	6
Розділ 2	
ТМ.Б: Вміння схоплювати предмети.....	14
Розділ 3	
ТМ.В: Сталість речей.....	30
Розділ 4	
ТМ.Г: Вміння класти речі чи предмети у потрібне місце.....	36
Розділ 5	
ТМ.Д: Вміння маніпулювати предметами.....	47
Розділ 6	
ТМ.Е: Малювання.....	63
Розділ 7	
ТМ.Ж: Навички користування книгою.....	80
Розділ 8	
ТМ.З: Вирішення нескладних практичних завдань та головоломок.....	87
Розділ 9	
ТМ.І: Підбір і сортування. Робота з предметами та малюнками.....	106
Розділ 10	
ТМ.К: Підбір, сортування. Підготовка до школи.....	114

ВСТУП

Тонка моторика - це вміння, які включають у себе рухи або комбінацію рухів дрібних м'язів рук та очей.

У цю рубрику ми також включаємо когнітивні навички (наприклад, здатність розрізняти кольори і форми, здатність розв'язувати завдання) та навички, необхідні для підготовки до школи (базові навички читання, рахування тощо).

Книга складається із таких розділів:

ТМ.А: Здатність бачити.

ТМ.Б: Уміння захоплювати.

ТМ.В: Сталість речей.

ТМ.Г: Уміння класти речі у відповідні місця.

ТМ.Д: Уміння маніпулювати речами.

ТМ.Е: Малювання.

ТМ.Є: Навички користування книгою.

ТМ.Ж: Розв'язання нескладних практичних завдань та головоломок.

ТМ.З: Підбір та сортування. Робота з предметами та малюнками.

ТМ.И: Підбір, сортування та відбір. Підготовка до школи.

Діаграма, яка наводиться нижче, допоможе вам визначити, які групи навичок можна засвоювати паралельно.

У чому полягає необхідність освоєння навичок тонкої моторики? На це питання важко відповісти однією фразою, оскільки мова йде про множинність дуже різноманітних навичок. Але слід мати на увазі таке:

- Навички тонкої моторики допомагають дитині дослідити, порівняти та класифікувати речі, що її оточують.
- Навички тонкої моторики допомагають дитині досягти самостійності. Дійсно, навіть застібання гудзика вимагає певних навичок.
- Навички тонкої моторики дозволяють дитині виразити себе творчо - за допомогою гри та інших мистецьких засобів.
- Навички тонкої моторики сприяють формуванню самоусвідомлення дитини та соціальних навичок шляхом участі в грі та у спільній праці (у шкільному віці) зі своїми однолітками.

Кому необхідна допомога фахівців? Дітям із послабленим зором та дітям з поганою координацією рухів допомога фахівця не буде зайвою. Спеціаліст допоможе вам зрозуміти, з якою метою робиться та чи інша вправа, і запропонує спосіб досягнення мети, доступний для вашої дитини. Наприклад, сліпа дитина, що не може розрізняти кольори, може розрізняти речі за фактурою та вагою. Це зробить можливим класифікувати та сортувати речі, що її оточують, так само, як це робить зряча дитина, орієнтуючись на кольори.

РОЗДІЛ 1

ТМ.А: ЗДАТНІСТЬ БАЧИТИ

У цьому розділі ми будемо говорити про вміння дитини дивитися на речі, які її оточують. У дитини з'являється здатність фокусувати погляд на тому чи іншому предметі, стежити за ним очима, що надалі визначає його здатність дотягуватися до речей, хапати їх та гратися.

Поки дитина не досягне 6-місячного рівня розвитку, ми будемо говорити про вміння дитини дивитися і хапати як про дві окремі групи навичок. Але вони настільки тісно пов'язані, що навіть на початковій стадії з ними можна працювати одночасно.

Для того, щоб дитина могла бачити дуже маленькі речі, потрібно подолати вісім етапів. Однак це вміння і надалі не втратить своєї важливості, оскільки є основою інших необхідних дитині навичок, і надалі нема потреби розглядати її окремо.

Якщо ваш малюк має поганий зір, вам доведеться допомагати йому вчитися: по-перше, максимально використовувати його зорові можливості, по-друге, більше прислухатися до інших почуттів. Ми рекомендуємо звернутися за допомогою до фахівців. Адаптація запропонованих методів та прийомів дасть можливість вашій дитині оволодіти навичками, які описані в цій книзі.

Нижче ми наводимо всі навички даної групи:

Від 0 до 3 місяців.

1. Спрямовує погляд та фіксує його на предметі кілька секунд.
2. Супроводжує поглядом предмет, який рухається вздовж середньої лінії тіла.
3. Лежачи на спинці, стежить за предметом, в межах 90°.
4. Супроводжує поглядом предмет, який рухається вертикально.

Від 3 до 6 місяців.

8. Переводить погляд з одного предмета на інший.
9. Візуально вивчає предмет, який тримає в руці.
10. Лежачи на спинці, стежить за предметом, в межах 180°.
11. Дивиться на маленький предмет.

ТМ.А.1. СПРЯМОВУЄ ПОГЛЯД НА ПРЕДМЕТ І ФІКСУЄ ЙОГО НА ЦЬОМУ ПРЕДМЕТІ ПРОТЯГОМ КІЛЬКОХ СЕКУНД

У цьому розділі мова піде про можливості малюка затримувати свій фіксований погляд на якомусь предметі протягом невеликого проміжку часу, що є кроком уперед, оскільки погляд новонародженого здається не зовсім сфокусованим. Перший „об'єкт”, який притягує увагу дитини - обличчя батьків. Ці

обличчя надовго залишаються найважливішими у світі. І саме з цього ми починаємо наші заняття. Для того, щоб привернути увагу дитини до свого обличчя, ми говоримо з нею, посміхаємось. І як тільки малюк навчиться дивитися на нас, можна переходити до іграшок та інших предметів.

Як оцінити:

Матеріали: яскраві різнобарвні іграшки, які не спричиняють шуму.

Спосіб: легенько помахайте іграшкою на відстані приблизно 25 см від обличчя дитини, біля межі поля зору.

Результат позитивний, якщо дитина подивиться на іграшку і на мить затримає на ній свій погляд.

Як учити: застосовуйте різноманітні яскраві предмети. Можете також використовувати малюнки обличчя (можна намалювати від руки).

Візьміть за звичку кожен раз, коли ви хочете привернути увагу малюка, говорити йому: „Подивись!”. Поки що він не зрозуміє значення слова, але з часом обов'язково зрозуміє.

Опрацюйте розділи, що наведені нижче, та оберіть той розділ, який ваш малюк не може опанувати. Одночасно треба наполегливо працювати над першими навичками розділу „А” книги „*Сприйняття мовлення*”, що допоможе навчити вашу дитину дивитися на вас. Ви зрозумієте, що розділи, які описані в книзі „*Сприйняття мовлення*” і в тій книзі, яка зараз перед вами, дуже подібні:

1. *Дитина дивиться на ваше обличчя*, коли воно раптово з'являється в полі зору, на відстані приблизно 25 см від її обличчя (щоб привернути її увагу, розмовляйте з нею).

2. *Дитина дивиться на обличчя, намальоване на аркуші*, коли воно раптово з'являється в полі її зору.

3. *Дитина дивиться на предмет*, коли він раптово з'являється в полі її зору.

4. *Дитина дивиться на обличчя, яке перебуває поза межами поля зору*. Для цього ви маєте допомогти дитині повернути голову, легенько скеровуючи її долонями.

5. *Дитина дивиться на предмет*, який перебуває поза межами поля зору, також з вашою допомогою (як описано вище).

Якщо малюк добре справляється з усіма завданнями, але не виконує головної, перевірте, чи достатньо часу ви йому залишаєте для того, щоб він зміг відреагувати. Проекспериментуйте із різними предметами, спробуйте піднести предмет ближче чи далі від його обличчя. Виділіть певний час і поспостерігайте, на які предмети він зверне увагу сам.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Слідкуйте за тим, щоб у полі зору дитини завжди були речі, які можуть її зацікавити. За допомогою рамок чи підставки для білизни розвісьте іграшки навколо дитини, коли вона лежить чи сидить на стільчику. Також розвісьте іграшки над ліжечком чи коляскою дитини - сюди добре підійде намальоване обличчя. Перед вікнами підвісьте легкі фігурки на ниточках. Колихаючись від вітру, вони будуть змінювати освітлення в кімнаті, що також може привернути увагу малюка.

В садку коляску розташуйте таким чином, щоб дитина могла бачити листя, що коливається на фоні неба. Коли ви саджаєте малюка на стілець, намагайтеся робити це таким чином, щоб дитина вас бачила. Слід пам'ятати, що її поле зору обмежене, а отже, коли ви мисте посуд, то необхідно поставити дитячий стілець вище, наприклад, на кухонну лаву. Найсприятливіші моменти для занять - це час, коли ви разом. Для того, щоб привернути увагу до себе, розмовляйте з малям, коли перевдягаєте, годуєте чи вкладаєте його спати.

Закріплення та розвиток навички.

Коли малюк освоїть цю навичку, потурбуйтеся, щоб він мав можливості для практики. Змінюйте предмети, які його оточують. Дуже багато цікавих речей можна знайти в кухонній шафі. З часом починайте показувати дитині менші речі спокійніших кольорів. Спробуйте також розміщувати ці предмети на різних відстанях від дитини.

ТМ.А.2. СУПРОВОДЖУЄ ПОГЛЯДОМ ПРЕДМЕТ, ЯКИЙ ПЕРЕСІКАЄ СЕРЕДНЮ ЛІНІЮ ЙОГО ТІЛА

Коли дитина навчиться дивитися на ваше обличчя та на предмети, розташовані навпроти, можна розпочати вчити її слідувати поглядом за обличчям або предметом, які рухаються. Розпочинати ми будемо з маленької дистанції, але вже в останньому розділі мова піде про такі рухи, які вимагатимуть повороту голови на 180 градусів.

Як оцінити:

Матеріали: яскрава іграшка або ваше обличчя.

Спосіб: тримайте іграшку чи обличчя збоку від середньої лінії тіла дитини (уявна лінія, яка проходить вздовж тіла малюка). Приверніть її увагу, і коли вона подивиться на вас (або на іграшку), трохи перемістіть обличчя чи іграшку вздовж цієї лінії.

Результат позитивний, якщо ваш малюк слідує за предметом невідривним сфокусованим поглядом. Його погляд має не тільки рухатись слідом за предметом, але й повернутися назад.

Як учити: спочатку малюка необхідно навчити проводити поглядом ваше обличчя. Рухайтесь дуже повільно, не припиняючи розмовляти з малюком. Якщо він відволічється, зачекайте, коли він знову подивиться на вас, і тоді продовжуйте рух.

Наступний крок - слідування за намальованим обличчям, потім за іграшкою, що видає звуки, і, нарешті, за яскравою іграшкою, що не видає звуків.

Ігровий час і участь у повсякденних заняттях.

Продовжуйте, як і раніше, демонструвати дитині різноманітні предмети, але тепер ви маєте їх рухати. Ви можете використовувати цю вправу у буденних справах, наприклад, при зміні підгузника.

Закріплення та розвиток навички.

Пункт ТМ.А.3 присвячений розвитку цієї навички.

ТМ.А.3. ЛЕЖАЧІ НА СПИНЦІ, СЛІДКУЄ ЗА ПРЕДМЕТОМ, В МЕЖАХ 90°

“Слідкує” в даному випадку значить те саме, що і “проводжає поглядом”. У цьому віці, для того, щоб слідкувати за предметами, голова дитини має добре підтримуватися, саме тому засвоювати цей навик необхідно у положенні лежачи.

Як оцінити:

Матеріали: яскрава іграшка, наприклад, червоний вовняний помпон.

Спосіб: покладіть малюка на спинку (в цьому віці він зазвичай тримає голівку повернутою набік). Потрусіть іграшкою поки він не подивиться на неї, потім повільно пересувайте її в межах 90 градусів. Посувайте предмет у правий кут від дитини.

Результат позитивний, якщо малюк слідкує за іграшкою в межах 90 градусів. Він не має пересікати поглядом середню лінію тіла.

Як учити: для занять вам необхідні яскраві іграшки - кілька брязкалец та звичайні іграшки.

Учіть малюка слідкувати за іграшкою поетапно. Якщо він навчиться слідкувати за предметом, в межах 10 градусів, поставте наступне завдання - навчити його слідкувати за предметом, в межах 15 градусів і так далі.

Першим “об’єктом” має стати ваше обличчя. Привертайте до себе увагу дитини і повільно, не припиняючи розмовляти, відійдіть на певну відстань.

Коли малюк навчиться супроводжувати поглядом ваше обличчя, повторіть аналогічну процедуру з намальованим обличчям. Потім застосуйте брязкальце і, нарешті, яскраву іграшку.

Завжди рухайтесь дуже повільно і залишайте дитині достатньо часу для того, щоб у разі, якщо вона відволічеться, її увага знову повернулася до предмета.

Ігровий час і участь у повсякденних заняттях.

Дивіться розділ ТМ.А.2.

Закріплення та розвиток навички.

Згодом ви будете спостерігати за предметом, в межах 180 градусів, але вже зараз можна розпочати потроху збільшувати відстань. Якщо дитина ще не готова до цього, підтримуйте практикою вже досягнуті успіхи. Пізніше ви перейдете до інших завдань.

Безперечно, вам буде цікаво спостерігати, як ваша дитина використовує отримані знання в повсякденному житті. Вона вже зможе проводити поглядом людей, які ходять по кімнаті, слідкувати за людиною, яка піднімається зі стільця чи стоїть. Необхідно мати на увазі таке: дитина має проводити деякий час у трохи піднятому положенні, щоб вона не дивилася довго на стелю.

ТМ.А.4. СУПРОВОДЖУЄ ПОГЛЯДОМ ПРЕДМЕТ, ЯКИЙ РУХАЄТЬСЯ ВЕРТИКАЛЬНО

У розділі ТМ.А.2 ми акцентували нашу увагу на здібності малюка слідкувати за

горизонтальним переміщенням. Зараз перевіримо, чи може він супроводжувати поглядом предмет, який рухається вертикально - вздовж тіла.

Як оцінити:

Матеріали: яскрава іграшка чи ваше обличчя.

Спосіб: покладіть дитину на спинку. Приверніть її увагу до свого обличчя чи іграшки, яку тримаєте над нею (точніше, над середньою лінією тіла). Коли вона подивиться на обличчя чи предмет, починайте повільно опускати його вниз - до тіла дитини нижче підборіддя. Зробіть 3 спроби.

Результат позитивний, якщо ваша дитина хоча б один раз прослідкує очима за предметом чи вашим обличчям, які рухаються у вертикальному напрямку.

Як учити: Учити малюка та практикуватись необхідно так, як описано у розділі ТМ.А.3, тільки зараз ви будете переміщати предмет вертикально.

ТМ.А.8. ПЕРЕВОДИТЬ ПОГЛЯД З ОДНОГО ПРЕДМЕТА НА ІНШИЙ

Коли малюк ще тільки вчиться фіксувати погляд на різних предметах, трапляється так, що він губить фокус, і перед тим, як зловить той чи інший предмет, його погляд деякий час блукає поруч. З часом дитина навчиться переводити погляд з одного предмета на інший цілеспрямовано.

Як оцінити:

Спосіб: влаштуйте малюка таким чином, щоб його голова і тіло надійно підтримувалися. Візьміть у руку 2 іграшки - тримайте їх по обидва боки приблизно на відстані 25 см від обличчя дитини. Приверніть увагу дитини спочатку до однієї іграшки, а потім до іншої. Зробіть 3 спроби.

Результат позитивний, якщо малюк хоча б раз подивиться спочатку на одну іграшку, потім на іншу.

Як учити: спочатку спробуйте спонукати малюка перевести погляд з вашого обличчя на іграшку і навпаки. Заговоріть з ним, і коли він на вас подивиться, легенько помахайте іграшкою, щоб привернути його увагу до неї. Коли малюк подивиться на неї, заговоріть із ним ще раз і приверніть його увагу знову до себе. Потім починайте працювати з двома іграшками. Для початку краще взяти брязкальце.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Навичку, яку ми розглядаємо в цьому параграфі, дуже легко вдосконалювати в повсякденній, звичайній діяльності. Таким чином, перед годуванням можна спонукати малюка подивитися спочатку на ваше обличчя, а потім на пляшечку; під час купання - перевести погляд з вашого обличчя на іграшку. Коли дитина сидить на стільчику і спостерігає, як ви працюєте, було б корисно іноді переривати роботу і показувати малюку будь-яких два предмети. У такій ситуації це можуть бути не іграшки, а речі, з якими ви працюєте. Якщо ви зайняті і не можете сидіти з малюком, переконайтеся, що біля нього є іграшки - 2 чи більше, які підвішені таким чином, що він може самостійно займатися.

Закріплення та розвиток навичок.

Коли дитина засвоїть попереднє заняття, спробуйте проєкспериментувати з об'єктами на різних відстанях. Це допоможе активізувати здібність малюка фіксувати погляд. Продовжуйте спонукати його дивитися спочатку на ваше обличчя, а потім на іграшку. Ваша участь і допомога у засвоєнні цієї навички також важливі для розвитку мовлення (див. Розділ 2 книги 3).

ТМ.А.9. ВИВЧАЄ ОЧИМА ПРЕДМЕТ, ЯКИЙ ТРИМАЄ В РУЦІ

Коли дитина вперше починає хапати різні речі, вона може не дивитися на те, що опинилося в її ручці. Уміння дивитися на предмет, який тримаєш у руці, вимагає не лише здатності добре фіксувати погляд на маленькій відстані, але й здатності контролювати свої рухи, щоб підняти предмет і втримати його у відносно незмінному положенні.

Як оцінити:

Матеріали: маленьке легке брязкальце.

Спосіб: спостерігайте за малюком, коли він тримає брязкальце в руці.

Результат позитивний, якщо дитина підніме ручку з брязкальцем і подивиться на неї 2-3 сек.

Як учити: Важливо, щоб іграшка була добре збалансована: деякі брязкальця мають занадто важку верхівку, і малюк, намагаючись піднести її ближче, може вдарити себе по обличчю.

Крім того, важливо, щоб дитина мала гарну опору. Якщо їй не зручно підняти іграшку, спробуйте покласти малюка таким чином, щоб забезпечити опору плечу та передпліччю.

Слід відзначити, що більшість дітей спочатку вивчають власні руки, а вже потім інші предмети. Положення, в якому малюк робить це найбільш охоче, підкаже вам, як його краще всадовити, щоб йому було зручно подивитися на предмет, який тримає в руці.

Цю навичку зручно відпрацьовувати разом з умінням хапати (див. Розділи ТМ.Б.6, 12 і далі). Коли в ручці дитини з'явилась якась річ, допоможіть їй утримати її в такому положенні кілька секунд, щоб вона могла бачити. Якщо необхідно, допоможіть дитині і підтримайте руку, а потім поступово відпускайте. Якщо малюк опустить руку, і іграшка зникне з його поля зору, почекайте трохи і дайте йому можливість самому підняти ручки.

Якщо дитина тягне іграшку до рота, дозвольте посмоктати її трохи (це один із шляхів "дослідження" навколишнього середовища), а потім допоможіть тримати іграшку таким чином, щоб вона могла її бачити.

Закріплення та розвиток навички.

Коли ваш малюк навчиться тримати в руках 2 предмети (ТМ.Б.13), спробуйте спонукати його подивитися на один, а потім на інший.

ТМ.А.10. ЛЕЖАЧІ НА СПИНЦІ, СЛІДКУЄ ЗА ПРЕДМЕТОМ, В МЕЖАХ 180°

Дитині, яка навчилася супроводжувати очима предмет, в межах 90 градусів,

можна починати вчитися слідкувати за предметом, в межах 180 градусів і при цьому пересікати середню лінію тіла.

Як оцінити:

Матеріали: яскрава іграшка, наприклад, червоний шерстяний помпон.

Спосіб: дійте так, як сказано у розділі ТМ.А.3, тільки зараз просувайте предмет в межах 180 градусів.

Результат позитивний, якщо дитина супроводжує річ, в межах 180 градусів, плавним поглядом.

Як учити: відповідно до розділу ТМ.А.3 почніть з 90 градусів і поступово збільшуйте кут до 180 градусів. Деяким дітям спочатку буде важко плавно повертати голову з одного боку на інший. Ви можете легенько підтримати голову малюка своєю рукою, а потім, коли дитина зможе контролювати голову, поступово відпустити.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Виконуйте дії, описані у розділі ТМ.А.3, тільки на цей раз збільшіть кут до 180 градусів.

Закріплення і розвиток навички.

Коли ви ходите по кімнаті, розмовляйте з малюком, спонукаючи його слідкувати поглядом за вами.

Після того, як дитина навчиться тримати голову в сидячому положенні, надайте їй можливість відпрацювати цю навичку сидячи.

Коли малюк буде в змозі зовсім впевнено супроводжувати очима речі, що рухаються, він почне використовувати цю навичку в різних ситуаціях, і необхідність в спеціальних заняттях відпаде. Але час від часу потрібно уважно спостерігати за поведінкою малюка, перевіряючи, чи використовує він свою навичку в повсякденному житті.

ТМ.А.11. ДИВИТЬСЯ НА МАЛЕНЬКИЙ ПРЕДМЕТ

У міру того, як ваша дитина вчиться все точніше й точніше фокусувати погляд, вона зможе дивитися на більш дрібні речі.

У цьому розділі ми поговоримо про вміння дивитися на речі розміром із родзинку.

Як оцінити:

Матеріали: родзинка чи інший дрібний предмет. Покладіть родзинку на аркуш паперу, щоб вона чітко виділялася на його фоні.

Спосіб: посадіть малюка. Тримайте аркуш на відстані приблизно 20 - 25 см. Легким постукуванням по паперу приверніть увагу дитини до нього. Скажіть: „Подивись!“

Результат позитивний, якщо малюк протягом 2-3 сек. буде дивитися на предмет, який лежить на папері.

Як учити: навчання буде складатись з кількох етапів, відповідно із застосуванням все менших і менших предметів.

Визначіть предмет найменшого розміру, на який буде дивитися ваша дитина.

Поступово починайте зменшувати розміри запропонованих малюкові предметів, поки не дійдете до розміру родзинки.

Включайте в роботу будь-які предмети, що видають звуки, наприклад, маленькі дзвіночки. Підійдуть також яскраві блискучі предмети.

Дуже важливо, щоб предмети та фон, на якому вони лежать, були контрастних кольорів.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Зрозуміло, ви не повинні залишати малюка наодинці з дрібними предметами. На цьому етапі найбільш важливо, щоб ви показували предмети, а дитина дивилася. У вас буде багато можливостей для практики. Квіти у садку, монетки, шматочки їжі, деталі від конструктора старшої дитини, блискучі сережки - усе це може стати предметом її уваги.

Закріплення і розвиток навички.

Згодом ви почнете вчити малюка брати маленькі речі (розділ ТМ.Б.23). Якщо ви ще не плануєте переходити до засвоєння цієї навички, продовжуйте тренуватися за планом, який запропоновано вище. Спостерігайте за дитиною, перевіряючи, чи помічає вона маленькі деталі сама.

РОЗДІЛ 2

ТМ.Б: ВМІННЯ СХОПЛЮВАТИ ПРЕДМЕТ

У цьому розділі ми розглянемо вміння дитини хапати речі, починаючи від хапального рефлексу немовляти до більш складного вміння дворічного малюка захоплювати речі з обох боків.

Ця навичка вимагає добре скоординованої роботи м'язів рук та очей, таким чином вона залежить від уміння дивитися (розділ ТМ.А) та розвиває її.

Уміння хапати є важливим аспектом гри; насправді, усі навички, представлені в цьому розділі, є ігровими.

Нижче наведений перелік умінь, що описані в цьому розділі:

Від 0 до 3 місяців.

1. Складає ручки.
2. Тримає брязкальце, коли його вкладають в його ручку.

Від 3 до 6 місяців.

3. Активно хапає брязкальце.
4. Тримає в ручках 2 предмети, коли йому їх дають.
5. Тягнеться до предмета двома ручками.
6. Лежачи на спинці, тягнеться до предмета і дістає його.
7. Сидячи, тягнеться до предмета і дістає його.
8. Перекладає предмет з однієї ручки в іншу.

Від 6 до 9 місяців.

9. Тягнеться та згрібає родзинку.
10. Бере і тримає два предмети.
11. Активно трясє брязкальце.
12. По-різному використовує один і той самий предмет.
13. Виймає штир з гнізда.
14. Великим та вказівним пальцями піднімає маленькі предмети.

Від 9 до 12 місяців.

15. Наслідуючи дорослого, пхає свій пальчик в отвір.
16. Дістає предмет з посудини.
17. Знімає кільця зі стержня.
18. Бере родзинку великим та вказівним пальцями.

Від 18 місяців до 2 років.

19. Бере шпильку чи нитку двома пальцями.

Зазначимо, що навички цієї групи також відпрацьовуються та розвиваються у розділі ТМ.Д. (уміння маніпулювати предметами). Цей етап починається в 15 - 18 місяців та триває до 4 років.

ТМ.Б.5. СКЛАДАЄ РУЧКИ

Якщо в ручку новонародженого вкласти пальчик, то він схопить його. Яке приємне відчуття для батьків! Першою ознакою того, що дитина починає розвиватися, є момент, коли дитина піднімає ручки над грудьми, склавши їх разом. Ця віха є дуже важливою для розвитку як тонкої, так і загальної моторики (детальніше про це описано в розділі ЗМ.А.).

Як оцінити:

Спосіб: слідкуйте за малюком, коли він лежить на спинці.

Результат позитивний, якщо для того, щоб доторкнутися до будь-якого предмета або, щоб потримати щось, малюк піднімає ручки вище середньої лінії тіла, склавши їх разом. Результат не буде рахуватися позитивним, якщо він робитиме це, коли ви берете його на руки.

Як учити: складіть ручки малюка так, щоб його лікті та пальчики зімкнулися.

Хоча при оцінюванні цієї навички не слід тримати малюка на руках, але це положення може допомогти малюку зробити це. Це легко зробити під час годування - ви можете дати йому в ручки пляшечку чи притулити його ручки до себе.

ТМ.Б.6. ТРИМАЄ БРЯЗКАЛЬЦЕ, КОЛИ ЙОГО ВКЛАДАЮТЬ У РУЧКУ

Коли ви вперше побачите, що малюк тримає брязкальце в руці, це безперечно, порадуйте вас, оскільки це означатиме, що починається новий етап його знайомства зі світом.

Як оцінити:

Матеріали: легке брязкальце з ручкою, розміром з олівець.

Спосіб: вложіть брязкальце в ручку малюка. Зробіть 3 спроби.

Результат позитивний, якщо малюк потримає її секунд п'ять хоча б при одній спробі.

Як учити: виберіть для занять брязкальце чи іншу легку і добре збалансовану іграшку. Уникайте таких іграшок, які мають надто важку верхню частину.

Спробуйте допомогти малюкові втримати іграшку. Своєю рукою легенько притисніть його пальчики до іграшки. Коли він навчиться міцніше стискати іграшку, допомагайте менше.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Розкладіть іграшки навколо дитини таким чином, щоб вона могла до них дотягнутися, особливо, коли лежить на животі. Якщо вам подобається шити, пошійте йому „фактурний” килимок. Його можна зібрати із різних клаптиків тканини різної фактури (вельвету, оксамиту, штучного хутра, махрової тканини і т.д.), а по краях міцно пришити до нього великі гудзики, намисто, старі ключі та інші подібні речі.

Візьміть за правило, пропонувати малюкові торкатися усіх відповідних предметів, які трапляються на його шляху. Як і раніше, давайте йому потримати ваш палець.

Закріплення і розвиток навички.

Під час засвоєння цієї навички працюйте над зміцненням захоплення. Коли дитина тримає вас за палець, намагайтеся потроху його витягувати. Також можете спробувати витягнути з його рук іграшку.

ТМ.Б.12. АКТИВНО ХАПАЄ БРЯЗКАЛЬЦЕ

У цьому розділі ми поговоримо про здібність дитини розтуляти долоньку, щоб схопити брязкальце.

Як оцінити:

Матеріали: легеньке брязкальце з ручкою, розміром з олівець.

Спосіб: легенько постукайте брязкальцем по пальчиках дитини.

Результат позитивний, якщо малюк розкриє долоньку і схопить брязкальце.

Як учити: Як правило, дитина розтуляє ручку, якщо легенько погладити тильний бік долоні у напрямку до зап'ястя.

Починайте саме з такого погладжування, і коли пальчики малюка розтуляться, вкладіть брязкальце йому в ручку. При потребі можна допомогти йому обхопити ручку іграшки пальчиками.

Коли дитина навчиться розтискати пальчики під час погладжування, можна погладжування замінити легким поплескуванням брязкальцем по пальчиках. Якщо все ж таки ваш малюк потребує допомоги, піднесіть іграшку ближче до його долоні.

Кожен раз, пропонуючи малечі той чи інший предмет, давайте їй чітку вказівку: „Візьми!”. Поки що вона ще не зрозуміє значення цього слова, але пізніше зрозуміє.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Тут ми зішлемося на параграф ТМ.Б.6, додавши, що зараз дитину слід спонукати не лише хапати іграшку, але і розтуляти долоні.

Закріплення і розвиток навички.

Для засвоєння як цієї, так і наступної навички (утримання двох предметів), зверніться до розділу ТМ.Б.15 та 16, де мова піде про вміння дитини тягнутися до предметів, які перебувають на певній відстані.

ТМ.Б.13. ТРИМАЄ В РУЧКАХ 2 ПРЕДМЕТИ, КОЛИ ЙОМУ ЇХ ДАЮТЬ

Є також і інший спосіб розвинути вміння хапати. Однак його особливість заключається в тому, що це вимагатиме активного зосередження.

Як оцінити:

Матеріали: 2 маленькі брязкальця чи кубики.

Спосіб: у кожну ручку дитинки вкладіть по одному предмету.

Результат позитивний, якщо малюк триматиме обидва предмети протягом 5 секунд.

Як учити: можливо, вам буде необхідно допомогти дитині міцно охопити предмети, поки вона звикає до цього відчуття.

Допоможіть малюкові підняти ручки таким чином, щоб він міг бачити обидві іграшки. Спробуйте допомогти йому погратися з ними - потрусити, постукати одна в одну. Можливо, йому сподобаються такі ігри (хоча знадобиться певний час, щоб дитина навчилася робити це самостійно).

Ігровий час та участь в повсякденних заняттях.

Коли у вас немає можливості погратися з дитиною, дістаньте іграшки і розкладіть їх таким чином, щоб малюк міг самостійно взяти їх у руки. Для цього добре підійде мотузка з нанизаними на неї котушками, в'язка іграшкових ключів чи ланцюжок, зроблений з великих, яскравих кілець. Такі речі діткам зручніше брати в ручки, ніж окремі предмети. Коли дитина сидить на колінах у вас, хай вона тримає вас за пальці.

Закріплення та розвиток навички.

Продовжуйте закріплювати навичку протягом усієї роботи над цим розділом. Ця навичка є прямим продовженням одного із наступних розділів, а саме ТМ.Б.19 (Бере в руки 2 предмети і тримає їх). Однак уже зараз можна пробувати включати її у ваші повсякденні заняття.

ТМ.Б.14. ТЯГНЕТЬСЯ ДВОМА РУЧКАМИ ДО ПРЕДМЕТА

Якщо малюк уже навчився хапати предмети і тримати їх у руках, можна починати вчити його цілеспрямовано тягнутися до іграшки, яка перебуває на невеликій відстані від нього, контролюючи при цьому напрямок, в якому рухаються руки. Коли вперше вам доведеться спостерігати спробу дитини дотягнутися до бажаного предмета, ви побачите, що вона намагається зробити це двома руками.

Як оцінити:

Матеріали: яскрава іграшка чи брязкальце.

Спосіб: тримайте іграшку приблизно на відстані 15 см над дитиною. Помахайте нею, щоб привернути увагу малюка, а потім тримайте іграшку нерухомо.

Результат позитивний, якщо малюк тягнеться до іграшки обома руками приблизно 20 секунд. Необов'язково, щоб він схопив іграшку.

Як учити: краще всього починати навчання, посадивши малюка до себе на коліна. Направте його ручки до вашого обличчя і дозвольте йому погратися з ним.

Коли малюк лежить на спинці або сидить на своєму стільчику, покажіть йому будь-яку іграшку і допоможіть простягнути ручки до неї. Буде краще, якщо іграшка буде підвішена, а ваші руки будуть залишатися вільними.

Якщо ви помітите, що дитина починає тягнутися сама, допомагати треба менше. І все ж таки, коли маля підніме ручки, допоможіть йому відчутти дотик бажаної іграшки або допоможіть схопити її. Зусилля малюка повинні бути виправдані.

Ігровий час та участь у повсякденному житті.

Коли ви підносите пляшечку до малюка, потримайте її над ним і спонукайте дістати її самостійно. Знаючи, що малюк повинен залишитися сам на деякий час,

впевніться, що ви залишили йому іграшки, і вони перебувають у межі його досяжності. Він може навчитися бити по іграшках, що звисають над ним, і дивитися, як вони гойдаються. Якщо ви побачите, що це йому не подобається, краще спробувати закріпити іграшки до резинки і натягнути її горизонтально.

Закріплення та розвиток навички.

Наступний розділ присвячений розвитку цієї навички.

ТМ.Б.15. ЛЕЖАЧИ НА СПИНЦІ, ТЯГНЕТЬСЯ ДО ПРЕДМЕТА І ДІСТАЄ ЙОГО

Ми розглянемо розвиток навички, яка описана у попередньому розділі. Зараз дитина буде вчитися не тільки дотягуватися до предмета, але й хапати його.

Якоцінити:

Матеріали: брязкальце чи інша іграшка, яка добре поміщається в руці малюка.

Спосіб: покладіть дитину на спинку і потримайте іграшку над його обличчям приблизно на відстані 15 см. Впевніться, що він дивиться на неї. Дайте йому три спроби.

Результат позитивний, якщо дитина потягнеться за предметом хоча б один раз із трьох і схопить його. Можливо, вона буде розмахувати руками, щоб схопити предмет - на цьому етапі це нормально.

Як учити: Підтримуючи лікоть малюка, піднесіть його руку до іграшки приблизно на відстань 1 см. Чи зможе він сам дотягнутися до іграшки? Якщо так, тоді збільшіть відстань до 2 см. Продовжуйте збільшувати відстань і надалі, поки не дійдете до такої точки, звідки йому тяжко буде дістати іграшку. Після цього сформулюйте проміжні завдання, такі як, наприклад:

1. Простягає ручку на 3 см, щоб дотягнутися до іграшки.
2. Простягає ручку на 5 см, щоб дотягнутися до іграшки.
3. Простягає ручку на 10 см, щоб дотягнутися до іграшки.
4. Дотягується до предмета і хапає його без сторонньої допомоги.

Залежно від успіхів дитини ви можете опанувати наступні розділи.

Спочатку впевніться, що дитина дивиться на іграшку. Якщо ви помітили, що вона відволіклася, приверніть її увагу знову до цілі і тільки тоді приступайте до наступного етапу роботи. Завжди давайте чітку вказівку: „Візьми!”. Якщо малюк впорається із завданням і схопить іграшку, дозвольте трохи побавитися з нею.

Навіть якщо малюк повинен самостійно здолати тільки останній сантиметр, допоможіть йому пройти шлях до цієї точки повільно, так, щоб він відчув розтягнення на довшу відстань.

Дуже важливо, щоб малюк простягав дві ручки, відпрацьовуючи цю навичку.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Коли ви розмовляєте з дитиною, коли тримаєте її на руках, намагайтеся, щоб вона тягнулася до вашого обличчя і торкалася його. Можна чудово вхопитися за

волосся, вуса чи намисто. Заохочуйте малюка під час годування брати пляшечку в ручки і тримати її.

До цього періоду малюкові, напевно, подобалося стукати по висячих предметах. Коли в нього з'явиться бажання схопити їх, він може засмутитися, що річ сильно розгойдується, коли він її вдаряє, і перебуває поза межами його досяжності. Коли він навчиться хапати, ця діяльність буде дуже корисною, але, щоб полегшити йому це завдання, міцніше закріпіть іграшки на еластичній стрічці поперець коляски.

До цього часу ви вже звикнете вкладати речі у долоньки малюка, але треба пам'ятати, що він має брати їх самостійно. Постійно беріть це до уваги, поки це не стане звичкою.

Закріплення і розвиток навички.

Коли дитина засвоїть цю навичку і почне використовувати її, вам уже не доведеться турбуватися про додаткові заняття. Придивляйтеся, коли вона почне робити це самостійно. Поступово збільшуйте кількість предметів навколо неї.

ТМ.Б.16. СИДЯЧИ, ТЯГНЕТЬСЯ ДО ПРЕДМЕТА І ДІСТАЄ ЙОГО

Працювати над цією навичкою треба так само, як і в попередньому випадку, тільки зараз малюк повинен це робити сидячи. Коли працюєте з дитиною, садіть її на стійкий дитячий стілець з гарною опорою для спинки. У цьому випадку вам буде зручно дивитися на дитину, пропонуючи їй іграшку.

Можна вчити дитину тягнутися до предмета, коли вона лежить на животику, на маленькій подушечці чи на одному боці. Ця вправа добре поєднується із завданням розділу ЗМ.А.20 з книги Загальна моторика.

Заохочуйте малюка тягнутися як убік, так і вперед, щоб розвивати плечові м'язи.

ТМ.Б.17. ПЕРЕКЛАДАЄ ПРЕДМЕТ З ОДНІЄЇ РУЧКИ В ІНШУ

Навичка, якій присвячений цей розділ, є дуже важливою у розвитку дитини. Вона присутня у більшості тестів.

Як оцінити:

Матеріали: брязкальце з прямою ручкою.

Спосіб: вкладіть брязкальце в ручку малюка.

Результат позитивний, якщо дитина перекидає брязкальце в іншу ручку. Якщо ви помітите, що вона робить це під час гри, це також позитивний результат.

Як учити: Діти засвоюють цю навичку самостійно без будь-якого навчання, завдяки попереднім напрацюванням з навичок тонкої моторики, коли їм дають відповідні предмети.

Якщо ви не бачите цієї навички у дитини, ви можете розвивати її таким чином. Майте на увазі, що слід починати з предметів, які легко захопити обома руками, наприклад, великі пластикові кільця чи палички довжиною близько 15 см.

1. Відпускає одну руку, якою тримала кільце, щоб узяти іншу іграшку.

Допоможіть дитині вхопитися за кільце обома ручками, а потім запропонуйте взяти інший предмет однією рукою. У цій ситуації для того, щоб узяти нову іграшку, малюкові необхідно звільнити одну руку, а іншою продовжувати тримати кільце.

2. Перекладає кільце з однієї ручки в іншу, щоб узяти іншу іграшку. Коли дитина тримає кільце в одній руці, запропонуйте їй взяти іншу іграшку в ту саму ручку. Якщо потрібно, направте вільну ручку дитини до кільця так, щоб вона могла взяти його цією рукою.

3. Відпускає одну ручку, яка тримала паличку, щоб узяти іншу іграшку. Ця сходинка аналогічна першій, тільки тепер кільце замінює паличка довжиною близько 15 см.

4. Перекладає паличку з однієї ручки в іншу таким чином, щоб узяти іншу іграшку. Ця сходинка аналогічна другій, тільки зараз кільце замінюється паличкою, довжиною біля 15 см.

5. Перекладає брязкальце з однієї ручки в іншу, коли ви її скеровуєте. Брязкальце важко схопити одразу двома ручками. Коли ви пропонуєте дитинці другу іграшку, підносячи її до тієї ручки, у якій уже є брязкальце, другу ручку підведіть до першої так, щоб малюк міг узяти нею брязкальце. Допомагайте тільки в міру потреби.

6. Перекладає брязкальце з однієї ручки в іншу, тобто робить те, до чого ви прагнете.

Слід відмітити, що спосіб, в який пропонується іграшка, не завжди успішний. Деякі дітки продовжують просто викидати першу іграшку, щоб узяти іншу. Таким чином, працюйте з кільцем, паличкою та брязкальцем (як зазначено вище), при цьому допомагайте дитині перекласти іграшку з однієї ручки в іншу, не пропонуючи другу іграшку.

ТМ.Б.18. ТЯГНЕТЬСЯ ТА БЕРЕ РОДЗИНКУ

Напевно, менш за все вам хотілося б, щоб ваша дитина хапала дрібні предмети. Це повинно відбуватися тільки під вашим контролем. І все ж таки освоєння цієї навички є важливим етапом розвитку зорово-моторної координації. Крім того, вміння брати в ручки маленькі предмети дуже часто використовується в повсякденному житті. Незабаром, наприклад, малюк буде використовувати цю навичку під час їжі.

Дитина, яка вчиться брати предмети, використовує свою ручку як "грабельки" - розташовує її над предметом та згрібає його у долоньку. Також вона починає використовувати великий палець, щоб підштовхнути предмет до долоні.

Як оцінити:

Матеріали: родзинка.

Спосіб: посадіть дитину на високий годувальний стілець так, щоб ручки дитини були вільні. На столик перед нею покладіть родзинку і приверніть увагу до неї.

Результат позитивний, якщо малюк "замете" родзинку до себе в долоню і візьме її.

Як учити: Почніть з більших предметів. Знайдіть іграшку такого розміру, щоб вона вміщалась у долоні дитини. Краще, щоб предмети були не плоскими, а

скоріше сферичної чи кубічної форми. Згодяться маленькі кубики, іграшкові тваринки.

Ви можете тримати іграшку на своїй долоні або посадити дитину собі на коліна та сісти з нею за стіл. Як ми помітили найбільш вдалим є положення дитини, коли вона сидить на високому стільці. У цьому випадку ви можете сісти навпроти, обличчям до неї. У деяких дитячих стільчиках передня дошка має спеціальну планку, яка не дає їжі падати на коліна. У нашому випадку вона тільки заважає, саме тому її краще зняти.

Нижче наведені пункти, якими можна дійти до мети. Визначте, який пункт ваша дитина не може подолати. Подолання цього пункту стане вашою метою.

Завжди давайте чітку вказівку: "Візьми!". Працюйте з обома руками.

1. Загрібає предмет до долоні і захоплює його, якщо ви направляєте його зап'ястки та пальці. Легенько підтримуючи зап'ястки малюка, положіть його ручку за предмет, зігніть пальчики таким чином, щоб захопити предмет прямо в долоньку.

2. Загрібає предмет до долоні і захоплює його, якщо ви направляєте його зап'ястки. Дійте так, як зазначено у попередньому пункті, тільки зараз почекайте, поки малюк сам охопить предмет пальчиками.

3. Загрібає предмет до долоні і захоплює його, якщо ви направляєте його руку, тримаючи за лікоть. Ви направляєте руку малюка, але зараз даєте йому можливість самостійно розташувати руку і захопити предмет.

4. Загрібає предмет до долоні і захоплює його частково з вашою допомогою. Дозвольте малюкові самостійно зробити все, що потрібно, легенько підштовхуючи його руку в потрібному напрямку, якщо він поведе ручку в іншу сторону.

5. Загрібає предмет до долоні і захоплює його без будь-якої допомоги.

Повторюйте проходження цими пунктами, пропонуючи дитині менші предмети, поки не дійдете до роздзинки.

Деякі батьки ставляться до подібних занять, як до сумнівних, оскільки їхні діти, схопивши предмет, беруть його до рота, після чого йде боротьба за його вилучення.

Така поведінка є природною і нормальною, оскільки всі діти, беручи речі до рота, таким чином вивчають навколишні предмети.

Спробуйте перехопити ручку дитини, поки вона не піднесла її до рота. Відволічіть її від цього заняття, запропонуйте подивитися те, що вона тримає в ручці. Покажіть, як можна трясти цей предмет, стукати ним об підлогу. Зробіть з цього гри.

Якщо ваш малюк уже їсть не тільки перетерту їжу, можна під час годування спробувати потренуватися із шматочками хліба, фруктів.

Якщо малюк здатен класти в ротик маленькі предмети, він засвоїв дуже важливу навичку, яка необхідна для прийому їжі. Зараз це може вам заважати, але пізніше це стане в пригоді.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Звичайно, ви не можете залишити дитину саму з дрібними предметами, але коли ви граєтеся з нею, намагайтеся використовувати їх у ваших іграх. Зараз

малюк може брати в ручки маленькі предмети, а не тільки дивитися (ТМ.А.11).

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина навчиться брати рукою дрібні речі, можна запропонувати їй предмети, які брати трохи важче. Крім того, спробуйте класти предмети у незручні для дитини кутки столу, використовувати різні за фактурою поверхні: слизьку, посипану піском, шершаву.

ТМ.Б.19. БЕРЕ ДВА ПРЕДМЕТИ І ТРИМАЄ ЇХ

Під час роботи над цим розділом ви розвиваєте навичку, яка розглядалася в пункті ТМ.Б.13. Зараз дитина буде вчитися не тільки тримати два предмети, але й самостійно брати їх.

Як оцінити:

Матеріали: два маленькі кубики.

Спосіб: покладіть кубики на стіл перед дитиною і скажіть: „Візьми!“.

Результат позитивний, якщо дитина одночасно візьме в кожную ручку по кубикі і буде тримати їх.

Як вчити:

Матеріали: будь-які цікаві предмети, які можна тримати однією рукою.

Спосіб: дитині, яка отримала „плюс“ за навичку, розглянуту в розділі ТМ.Б.18, буде не важко взяти один предмет у руку. Приверніть її увагу до другого предмета і скажіть: „Візьми!“. Можливо, спочатку вам доведеться допомагати їй утримувати перший предмет. Допомагайте тільки при необхідності і поступово відмовляйтеся від надання допомоги.

Коли дитина навчиться тримати предмет і в другій ручці, покажіть їй, як можна погратися з обома, наприклад, постукати ними в стіл.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Коли дитина тримає один предмет, спонукайте її самостійно взяти інший. Коли вона грається сама, запропонуйте їй для гри пару іграшок, зв'язаних мотузкою довжиною приблизно 15 см або „намисто“ з двома великими бусинками. Коли вона візьме одну бусинку (чи іграшку), її увагу приверне рух іншої. Крім того, практикуватися можна і під час годування. Покладіть на тацю маленькі шматочки їжі, з якими вона вже може справитися. Їй може сподобатися брати по черзі шматочки, які мають різні смаки.

Закріплення та розвиток навички.

Здатність брати в руки і тримати одночасно два предмети лежить в основі багатьох ігрових навичок, у тому числі вміння стукати кубиком по кубикі (розділ ТМ.Д.35). Можна вже зараз показати дитині цю забавку і допомогти їй імітувати ваші дії.

ТМ.Б.20. АКТИВНО ТРЯСЕ БРЯЗКАЛЬЦЕ

Коли дитина тільки починає самостійно тримати в руках брязкальце та інші предмети, вона зазвичай намагається вивчити їх очима, ротиком, а потім, можливо, і перекласти з однієї ручки в іншу. Вона може і помахати іграшкою, однак спочатку подібні рухи носять випадковий характер - їй ще необхідно усвідомити, що для отримання ефекту їх треба потрусити.

Коли дитина це усвідомить, вона отримує нові навички для гри. Відтепер вона буде експериментувати з усіма предметами, щоб дізнатись, чи можна добитися від них бажаного результату - шуму!

Як оцінити:

Матеріали: маленьке брязкальце, яке дуже добре гримить.

Спосіб: дайте дитині брязкальце, але не показуйте, як треба з ним поводитися.

Результат позитивний, якщо дитина активно грається з брязкальцем: трясє чи махає, намагаючись здобути звук.

Як учити: Продемонструйте дитині, як треба гратися з брязкальцем. При потребі допоможіть їй.

Спробуйте застосувати два брязкальця - одне тримайте самі, а інше дайте дитині і заохочуйте її трусити брязкальце. Намагайтеся трусити брязкальцями по черзі.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Розвитку цієї навички присвячено наступний розділ ТМ.Б.21 (різне застосування одних і тих самих предметів). Ви також можете ознайомитись із можливими способами досягнення різноманітних ефектів у розділах ТМ.Г (Уміння класти чи ставити предмет у потрібне місце) та ТМ.Д (Вміння маніпулювати предметами).

ТМ.Б.21. ПО-РІЗНОМУ ВИКОРИСТОВУЄ ОДИН І ТОЙ САМИЙ ПРЕДМЕТ

Під час роботи над попереднім розділом дитина навчилася трусити іграшку і досягати цікавого ефекту. У цьому розділі вона дізнається, що інші дії також можуть бути цікавими.

Як оцінити:

Матеріали: яскраві різнобарвні брязкальця та інші іграшки.

Спосіб: покладіть іграшки перед дитиною на стіл.

Результат позитивний, якщо дитина буде виконувати різні дії з одним предметом, наприклад, потрусить його, постукає ним в стіл чи помахає (не зараховувати, якщо дитина тягне іграшку в рот).

Як учити: метод навчання ідентичний розділові ТМ.Б.20, тільки тепер вам треба показати дитині, що ще можна робити з іграшками. Покажіть, як можна стукати іграшкою в стіл.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Спробуйте супроводжувати ваші ігри піснями та віршами, можна і власними. Робіть наголос на словах, які характеризують ваші дії. Наприклад: „Ось як ми з тобою стукаємо: „СТУК! СТУК! СТУК!“. Повторюйте це багато разів. У ванночці можна гратися трощки інакше, наприклад, поплескати іграшкою по воді.

Закріплення та розвиток навички.

Дивись розділ ТМ.Б.20.

ТМ.Б.22. ВИЙМАЄ ШТИР ІЗ ГНІЗДА

Настав час учити дитину брати в ручку предмет, долаючи опір. Штир, який вставлено у гніздо, не можна просто «стягнути» зі столу. Його можна тільки витягнути.

Як оцінити:

Матеріали: досить великий дерев'яний кілочок, який вставляється в отвір у дошці (можна взяти і пластмасовий штир, але ми знаємо, що пластмасові іграшки такого типу підганяються дуже щільно). Пошукайте такі іграшки, де кілочок вільно входить та виходить, але необхідні певні зусилля для того, щоб трохи підняти його - наприклад, іграшкові вантажівки, потяги, ляльки.

Спосіб: покажіть дитині, як виймати з гнізда кілочки і скажіть їй: "Візьми!". Зробіть три спроби.

Результат позитивний, якщо хоча б в одному випадку з трьох дитина витягне штир з гнізда.

Як учити: починати треба з легких предметів, поступово замінюючи їх важчими. Не забувайте, що вправа з підніманням є зовсім новою для вашої дитини.

Для занять можуть підійти маленькі чашечки (наприклад, які вставляються одна в одну), ложки, дошки з гніздами та штирями або іграшки, що складаються подібним чином:

1. Виймає ложечку або паличку з чашки. Попросіть дитину витягти паличку з чашечки. Якщо треба, скеруйте руку дитини, щоб вона підняла паличку. Міцно тримайте чашку, щоб дитина не перевернула чашку, коли буде тягнути паличку до себе.

2. Виймає з гнізда кілочок, що вільно рухається, або розбирає іграшку, що складається подібним чином. Знайдіть кілочки, які будуть вільніше входити в гнізда, ніж деталі складених іграшок. Дійте так, як описано вище.

3. Виймає штир із гнізда чи іграшки, що є основним завданням розділу. Дійте так, як описано вище.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Дайте малюкові іграшки, які подібні до вищезгаданих. Імпровізувати тут можна як завгодно. Дитина може виймати зубну щітку з підставки, ложечку з

чашки, витягати паличку з піску.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина зрозуміла сутність цього завдання, можна трошки ускладнити його - зробити гніздо трошки глибше, і щільніше підігнати штирі до нього. Можна спробувати попрацювати з дошками, де є гнізда, і куди штирі входять щільніше. Баночки з дитячим харчуванням є глибшими за чашки. Також можна використовувати високі вузькі циліндри з прозорого пластика, в яких продаються набори кубиків - щоб витягти звідти предмет, необхідно тягнути його тільки вгору.

ТМ.Б.23. ВЕЛИКИМ ТА ВКАЗІВНИМ ПАЛЬЦЕМ ПІДНІМАЄ МАЛЕНЬКІ ПРЕДМЕТИ

Досі для того, щоб узяти в ручку маленький предмет, ваша дитина „згрібала” його - тобто захоплювала предмет долонею. Зараз вона може навчитися брати речі більш ефективним способом. Поки що, це ще не справжнє захоплення “щипцями”, яким користуються дорослі (захоплюють предмет великим пальцем і кінчиком вказівного, а решта пальців при цьому загинаються). Спочатку дитина повинна навчитися застосовувати для захвату згруповані пальчики, тримаючи предмет або між великим пальцем та згрупованими кінчиками пальців, або між великим та “плоскою частиною” вказівного пальця.

Як оцінити:

Матеріали: родзинка чи подібний за розмірами предмет.

Спосіб: покладіть предмет на стіл так, щоб дитина змогла його легко вхопити. Приверніть її увагу і попросіть взяти його.

Результат позитивний, якщо дитина візьме предмет не всією долонею, а таким чином, щоб решта пальчиків були протиставлені великому.

Як учити: візьміть будь-які маленькі предмети, які дитина вже навчилася брати всією долонею.

Коли дитина потягнеться до предмета, легенько перехватіть її за передпліччя таким чином, щоб її кисть опинилася над предметом, але долоня його не торкалася. Трохи нахиліть зап'ястя таким чином, щоб найближчими до кришки стола були великий та вказівний пальці. Попросіть дитину взяти предмет. У міру того, як дитина буде розуміти, як діяти, зменшуйте своє втручання.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Ваша дитина може продовжувати час від часу брати речі попереднім способом. Їй знадобиться багато практики, щоб переконатися, що новий спосіб кращий. Чудовою нагодою для цього є час годування, якщо ваша дитина бере їжу ручками.

Закріплення та розвиток навички.

Дивись параграф ТМ.Б.18.

ТМ.Б.28. НАСЛІДУЮЧИ ДОРΟΣЛОГО, ПХАЄ СВІЙ ПАЛЬЧИК В ОТВІР

Ця вправа допоможе вашій дитині навчитися відокремлювати вказівний

пальчик від решти. Це дуже важливий етап у формуванні навички дорослого захвату. Також це стане у нагоді тоді, коли буде необхідно вказати на щось пальцем.

Як оцінити:

Матеріали: дошка з отворами діаметром не менше 1 см.

Спосіб: покажіть малюкові, як можна засунути пальчик в отвір. Пограйте з дитиною, спонукаючи її по черзі з вами засовувати туди пальчик.

Результат позитивний, якщо дитина відокремлює свій вказівний пальчик від решти і засовує його в отвір.

Як учити: Для занять вам знадобляться найрізноманітніші отвори (у дошках, коробках тощо).

У даному випадку найкращий спосіб демонстрація. Пограйте в гру "Пальчик зник". Можна допомогти малюку зігнути зап'ястя таким чином, щоб решта пальчиків не заважали вказівному, і скажіть: "Покажи!".

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Потренуйтеся з ямками в піску, отворами в ляльці, в якій загубилася рука чи нога, отворами для набору номера телефона тощо - головне, щоб пальчик дитини не застрягав!

Закріплення та розвиток навички.

Коли малюк навчиться відокремлювати вказівний пальчик від решти, можете допомогти йому вказати на предмети чи картинки в книжці. Він буде застосовувати вказівний жест у вправах з розділу "Сприйняття мовлення", а також як спосіб спілкування, поки не навчиться розмовляти.

ТМ.Б.29. ДІСТАЄ ПРЕДМЕТ З ПОСУДИНИ

Під час виконання цієї вправи дитина навчиться опускати предмет в посудину, піднімати вгору та витягати його з посудини.

Як оцінити:

Матеріали: маленький кубик у мисці (можна використати миску для каші). Кубик та миска мають бути контрастних кольорів.

Спосіб: поставте мисочку перед дитиною, покажіть їй кубик і скажіть: „Візьми!”. Міцно тримайте миску, щоб кубик не випав. Займайтесь на маленькому столику, щоб дитині не довелося тягнутися вгору.

Результат позитивний, якщо дитина витягне кубик з миски.

Як вчити: вам знадобляться посудини з низькими краями, наприклад салатниця чи чашки для бульйону.

Якщо вашій дитині важко дістати кубик з миски, замініть її на більш зручну для малюка. Поставте мисочку таким чином, щоб дитина могла дотягнутися як до країв, так і до дна. Якщо необхідно, можна направити її ручку туди, куди треба. Давайте вказівку: "Візьми!". Коли дитина навчиться справлятися з мискою,

спробуйте інші посудини.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Кладіть іграшки вашої дитини у миски, відерця тощо. Нехай вона витягає печиво з цукерниці, прищіпку для білизни - з мішечка. Їжу, яку можна брати руками, кладіть не на стіл, а в посудину.

Закріплення та розвиток навички.

Коли ваша дитина засвоїть цю навичку, ви можете комбінувати як вправи на те, щоб брати предмети, так і на те, щоб їх класти.

ТМ.Б.30. ЗНІМАЄ КІЛЬЦЯ ЗІ СТЕРЖНЯ

У цьому розділі ми опишемо ще одну вправу, під час якої дитині необхідно подолати певні перешкоди для того, щоб узяти предмет. Вона має підняти кільце, щоб зняти його зі стержня.

Якщо ви паралельно працюєте над розділом ТМ.Г.(уміння класти чи ставити предмет), відпрацювати цю навичку треба до того, як розпочнете роботу над ТМ.Г.37 (насаджує на стержень великі кільця).

Як оцінити:

Матеріали: короткий стержень (висотою близько 10 см) на підставці. Це може бути як стандартний стержень з пірамідки, так і саморобний стержень. Також знадобляться кілька кілець - добре підійдуть і різнокольорові пластмасові браслети.

Спосіб: поставте перед дитиною стержень з кільцями. Покажіть, як можна зняти ці кільця. Попросіть дитину „взяти” їх. Не дайте дитині нахилити стержень до себе.

Результат позитивний, якщо дитина зніме хоча б 2 кільця.

Як учити: ця вправа буде легшою, якщо стержень трохи нахилити до малюка. Але не слід нахилити його дуже сильно, оскільки для того, щоб зняти кільце, достатньо буде лише потягнути його вперед.

Допоможіть дитині взятися за кільце і, скеровуючи її ручки вгору, скажіть: „Підніми його вгору!”.

Зараз стержень має перебувати у вертикальному положенні. Поступово відмовляйтеся від словесного супроводження.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Роль стержня можуть виконувати будь-які предмети, які ви тримаєте в руках у вертикальному положенні. Підійдуть і ложки, і палички для їжі, і вузькі пластмасові пляшечки. Якщо ви маєте досить великі кільця, то стержнем може служити і ваша рука.

Закріплення та розвиток навички.

Чим вищий стержень, тим складніше знімати з нього кільця. Коли дитина навчиться справлятися з такими завданнями, подумайте, чи не готова вона до

того, щоб навчитися надягати кільця на стержень (вправа ТМ.Г.37).

ТМ.Б.31. БЕРЕ РОДЗИНКУ ВЕЛИКИМ ТА ВКАЗІВНИМ ПАЛЬЦЯМИ

До цього часу для того, щоб узяти предмет, ваша дитина згруповувала пальчики разом. Зараз, коли дитина навчилася відокремлювати свій вказівний пальчик (див. параграф ТМ.Б.28), вона може використовувати цю навичку для того, щоб захопити предмет з обох боків.

Як оцінити:

Матеріалу: родзинка чи інший невеликий предмет, який не зливається з поверхнею, на якій він лежить.

Спосіб: приверніть увагу дитини до родзинки і скажіть: "Візьми!".

Результат позитивний, якщо дитина візьме родзинку "щипцями" (це значить, що її великий пальчик і кінчик вказівного перебувають навпроти один одного, а решта пальчиків зігнуті, щоб не заважати).

Як учити: виявиться, що багато практики з піднімання предметів (ТМ.Б.18) у поєднанні з практикою відокремлення вказівного пальчика (ТМ.Б.28) буде достатньо для того, щоб ваша дитина переконалася у зручності цього методу.

Заохочуйте дитину спостерігати, як ви піднімаєте предмети, підкреслюючи при цьому захват "щипцями".

Якщо необхідна фізична допомога, легенько притисніть решту пальців до долоні, залишаючи вільними тільки великий та вказівний пальці. Це краще робити, стоячи у дитини за спиною.

Застосовуйте ігри-імітації, в яких би великий палець і кінчик вказівного змикалися чи смикали чиесь вуха, ніс чи пальчик на носі.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Якщо ваша дитина навчилася класти предмети в задане місце (ТМ.Г.36), можна висипати трохи пластівців на тарілку і попросити малюка допомогти вам покласти їх у мисочку один за одним. Можна скатати з тіста маленькі кульки і попросити його зібрати їх разом та зіптити докупи або опустити в тазик чи ванну з водою маленькі квіточки, а потім „виловлювати“ їх звідти.

Закріплення та розвиток навички.

Ми радимо вам прочитати рекомендації до наступного пункту (ТМ.Б.61).

ТМ.Б.61. БЕРЕ ШПИЛЬКИ ЧИ НИТКИ, ЗАХОПЛЮЮЧИ ЇХ ДВОМА ПАЛЬЦЯМИ

Навичка, яку ми розглядали в розділі ТМ.Б.31, набувається приблизно між 9 та 12 місяцями. Захоплення ж шпильки чи нитки „щипцями“ від 18 міс. і до 2 років. Отже, як бачите, між ними - досить тривалий період. Спробуйте взяти спочатку родзинку, а потім шпильку за допомогою лише кінчиків пальців - і самі переконаєтесь, наскільки друге завдання важче.

Завдяки частій практиці ваша дитина з кожним місяцем буде використовувати захват "щипцями" все краще і краще. Коли її розвиток у сфері тонкої

моторики досягне рівня 18 місяців - 2 років або якщо вам здається, що ваша дитина може бути атестована з цього пункту раніше, спробуйте уважніше придивитися до її двостороннього захвату.

Як оцінити:

Матеріали: шпильки довжиною близько 2 см та/або кусочки тонкої мотузки чи нитки.

Спосіб: покладіть одну шпильку на стіл і попросіть дитину взяти її. Повторіть те ж саме, спонукаючи дитину взяти шпильку іншою ручкою.

Результат позитивний, якщо дитина і однією, і другою ручкою зможе взяти шпильку, використовуючи при цьому чіткий захват "щипцями".

Як учити: дивіться розділ ТМ.Б.31, тільки використовуйте дрібніші предмети. На цьому рівні можна застосовувати додаткові словесні пояснення.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Скоріше за все, ігри зі шпильками, коли вас немає поруч, не викличуть вашого захоплення, тому хочемо запропонувати вам кілька порад щодо матеріалів, які можна використовувати. Багато з наведених нижче матеріалів можна використовувати для занять з майстрування, наприклад, для виготовлення аплікацій.

Отже, працювати можна з маленькими клаптиками паперу (такими, як конфетті), смужками фольги, зернятками пшениці чи ячменю, шматочками стрічки чи шерстяних ниток, сірниками (без головок), сухими поламаними спагеті.

Також добре тренуватися із наклейками - відклеювати їх від основи.

Закріплення та розвиток навичок цієї групи.

Коли ваша дитина добре оволодіє цією навичкою, вона досягне важливого етапу в розвитку зорово-моторної координації. Поки в неї є можливість для практики, вона буде розвивати цю навичку без будь-якого примусу. Цю навичку вона буде використовувати в грі і, з часом, під час шкільних занять. Ця навичка знадобиться малюкові, коли він буде вчитися тримати в руці тонкий олівець і коли буде вчитися застібати гудзик, блискавку, пряжку. Найкраще, що ви зараз можете зробити для дитини, окрім надання можливостей для практики, це час від часу спостерігати, чи користується вона найбільш ефективним способом, яким можна брати в ручку предмети.

РОЗДІЛ 3

ТМ.В: СТАЛІСТЬ РЕЧЕЙ

Група навичок, яка розглядається в цьому розділі, належить до когнітивної сторони тонкої моторики. Розділ короткий, але дуже важливий. Запропоновані вправи мають бути цікавими і дитині, і вам.

Поступово дитина починає усвідомлювати, що предмети продовжують існувати, навіть якщо їх нема в полі зору. Іншими словами, у дитини формується поняття про незмінність існування предметів. Це початок того, що ми називаємо пам'яттю, і одночасно це фундамент подальшого тренування пам'яті.

У цьому розділі ми розглядаємо лише 6 навичок, але ви самі зможете придумати багато ігор, які допоможуть закріпити в свідомості дитини поняття про сталість речей. Ми радимо вам заглянути в книгу "Самообслуговування та соціальні навички", де ви знайдете способи залучення людей для розвитку цієї навички. У цьому вам допоможе гра "Ку-ку, ось і я!" (розділи СС.А.10 і 14).

Нижче наводиться список усіх навичок цього розділу:

Від 0 і до 3 місяців.

1. Супроводжує предмет поглядом та затримує погляд на точці, де предмет зник.

Від 6 до 9 місяців.

2. Знаходить частково заховану іграшку.
3. Дивиться на підлогу, коли іграшка падає.
4. Усуває перепону, яка заважає дістати бажану іграшку.

Від 9 до 12 місяців.

5. Знаходить повністю заховану іграшку.

Від 12 до 15 місяців.

6. Знаходить предмет, який захований під двома клаптиками тканини.

ТМ.В.7. СУПРОВОДЖУЄ ПРЕДМЕТ ПОГЛЯДОМ ТА ЗАТРИМУЄ ПОГЛЯД НА ТОЧЦІ, ДЕ ПРЕДМЕТ ЗНИК

Протягом перших шести місяців життя здається, що дитина „забуває” про предмет, коли той зникає з поля зору. Але навіть на досить ранньому етапі вона може певний час затримувати погляд на точці, де предмет зник, ніби очікуючи, що він з'явиться знову.

Як оцінити:

Матеріали: яскрава іграшка, намальоване обличчя чи яскравий клаптик на аркуші картону. Картон використовується в якості екрана.

Спосіб: приверніть увагу дитини до іграшки, поміщеній уздовж середньої лінії тіла. Повільно перемістіть іграшку в бік, перевіряючи, чи дивиться дитина за вашими діями. Потім сховайте її за екраном.

Результат позитивний, якщо дитина слідкує за іграшкою, а потім затримує свій погляд на 2-3 сек. на тій точці, де зникла іграшка.

Цієї здібності важко навчити. Головне - це надати дитині багато можливостей для практики. Ви можете забрати екран чи повернути іграшку в поле зору дитини, щоб показати, що іграшка все ще тут.

ТМ.Б.24. ЗНАХОДИТЬ ЧАСТКОВО ЗАХОВАНУ ІГРАШКУ

Зовсім маленька дитина не в змозі впізнати предмет, якщо його частково закrije якась перепона і тим сам змінює його форму. Дитина реагує таким чином, ніби першого предмета вже не існує. Ця вправа допоможе дитині збагнути, що предмет і досі існує, що він залишився таким, як і був, навіть якщо його зовсім не видно.

Як оцінити:

Матеріали: улюблена іграшка і клаптик звичайної тканини, краще за все, тієї, яку дитина вже бачила і до якої виявляє інтерес.

Спосіб: після того, як дитина погралася з іграшкою, накрийте її наполовину тканиною.

Результат позитивний, якщо дитина витягне іграшку з-під тканини і подивиться на неї (а не на тканину).

Як учити: тут дуже важливо, які матеріали ви використовуєте. Вам знадобляться цікаві, улюблені іграшки та нецікава тканина. Можливо, вам доведеться поекспериментувати, перш ніж знайдете відповідну тканину. Виявилось, що деяким діткам усі тканини здавалися привабливими, і в цих випадках ми використовували картон чи будь-яку коробку. Картон можна міцно тримати, і дитина навчиться простягати ручку під ним, щоб дістати іграшку.

Навчання відбувається завдяки багаторазовим демонстраціям з вашою допомогою, яку поступово треба зменшувати. Спочатку можете сховати лише невеличку частину іграшки, поступово ховаючи її до половини. Не поспішайте, хай дитина пограється з іграшкою, тоді вона захоче її повернути.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Практикуватися можна з будь-якими предметами. Можна покласти в ліжечко плюшевого ведмедика і наполовину прикрити його ковдрою або можна закопати якийсь предмет у пісок чи завести передню частину машинки під килим.

Закріплення та розвиток цієї навички.

Коли ваша дитина засвоїть цю навичку, можна переходити до наступної вправи цієї групи, також можна заглянути до розділу ТМ.В.26. Можна працювати одночасно з обома розділами, якщо є бажання.

ТМ.Б.25. ДИВИТЬСЯ НА ПІДЛОГУ, КОЛИ ІГРАШКА ПАДАЄ

Маленька дитина не дивиться вниз, коли падає іграшка. Вона ще не розуміє, що іграшка десь поруч. Якщо в такій ситуації ваша дитина не шукає іграшку, її

можна навчити.

У нашому центрі в Маккуорі ми зазвичай починаємо працювати над цією навичкою, коли дитина досягає 6 місяців, за умови, що вона добре тримає голівку у сидячому положенні, щоб спостерігати за рухами вгору та вниз до підлоги.

Як оцінити:

Матеріали: улюблена м'яка іграшка (вона не повинна робити багато шуму, коли падає на підлогу).

Спосіб: посадіть дитину на стілець. Помахайте перед нею іграшкою, тримаючи її трохи нижче від рівня її очей. Коли дитина подивиться на іграшку, випустіть її з рук, щоб вона впала на підлогу. (Ви можете посадити дитину до себе на коліна, але тоді вам буде важко одночасно тримати її і спостерігати, куди ваша дитина дивиться).

Результат позитивний, якщо дитина спробує подивитися, куди ж поділась іграшка. Не обов'язково треба, щоб вона знайшла її, проте вона повинна спробувати подивитися вниз, вслід за нею.

Як учити: допомогти дитині можна двома шляхами: почати з іграшки, яка шумить, коли падає, або почати з невеличкої висоти, поступово збільшуючи відстань. Для занять вам знадобляться і "тихі" іграшки, і такі, які при падінні дзвенять.

Якщо вашій дитині важко дивитися на підлогу з висоти стільця, треба, щоб хтось потримав дитину в себе на колінах, всадивши таким чином, щоб вона змогла нахилитися і прослідкувати очками за іграшкою, яка падає.

Прочитайте наступні пункти і визначте, з чого вам треба почати роботу:

1. Дивиться на підлогу, коли „дзвінка” іграшка падає на підлогу з висоти 15 см. Потримайте іграшку на рівні очей дитини і повільно опускайте іграшку вниз, привертаючи увагу дитини до неї. Коли ваша рука опиниться приблизно на відстані 15 см від підлоги, відпустіть іграшку. Якщо дитина не шукає її, вкажіть на підлогу і скажіть: "Ось вона!".

2. Дивиться на підлогу, коли іграшка, яка не робить шуму, падає з висоти 15 см. Повторіть вищезгадане з "тихою" іграшкою.

3. Дивиться на підлогу, коли „дзвінка” іграшка падає з висоти 30 см. Повторіть вищезгадане із "дзвінкою" іграшкою.

4. Дивиться на підлогу, коли „тиха” іграшка падає з висоти 30 см. Повторіть вищезгадане з іграшкою, яка не робить шуму при падінні.

5. Дивиться на підлогу, коли „дзвінка” іграшка падає з висоти 60 см. Повторіть вищезгадане із "дзвінкою" іграшкою.

6. Дивиться на підлогу, коли іграшка, яка не робить шуму, падає з висоти 60 см. Повторіть вищезгадану процедуру з "тихою" іграшкою.

7. **Дивиться на підлогу, коли іграшка, яка робить шум при падінні, падає з висоти, трохи нижче від рівня очей дитини.** Повторіть вищезгадане, впустивши "дзвінку" іграшку з висоти трохи нижче від рівня очей дитини. Тепер уже не треба поступово опускати іграшку перед тим, як кинути, але треба впевнитися, що дитина дивиться на неї.

8. **Дивиться на „тиху” іграшку, коли вона падає з висоти трохи нижче від рівня її очей.** Повторіть вищезгадане із застосуванням "тихої" іграшки.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Приділяйте багато часу вправам, під час яких ви кидаєте речі.

Закріплення та розвиток навички.

Коли ваша дитина оволодіє цією навичкою, переходьте до наступного пункту.

ТМ.Б.26. УСУВАЄ ПЕРЕШКОДУ, ЯКА ЗАВАЖАЄ ДІСТАТИ БАЖАНИЙ ПРЕДМЕТ

У цьому пункті ми розглянемо ще одну вправу, яка дозволить закріпити уявлення дитини про незмінність існування предмета. Під час цієї вправи дитині доведеться вжити активні дії, щоб повернути іграшку, яка перебуває поза межами досяжності.

Як оцінити:

Матеріали: улюблена іграшка і коробка з-під взуття або подушка.

Спосіб: приверніть увагу дитини до іграшки і, поки вона дивиться на неї, поставте між дитиною та іграшкою коробку чи подушку. Дитина має бачити іграшку.

Результат позитивний, якщо дитина відштовхне коробку або потягнеться до іграшки через перешкоду і візьме її.

Як учити: спробуйте спонукати малюка взяти іграшку. Скажіть йому: "Ось ... Можеш це взяти?". Якщо треба, візьміть дитину за ручку і допоможіть відштовхнути перешкоду, чи дотягнутися через неї до іграшки.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Подібні ігри легко ввести в повсякденні справи. Перед сном можна гратися з плюшевим ведмедиком і подушкою, у ванній кімнаті - з гумовою качкою і пластмасовою тарілочкою. Варіантів є дуже багато. Спробуйте "заховати" якусь іграшку під прозорою пластиковою посудиною чи кришкою. Виріжте в картоні віконечко і затягніть його целофаном. У цьому віконечку може з'являтися лялечка; вона також може з'являтися і пропадати, як у грі "Ку-ку, ось і я!" Можете чимось загородити ваше обличчя і чекати, поки дитина це відсуне. Можете час від часу виглядати через верх, щоб заохотити дитину. Можете знову звернутися до розділу „Самообслуговування і соціальні навички" (СС. А.10, 14).

Закріплення та розвиток навички.

Наступна сходинка - заховати іграшку повністю, тобто природний перехід до

вправ, які описані в наступному розділі (ТМ.Б.32).

ТМ.Б.32. ЗНАХОДИТЬ ПОВНІСТЮ ЗАХОВАНУ ІГРАШКУ

Зараз ваш малюк навчиться знаходити речі, які повністю зникли з поля його зору. Оволодіння цим навиком - ознака того, що дитина повністю розуміє, що предмет не припиняє існувати, навіть якщо його не видно.

Як оцінити: оцінювати цю навичку треба так, як зазначено в параграфах ТМ.Б.24 і ТМ.Б.26, лише з тією різницею, що зараз предмет треба закривати повністю. Нехай ваша дитина спочатку побавиться з іграшкою, а потім спостерігає, як ви її ховаєте.

Як учити: працювати над цією навичкою треба приблизно так, як ми розповідали в параграфі ТМ.В.24. Проте зараз ви маєте почати з іграшки, яка захована наполовину, і продовжувати, поки не сховаєте її повністю. Можна також узяти ігри, які описані у розділі ТМ.В.26.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Коли ваша дитина оволодіє цією навичкою, можете спробувати більш складні вправи.

ТМ.В.42. ЗНАХОДИТЬ ПРЕДМЕТ, ЯКИЙ ЗАХОВАНИЙ ПІД ОДНІЄЮ З ДВОХ ТКАНИН

До цього моменту у дитини вже досить добре сформоване уявлення про незмінність існування предмета. Вправи, описані в цьому розділі, розроблені з метою заохочення дитини "не губити" предмет у складніших умовах. Крім того, ці вправи допоможуть розвитку такої навички, як наполегливість у досягненні мети, і дозволять малюкові зробити те, що не вдалося.

Як оцінити:

Матеріали: улюблена іграшка. Два клаптики тканини, приблизно 30 кв.см кожна. Можна використовувати також перевернуті коробочки чи картонні екрани.

Спосіб: покладіть клаптики тканини поруч на столі. Під один з них заховайте іграшку, і нехай дитина її дістане. Повторіть це кілька разів. Після цього накрийте іграшку другим клаптиком.

Результат позитивний, якщо дитина знайде іграшку, яка схована під другою тканиною.

Як вчити: коли ви вперше демонструєте цю гру малюкові, намагайтеся робити все дуже повільно і послідовно, звертаючи увагу дитини на кожен ваш рух.

Якщо вона загляне не під той клаптик, скажіть: "Ні, тут нема! Де ж вона може бути?". Не поспішайте прийти на допомогу, нехай ваша дитина самостійно зазирне під клаптик.

Під час навчання пам'ятайте, що вміння наполегливо продовжувати пошуки та бажання спробувати інші варіанти вже самі по собі є досить важливими, і їх треба усіляко підтримувати. Якщо дитина шукає іграшку не під тією тканиною, не кажіть

ій: "Ні! Неправильно!". Реагуйте так, щоб заохотити дитину зробити ще одну спробу.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Що може бути цікавіше за гру з подушками на підлозі? Хіба що гра на великому ліжку. Можна принести великі коробки чи гратися з подушками, за умови, що ваша дитина зможе їх підняти. А якщо спробувати покласти картинку в один з двох конвертів? А якщо заховати бутерброд під одну з двох тарілок? Ви знайдете чимало варіантів.

Закріплення та розвиток навички.

У дошкільний період роль гри типу "гаряче-холодно" дуже велика. Нижче ми приводимо кілька варіантів цієї гри в порядку зростання важкості.

Покажіть дитині, як ви кладете іграшку під одну з двох однакових коробочок. Поміняйте коробки місцями. Чи зможе ваш малюк знайти потрібну коробочку? Якщо він помилиться в перший раз чи зазирне він під іншу коробочку? Через деякий час спробуйте з трьома коробками. Іноді можна гратися не з іграшками, а зі шматочками чогось смачного.

Поміняйтеся з дитиною місцями - нехай вона ховає речі, а ви шукайте.

А ось ще одна гра, в яку ви можете грати на підлозі чи за великим столом. Прив'яжіть до 2-х чи 3-х коробочок по довгій нитці, щоб пограти в "потяги". В один з "вагончиків" покладіть іграшку чи будь-які ласощі і дайте кінець мотузки дитині. Подивіться, чи потягне вона до себе той вагончик, в якому є ласощі.

Заховайте в 3-х різних місцях кімнати якісь цікаві речі так, щоб дитина бачила. Потім перевірте, чи запам'ятала ваша дитина, куди ви їх поклали (істинні речі не підходять, оскільки може знадобитися багато часу, щоб їх з'їсти, а по-друге, малюк може швидко втратити інтерес до них).

Дітей старшого дошкільного віку зацікавить гра "холодно-гаряче", особливо якщо всі члени родини приєднуються до вас.

РОЗДІЛ 4

ТМ.Г: ВМІННЯ КЛАСТИ ЧИ СТАВИТИ ПРЕДМЕТ У ПОТРІБНЕ МІСЦЕ

Якщо зовсім маленька дитина втрачає інтерес до іграшки, яку вона тримає в руках, вона кидає її, не замислюючись. Вона не може це запланувати чи зробити за чийсь проханням. Оволодіння навичкою свідомо класти речі стане важливим кроком уперед у розвитку здатності дитини контролювати рухи рук. Коли мова зайде про вміння класти предмет у чітко зазначене місце, стане очевидною необхідність доброї зорово-моторної координації.

По суті, дитина сама зможе навчитися навмисно випускати з рук предмети - хоча б тоді, коли її зап'ястя буде підтримуватись (пункт ТМ.Г.27). Ваш малюк, сидячи на годувальному стільці, може звисити ручку і кинути щось на підлогу, а потім дивитися, як ви це піднімаєте - це досить весело! Якщо ваша дитина вже вміє це робити, вам слід протестувати її і визначати, якого рівня відповідно до цього розділу вона досягла, а потім починати навчання.

Якщо ваша дитина ще не вміє навмисно випускати предмети з рук, можете розпочати навчання (починаючи з ТМ.Г.27) після досягнення вашою дитиною рівня 6-місячного віку (див. пункт ТМ.Б - Уміння хапати).

Працюючи над навиками цієї групи, малюк повинен виконувати вказівку, яку раніше не чув: "Поклади!". Якщо ви будете вживати це слово з самого початку, то ваша дитина неодмінно швидко зрозуміє, чого від неї вимагають.

Наведені нижче сходинки приведуть вашу дитину від перших спроб свідомо випустити іграшку з рук до добре контрольованого вміння класти предмети в чітко зазначене місце.

Від 6 до 9 місяців.

1. Випускає предмет з руки, якщо її зап'ястя на щось опирається.

Від 9 до 12 місяців.

2. Кладе предмет в мисочку.
3. Надягає великі кільця на стержень.
4. Кладе паличку в банку.

Від 12 до 15 місяців.

5. Вставляє великий штир у гніздо.
6. Вкладає кола у формочки.
7. Будує башту з двох кубиків.

Від 18 місяців до 2 років.

8. Будує башту з 6 кубиків.

Від 2 до 3 років.

9. Будує башту з 8 кубиків.

10. Вставляє 6 маленьких кілочків у дошку з отворами.

Відзначимо, що навички цієї групи використовуються і розвиваються в розділах ТМ.Д.: Уміння маніпулювати предметами, ТМ.Ж.: Вирішення завдань та головоломок, а також у різних вправах інших розділів.

ТМ.Г.27. ВИПУСКАЄ ПРЕДМЕТ З РУКИ, КОЛИ ЙОГО ЗАП'ЯСТЯ НА ЩОСЬ ВПИРАЄТЬСЯ

Малюку легше випустити предмет з руки, якщо його зап'ястя на щось спирається - чи це ваша рука, чи плоска поверхня столу.

Як оцінити:

Матеріали: невеликий предмет, який поміщається в руці.

Спосіб: коли дитина тримає предмет у руці, підтримайте її зап'ястя або покладіть його на стіл. Скажіть: "Поклади!".

Результат позитивний, якщо дитина випустить предмет з руки.

Як учити: з самого початку давайте дитині чітку вказівку: "Поклади!". Дійте так, як описано в пункті "Як оцінити". Якщо ваша дитина не випустить предмет, повторіть свою вказівку, легенько постукуючи по тильній стороні її долоні. Це зазвичай стимулює розмикання долоні. (Ми радимо вам спробувати різні способи дотику, поки не знайдете того, який працюватиме для вашої дитини).

У міру того, як ваша дитина розуміє суть завдання, ваш дотик може ставати все легшим, поки вона не навчиться реагувати на ваше прохання.

Ігровий час та участь.

Практикуватися можна щодня, використовуючи все, що попаде під руку: маленькі камінці у садку, маленькі іграшки старших братів чи сестер, шматочки їжі. Нехай іноді плоскою поверхнею, на яку дитина опирається, буде ваша рука.

Закріплення та розвиток навички.

Практикуйтеся до тих пір, поки не будете впевнені, що дитина може приступити до пункту ТМ.Г.36, який присвячений умінню класти предмети у різні ємкості. Під час практики придивляйтесь, коли вашій дитині вже не буде потрібна опора.

ТМ.Г.36. СКЛАДАЄ ПРЕДМЕТИ В МИСОЧКУ

Після того, як дитина навчиться за власним бажанням випускати предмети з рук, можна почати вчити її свідомо кидати предмети з висоти без опори для зап'ястя.

Як оцінити:

Матеріали: маленький кубик і відкрита миска (наприклад, мисочка для каші).

Спосіб: після того, як дитина візьме кубик з миски, поставте миску на відстані приблизно 8 см від неї і скажіть: „Поклади!”. Дайте 3 спроби.

Результат позитивний, якщо дитина хоча би в одному випадку з трьох протягне ручку до миски і опустить в неї кубик.

Як учити: вам знадобляться різноманітні невеликі предмети і відкриті ємкості.

Буде зовсім добре, якщо вам пощастить знайти такі предмети, які спричиняють шум.

Спробуйте опанувати розділи, які ми наводимо нижче, і визначити, який розділ ваш малюк ще не опанував. Завжди давайте чітку вказівку: „Поклади!”. Буде корисним інколи мінятися ролями чи виконувати зазначенні дії по черзі.

1. Випускає предмет, коли його рука розташована прямо над посудиною, і при цьому ви допомагаєте йому рухами. Дайте малюкові предмет і потримайте його кисть прямо над мисочкою. Підтримуючи дитину за зап'ястя, стимулюйте розтискання пальчиків легким постукуванням по тильній стороні його долоні.

2. Випускає предмет з руки, коли рука розташована прямо над мисочкою. У цьому випадку ручку дитини вже підтримують за лікоть, а не за зап'ястя і не стимулюють розтискання постукуванням.

3. Простягає ручку до мисочки, долаючи відстань 4 см, і відпускає предмет. Зараз край мисочки повинен бути на невеликій відстані від ручки дитини. Якщо необхідно, ви можете направити її ручку легким дотиком до ліктя, а як тільки вона зрозуміє, що необхідно робити, зменшуйте своє втручання.

4. Простягає ручку до мисочки, долаючи 6 см, та відпускає предмет. Зараз розташуйте мисочку ще далі. Переконайтеся, що дитина дивиться на неї. Спочатку покажіть їй, що необхідно зробити. Можливо, тоді фізична допомога не знадобиться взагалі.

5. Простягає ручку до мисочки, долаючи 8 см, та відпускає предмет, тобто виконує головну задачу пункту.

Якщо на етапах 3, 4, 5 дитина зарано випускає предмет з руки, вам не слід реагувати на це - просто дайте їй предмет і повторіть вправу спочатку. Якщо дитина все ж продовжує відпускати предмет зарано, поверніться до 2 сходинки, і щедро заохочуйте при кожній вдалій спробі. Після цього знову трохи відсуньте мисочку.

Оскільки це зовсім новий вид діяльності для вашого малюка, вам треба дуже чітко пояснити дитині, що від неї вимагається. Найкращий спосіб дати зрозуміти - це реагувати лише на вдалі спроби.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Можливо, працюючи над умінням хапати речі (ТМ.Б.29), ви склали ці предмети в різні ємкості. Саме такий ігровий простір більш за все підійде у даному випадку. Відзначимо, що багатьом діткам легше класти іграшки в ємкості, які розташовані на підлозі, ніж на столі.

Хороша розвага - тренуватися просто так, без усіякої мети. Спробуйте по черзі з малюком випускати предмети з висоти і дивитися, куди вони впадуть.

Можна кидати предмети в таз із водою - утворюються чудові бризки.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина засвоїть цю навичку, можна ускладнити завдання. Спробуйте вправу з паличкою і банкою, яка описана в пункті ТМ.Г.38, і кілька вправ, які ми розглянемо трохи нижче.

Цікавий звук видає скляна кулька, коли падає у пляшку з-під молока. Звісно, робити це може дитина лише в присутності дорослих.

Із зуттєвої коробки можна зробити „поштову скриньку“, вирізавши отвір у кришці. Для того, щоб дістати предмет, достатньо буде тільки зняти кришку. Більшість готових „ящиків з прорізами“ мають багато отворів для того рівня розвитку дитини, про який іде мова, проте ви можете заклеїти усі отвори, крім круглого.

Опустіть кульку для пінг-понгу в циліндр з картону і дивіться, як він перекочується з іншого кінця. Можна з цього боку циліндра прикріпити сіточку і пришити до неї маленькі дзвіночки, щоб м'ячик при падінні примушував їх дзвеніти.

Для тренування влучності розміщуйте ємкості, в які дитина має опустити предмет, як прямо перед нею, так і трохи збоку.

ТМ.Г.37. НАДЯГАЄ НА СТЕРЖЕНЬ ВЕЛИКІ КІЛЬЦЯ

Сенс цієї вправи - навчити дитину ще одному різновиду вміння дотягуватися до предмета і влучати в ціль. Розпочати можна лише після того, як дитина навчиться знімати кільця зі стержня (параграф ТМ.Б.30).

Необхідно відзначити, що ті набори, які продаються в магазинах, мають занадто високі стержні для нашої гри: дитина мусить тягтися для того, щоб дістати верхнього кінця стержня і підняти кільце над ним - це важче зробити. Якщо стержень встановити на міцній поверхні перед дитиною, то він повинен бути не вищим від рівня грудей дитини. Якщо ваш стержень вище, підріжте його до 10 см або зробіть іграшку самостійно.

Як оцінити:

Матеріали: короткий (висотою приблизно 10 см) стержень, закріплений у вертикальному положенні на підставці.

Спосіб: поставте стержень перед дитиною і покажіть, як треба надягати на нього кільця. Дайте дитині кільце і скажіть: „Вдягни!“. Дитина не повинна тягнутися більше ніж на 5 см.

Результат позитивний, якщо дитина піднесе кільце і впустисть його на стержень. Нехай зробіть це тричі.

Як учити: цієї навички можна навчити в 3 етапи:

1. Відпускає кільце на стержень, коли її ручку скеровують і тримають над ним. Підведіть ручку дитини до стержня таким чином, щоб кільце опинилося над ним, і скажіть: „Відпускай!“. Якщо вона не відпустить кільце, дивіться пункт ТМ.Г.36.

2. Простягає кільце до стержня і опускає його на нього, коли їй допомагають вхопити кільце під відповідним кутом. Часто дитині не так

важко піднести кільце до потрібного місця, як розташувати його під правильним кутом. Перед тим, як дитина піднесе ручку до стержня, впевніться, що кільце в його руці перебуває в горизонтальному положенні.

3. Надягає кільце на стержень без сторонньої допомоги, тобто виконує завдання цього пункту. Тепер малюк повинен самостійно піднести кільце до стержня і правильно його розташувати.

Не забувайте, що на кожному етапі дитина повинна виконувати вправу не тільки правою, але й лівою рукою.

З певних причин ця діяльність лякає педагогів та батьків, які займаються за програмою раннього втручання. Складається враження, що діти не люблять цю вправу. А можливо, вони відчувають невпевненість своїх учителів? Одна з помилок полягає в тому, що дітей просять надягати кільця одне за одним, не даючи їм можливості погратися з ними. Дозвольте дитині побавитися з ними як під час навчання, так і у вільний час. Ви можете привернути її увагу кільцями, які крутяться на стержні. Нижче ми наведемо приклади, як можна поєднати навчання цієї навички із задоволенням від гри. Але якщо вашій дитині ця вправа все одно не подобається, спробуйте замінити її іншою вправою на розвиток уміння класти, але такою, яка б переслідувала ту ж саму ціль, тобто розвивала зорово-моторну координацію.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Замість стержня ви можете використовувати власну руку з витягнутим вказівним пальцем. Можна використовувати швабру, розташовану під невеличким кутом, і дивитися, як кільця спускаються на підлогу. Дуже цікаві звуки видають кільця, які спускаються по металевій трубці. У саду можна кидати на кілочок звернутий шланг.

Закріплення та розвиток навички.

У магазинах можна знайти багато відповідних іграшок, які розвиватимуть цю навичку на різних ступенях важкості. Коли дитина оволодіє цією навичкою, використовуючи кільця, що вільно сидять на стержні, спробуйте ускладнити завдання, підібравши такі іграшки, які б щільніше прилягали до стержня, чи сам стержень був трохи вище. Запропонуйте дитині спробувати повісити свої речі на гачок. Якщо дитині подобається її чайний посуд, прибийте в її ігровому куточку кілька гачків для чашок.

ТМ.Г.38. КЛАДЕ ПАЛИЧКУ У БАНКУ

Для того, щоб виконати цю вправу, дитині необхідно буде дотягтися до банки і нахилити зап'ястя так, щоб паличка увійшла в середину. Якщо дитина просто випустить паличку над банкою, то вона не обов'язково попаде туди.

Як оцінити:

Матеріали: паличка довжиною 10-15 см, баночка, наприклад з дитячого харчування, або чашка.

Спосіб: поставте баночку перед дитиною на кришці годовального стільця і

покажіть, як входить паличка. Дайте паличку малюкові й скажіть: "Опусти!". Зробіть 3 спроби.

Результат позитивний, якщо дитина опустить паличку в банку хоча б 2 рази з 3-х.

Як учити: деякі діти тримають паличку у вертикальному положенні і потім відпускають її з руки. Інші вчать вводити паличку в середину банки, а потім штовхати її вниз, щоб коли її впустити, вона залишилась у банці. Останній спосіб краще підходить у тих випадках, коли використовуються менші отвори та палички, які туди щільно входять. Проте, якщо вашій дитині зручно користуватися першим способом, на цій стадії він також може бути прийнятним.

Вирішіть, яким способом вам буде зручніше займатися, і не відмовляйтеся від фізичної допомоги. З часом малюк все менше буде потребувати її, доки не навчиться робити все самостійно.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Можна поставити в чашки ложки чи зубні щітки. Якщо під час роботи з пунктом ТМ.Г.36 ви застосовували "поштову скриньку" з отвором, ви можете зараз опускати туди замість кульки паличку. Можна також узяти картонну основу від туалетного паперу і запропонувати дитині кидати паличку крізь неї на підлогу.

Закріплення та розвиток навички.

Спробуйте позайматися з такою ємкістю, в якій вужчий отвір, наприклад, з прозорим пластмасовим циліндром, в якому продаються набори кубиків. Якщо ви маєте іграшки, які легко збираються з деталей, що щільно входять одна в одну, то тепер їх можна використати. Наступний параграф присвячений саме цій навичці. Поступово пропонуйте дитині більш складні завдання, доки вона не буде готова до виконання наступної вправи.

ТМ.Г43. ВСТАВЛЯЄ ШТИР В ОТВІР У ДОШЦІ

Навичка, якій присвячений цей пункт, є продовженням попередньої (ТМ.Г.38). Може, фізичні можливості вашої дитини ще не дозволяють їй працювати з предметами, що щільно входять в отвори, проте ця вправа вимагає, радше, точності влучання.

Як оцінити:

Матеріали: дерев'яна дошка або іграшка з достатньо широкими отворами для штирів.

Спосіб: покажіть дитині, що потрібно зробити, дайте їй штир і скажіть: „Встав!“.

Результат позитивний, якщо дитина вставить штир принаймні 3 рази.

Як учити: під час виконання цієї вправи дитина повинна не просто опустити штир, але й направити його в середину.

Спробуйте поекспериментувати з різноманітними ємкостями, поки не визначте той рівень, з яким ваша дитина добре справляється. Потім знайдіть посудину із трішки вужчим отвором і так далі, поки не досягнете рівня, який описано вище.

Під час занять допомагайте дитині фізично, але поступово зменшуйте свою участь.

Під час виконання вправи важливо дивитися за власними діями, отже, не давайте дитині відволікатись.

Якщо ваша дитина зможе вставити штир в отвір, дайте їй трохи пограти з цією конструкцією перед тим, як зробити наступну спробу.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Пошукайте вдома предмети, в яких є отвори, чи зробіть ці отвори в коробках чи пластикових контейнерах. Тепер отвори можуть бути меншими за ті, які вимагалися у розділі ТМ.Г.36. Окрім штирів можна використовувати ложки, прищіпки для білизни, різне кухонне начиння.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина засвоїть навичку, вона зможе спробувати вставити штир у щільний отвір. Тут можуть бути корисними такі іграшки, в яких штирі зверху також мають отвори, оскільки трохи згодом дитина вже зможе будувати з них башти.

Це остання навичка зі штирями та отворами, яка безпосередньо розглядається в цій програмі. Хоча ваша дитина буде використовувати її в інших вправах, ми радимо, щоб ви поверталися до цієї вправи час від часу для перевірки засвоєння цього вміння.

ТМ.Г.44. ВКЛАДАЄ КРУЖЕЧКИ В ОТВОРИ У ДОШЦІ

Ще один різновид класти чи ставити предмет - це вміння вставляти плоску фігурку в отвір відповідної форми. Цю навичку дитина почне використовувати пізніше, у розв'язанні фігурних головоломок.

Головоломка присвячений пункт ТМ.3 ***Розв'язання нескладних завдань та головоломок***, але насправді, ця та низка інших навичок розв'язання головоломок належать до обох груп навичок. Ми вважаємо, що краще ознайомити дитину з цією навичкою тут і зараз, серед інших умінь цієї групи.

Коли ваша дитина впорається із завданням цього параграфу, можете продовжувати працювати над розділом Т.М.Г і почати займатися з головоломками, розділ ТМ.3. У тому розділі ми докладніше поговоримо про те, як підібрати головоломку початківцю. У цьому пункті викладено дуже простий підхід до цієї проблеми. Зовсім не обов'язково, щоб ваша дошка з отворами мала основу. Можна попросити когось випилати круглий отвір в дошці і зробити кружечки, які будуть трохи меншими від отвору у діаметрі. Можна зачистити краї і при бажанні розфарбувати їх. Ви будете працювати з дошкою на столі, саме тому не страшно, якщо кружечки проваляться, коли ви піднімете дошку.

Якоцінити:

Матеріали: дошка з круглими отворами діаметром 6-8 см. Якщо у вашій дошці є отвори й іншої форми, закрийте їх відповідними фігурками, оскільки дитина не має зіткнутися з вибором, куди покласти кружечок.

Спосіб: покладіть дошку з отворами на стіл і покажіть дитині, як треба вкладати в неї кружечки. Дайте дитині форму і скажіть: "Вклади!".

Результат позитивний, якщо дитина хоча б 3 рази вкладе кружечки прямо в отвір. Якщо кружечок дуже щільно прилягає до стінок отвору, допоможіть дитині проштовхнути його в середину, проте встановити його дитина повинна самостійно.

Як учити: окрім матеріалів, які описані вище, непогано мати кружечки меншого діаметру, які б легко проходили б в отвір. Спробуйте, наприклад, використовувати невеликі кришечки.

Допоможіть дитині проштовхнути кружечок в отвір. Спочатку краще потренуватися з маленькими формами, якщо вам пощастило їх підібрати. Коли форма опиниться в отворі, скажіть дитині, що вона всередині, і допоможіть їй порухати її, щоб дитина не тільки побачила, але й відчула, що таке „всередині“. У міру того, як дитина буде розуміти суть цієї вправи, зменшуйте свою участь.

Іноді дітям здається, що вони виконали завдання, коли кружечок лише трохи ввійшов усередину. У такому разі дитину треба спонукати (бажано словами) продовжувати роботу. Якщо їй вдасться вставити кружечок в отвір повністю, прореагуйте на це із захопленням - дитина повинна зрозуміти різницю у вашому ставленні до вдалої та невдалої спроби.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Під час купання можна запропонувати дитині закрити корком злив. Деяке кухонне начиння, наприклад підставки для яєць, також має круглі отвори. Замість кружечків можна використовувати кришки, корки тощо. Гарну іграшку можна зробити з корків та коробки, у кришці якої прорізані отвори. Заохочуйте дитину не вбивати корок, а плавно вклати його в отвір.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина засвоїть цю навичку, можна переходити до рішення головоломок (розділ ТМ.3), починаючи з пункту ТМ.3.56, при цьому продовжуючи працювати з даним розділом.

ТМ.Г.45. БУДУЄ БАШТУ З ДВОХ КУБИКІВ

У цьому пункті зображений ще один різновид уміння класти предмети. Уміння ставити один кубик на іншій лежить в основі багатьох дошкільних ігор і потребує точної та узгодженої роботи руки та ока. Дитина повинна правильно направити свою ручку, встановити кубик у стійку позицію і випустити його з руки, не зруйнувавши споруду.

Як оцінити:

Матеріали: чотири маленькі кубики зі стороною приблизно 3 см. Не використовуйте пластмасові кубики, оскільки вони слизькі.

Спосіб: покажіть дитині, як один кубик можна поставити на інший. Третій кубик покладіть на стіл, а четвертий дайте дитині. Попросіть її зробити те саме, що зробили ви, сказавши: "Поклади!". Не притримуйте нижній кубик.

Результат позитивний, якщо дитина поставить один кубик на інший. Дві її спроби з трьох мають бути вдалими.

Як учити: для занять вам знадобляться маленькі кубики зі стороною 3 см і кілька більших кубиків.

Визначте найменший кубик, на який дитина зможе поставити кубик зі стороною 3 см, потім знайдіть трохи менший, з яким і починайте працювати. Продовжуйте зменшувати розміри основи башти, поки дитина не навчиться ставити один на одного однакові кубики.

Зменшуючи розмір основи башти, ми вчимо дитину правильно „цілитися“. Проте успіх буде залежати й від того, наскільки правильно вона відпустить свій кубик. Тут можуть виникнути проблеми двох типів:

1. Занадто рано випускає кубик з руки. Якщо кинути один кубик на інший такого самого розміру, то нічого не вийде. Якщо ваша дитина робить це під час роботи з великими кубиками, одразу перейдіть до кубиків однакового розміру, щоб вона сама зрозуміла, що цей спосіб не підходить. Може статися, що вам доведеться допомогти їй не випускати кубик, поки він не торкнеться іншого, але не заохочуйте дитину з розмаху ставити кубик на інший, бо вам доведеться вирішувати проблему протилежного характеру.

2. Ставить кубик з розмаху. Це може і не призвести до падіння башти з двох кубиків, але коли дитина буде будувати вищу башту, аварія неминуча. Підставте свій палець під зап'ястя дитини, коли вона опускає руку, і скажіть: „Обережно!“ Це змусить дитину робити цю вправу не настільки активно. Як тільки вона зрозуміє, що треба робити, відмовтесь від фізичної допомоги.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

У цьому випадку чим більше практики, тим краще! Класти одна на одну можна найрізноманітніші речі, і не важливо, якщо вони будуть більшими за ті, якими ви користуєтесь під час занять. Підійдуть і шматки пінопласту, і перевернуті пластмасові чашечки, різні кубики, і дерев'яні обрізки, і різноманітні ємкості для продуктів.

Закріплення та розвиток навички.

Розвитку цього навика присвячено пункт ТМ.Г.62.

ТМ.Г.62. БУДУЄ БАШТУ З 6 КУБИКІВ

Тут треба мати на увазі, що за умови нормального розвитку треба не менше 6 місяців, щоб перейти від двоповерхової до шестиповерхової башти. Нижче ми наведемо сходинки, які допоможуть вам поступово розвинути цю навичку.

Як оцінити:

Матеріали: шість кубиків зі стороною 3 см.

Спосіб: один кубик покладіть на стіл, а другий дайте дитині. Скажіть їй: „Постав кубик на кубик“. Продовжуйте таким чином, доки дитина не побудує башту з 6 кубиків. Не притримуйте основу башти.

Результат позитивний, якщо дитина побудує башту з 6 кубиків без сторонньої допомоги у двох спробах із трьох.

Як учити: процес навчання природним шляхом ділиться на такі сходинки:

1. Будує башту з 3 кубиків.
2. Будує башту з 4 кубиків.
3. Будує башту з 5 кубиків.
4. Будує башту з 6 кубиків.

Якщо дитина захоче зруйнувати башту ще до закінчення (природне бажання), покладіть усі необхідні куби разом, щоб дитина їх бачила, і скажіть: "Постав усі куби!". А потім скажіть: "Ти добудував!" - і дозвольте йому зруйнувати башту, якщо буде таке бажання.

Якщо башта падає раніше через те, що дитина занадто сильно торкається верхнім кубиком нижнього, скористайтеся нашою порадою з пункту ТМ.Г.45.

Ніколи не тримайте основу башти. Це лише призведе до того, що дитина не зрозуміє, у чому полягає будівництво. Якщо ваша дитина засмутиться, коли башта розвалиться, побудуйте її ще раз до тієї висоти, на якій трапилась аварія, демонструючи, як вам вдається не руйнувати споруди.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Дійте згідно з пунктом ТМ.Г.45, будуючи більш високі споруди.

Закріплення та розвиток навички.

Розвитку цієї навички присвячено пункт ТМ.Г.96. Можливо, вам і вашій дитині захочеться трохи відпочити після чергової вдалої спроби і погратися з кубиками та іншими будівельними матеріалами більш вільно.

ТМ.Г.96. БУДУЄ БАШТУ З 8 КУБИКІВ

Оцінювати цю навичку та вчити малюка необхідно так само, як і в попередньому пункті, збільшуючи висоту башти до 8 кубиків.

ТМ.Г.97. ВСТАВЛЯЄ 6 МАЛЕНЬКИХ КІЛОЧКІВ У ДОШКУ З ОТВОРАМИ

Ця навичка вимагає дуже влучного попадання і здібності маніпулювати предметами, які розташовані між великим та вказівним пальчиками.

Як оцінити:

Матеріали: дошка з отворами діаметром приблизно 2 мм і відповідні штирі.

Спосіб: покажіть дитині, як вставляти штирі в отвори. Дайте їй кілька штирків і попросіть вставити їх.

Результат позитивний, якщо малюк вставить 6 штирків.

Як учити: відштовхуйтеся від уміння ТМ.Г.43, поступово ускладнюючи завдання.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Пошукajte серед своїх іграшок такі набори, в яких штирі мали б отвори як зверху, так і збоку, що б дозволило вашій дитині будувати найрізноманітніші башти і конструкції. Можна використовувати деталі, які зчіплюються між собою, для

виготовлення браслетів чи намиста.

Закріплення та розвиток навичок цієї групи.

Ви знайдете найрізноманітніші можливості для того, щоб дитина змогла закріпити і розвинути навички, які описані в цьому розділі. Кухня може стати чудовим місцем для практики. Перед тим, як поставити деку з печивом у духовку, можна в тісті зробити заглиблення і попросити дитину покласти туди родзинки. Дозвольте їй також "заціпнути" тісто великим та вказівним пальчиками, якщо цього вимагатиме рецепт. Ця вправа також корисна.

Дитині може сподобатися робота в садку - садити насіння або накручувати гайки на болти. Можливість використання цих навичок безмежна, і пройнявшись розумінням того, що вашій дитині необхідно поле для діяльності, ви безперечно його знайдете.

РОЗДІЛ 5

ТМ.Д: ВМІННЯ МАНІПУЛЮВАТИ ПРЕДМЕТАМИ

З часом дитина навчиться маніпулювати предметами різноманітними способами. Певною мірою більшість навиків хапання, вміння класти предмети, малювати і розв'язувати завдання і головоломки можна назвати маніпулятивними. Крім того, певна спритність рук необхідна дитині й для того, щоб самостійно одягнутися, умитися і поїсти.

До цієї групи ми відносимо такі навички тонкої моторики, які в результаті певних дій з предметами дозволяють досягти того чи іншого ефекту. Усі навички, які ми розглянемо в цьому розділі, знадобляться дитині в іграх, а крім того, допоможуть їй створити щось своїми руками. Засвоєння цих навичок паралельно із освоєнням навичок інших груп розширить можливості малюка у користуванні навколишніми предметами.

Нижче ми наводимо перелік усіх навичок цієї групи.

Від 9 до 12 місяців.

1. Щоб дістати іграшку, тягне мотузку у горизонтальному положенні до себе.
2. Штовхає машинку чи іграшковий потяг.
3. Стукає одним кубиком в інший.

Від 12 до 15 місяців.

4. Тягне мотузку вгору, щоб дістати іграшку.

Від 15 до 18 місяців.

5. Маніпулює предметами за допомогою обох рук.

Від 18 місяців до 2 років.

6. Складає папір, імітуючи дії дорослого.
7. Розв'язує деякі прості завдання, користуючись предметами.

Від 2 до 3 років.

8. Нанизує на нитку 4 великі намистинки.
9. Нанизує на нитку 4 середні намистинки.
10. Ріже ножицями.
11. Відкручує від іграшки деталі, що прикручуються.
12. Будує башту з 6 деталей набору "Дупло".

Від 3 до 4 років.

13. Нанизує на нитку 4 маленькі намистинки.
14. Розрізує смужку паперу шириною 2 см.
15. Розрізує навпіл квадрат зі стороною 10 см.

16. Приклеює форму на відповідній стороні паперу.
17. Будує нескладні споруди не менше, ніж з 6 деталей набору "Дупло".

ТМ.Д.33. ЩОБ ДІСТАТИ ІГРАШКУ, ТЯГНЕ МОТУЗКУ У ГОРИЗОНТАЛЬНОМУ ПОЛОЖЕННІ ДО СЕБЕ

Ця навичка тісно пов'язана з першими навиками рішення нескладних завдань (розділ ТМ.3). У цьому випадку для того, щоб іграшка опинилася у межах досягнення дитини, її необхідно підтягти до себе за мотузку.

Як оцінити:

Матеріали: улюблена іграшка, до якої прив'язана мотузка довжиною приблизно 60 см. Можна взяти таку іграшку, яку взагалі передбачено возити за мотузку.

Спосіб: покажіть дитині, як необхідно тягнути до себе мотузку. Розташуйте іграшку трохи далі, а кінчик мотузки - поряд з її ручкою. Скажіть: "Дістань ...!".

Результат позитивний, якщо дитина потягне за мотузку і дістане іграшку.

Як учити: на перших порах вам слід більше демонструвати цю дію дитині, а якщо необхідно, то допомогати фізично.

Спробуйте покласти іграшку на похилу поверхню так, щоб легкого смикання за мотузку було достатньо, щоб іграшка "поїхала" до неї.

Якщо дитині все ще важко впоратися із мотузкою, спробуйте покласти іграшку на дальній край її пелюшки. Засвоївши це, дитина зможе почати вчитися підтягувати іграшку до себе, тримаючись за велику бусинку, яка прив'язана до кінця мотузки.

Якщо ваша дитина замість того, щоб потягти мотузку до себе, намагається просто доповзти до іграшки, покладіть іграшку в манеж, а кінець мотузки протягніть крізь огорожу чи робіть цю вправу, сидячи за великим столом.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Прив'язати до мотузки можна все, що завгодно. Саме тому спробуйте оточити дитину великою кількістю гарних іграшок на мотузках, розташувавши їх трохи далі від неї. Такі ігри добре пропонувати дитині, коли вона лежить на животуку.

Закріплення та розвиток навички.

Трохи пізніше ми ускладнимо завдання, запропонувавши дитині тягти мотузку з іграшкою вгору (параграф ТМ.Д.50).

ТМ.Д.34. ШТОВХАЄ ІГРАШКОВИЙ ПОТЯГ ЧИ МАШИНКУ

Важливою стороною раннього розвитку дитини є розуміння сенсу і призначення оточуючих речей. Непогано почати з іграшкової машинки, оскільки це нова корисна навичка тонкої моторики. Ця вправа вимагає, щоб зусилля було одночасно направлене і вниз, і вперед.

Як оцінити:

Матеріали: іграшкова машинка чи потяг, в яких колеса обертаються тільки

вперед.

Спосіб: покажіть дитині, як треба штовхати машинку, і спонукайте її скопіювати ваші дії чи спостерігайте за нею, коли вона бавиться з машинкою сама.

Результат позитивний, якщо дитина кілька разів штовхне машинку у певному напрямку.

Як учити: використовуйте демонстрацію, фізичну допомогу, якщо це потрібно, та звуки, що імітують машину (др-р-р-р).

Краще за все нам працювалося з машинками, до яких потрібно застосувати певну силу, щоб зрушити їх (це різновид автомобільчиків, які можуть поїхати самі, якщо колеса прокрутити кілька разів в підлогу). Коли дитина відчує під рукою вібрацію, вона, можливо, краще зрозуміє сенс цієї дії. Корисними можуть бути і машинки, які рухаючись, видають звуки. Проте якщо в даний момент ви не маєте іграшок такого виду, або якщо їх важко знайти в магазинах, не засмучуйтеся і тренуйтеся з тими машинкаим, які маєте.

Ігровий час та участь в повсякденних заняттях.

Брати чи сестри малюка залюбки візьмуть участь в іграх з машинками. Можна посадити дитину нагору похилої гірки так, щоб машинка сама зїхала вниз, якщо вона її відпустить.

Нехай дитина возить машинку по вашій нозі вгору - вниз. Далі малюк може возити її по своїй нозі для отримання уявлення про різні шляхи досягнення бажаного ефекту.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина навчиться штовхати одну машинку, запропонуйте їй і інші.

Поступово знайомте малюка з призначенням та функціями інших предметів. Серед них можуть бути: щітка для волосся, ложка, чашка, іграшковий пластмасовий ніж, шапка, свисток (див. параграф СС.А.22).

ТМ.Д.35. СТУКАЄ ОДИМ КУБИКОМ В ІНШИЙ

Такого роду експерименти спонукають дитину проявити інтерес до того, який вплив один предмет може мати на інший. Ця навичка чудово узгоджується з імітацією на заняттях з розвитку мовлення.

Як оцінити:

Матеріали: два маленькі кубики, які можна легко тримати в руках. Ще два кубики для вас.

Спосіб: дайте два кубики дитині і на власному прикладі покажіть, як можна стукати ними.

Результат позитивний, якщо дитина кілька разів постукає своїми кубиками так, як ви показали.

Як учити: ви можете працювати з будь-якими предметами, які стукають один в один. Краще за все підійдуть порожні всередині пластмасові кубики, які роблять цікавий звук при зіткненні.

Якщо дитина не намагається копіювати ваші рухи, спробуйте позайматися

імітацією інших, легших дій. Можна, наприклад, стукати кубиками чи руками по столі. Зверніться також до розділу 2 книги 3, в якій ви знайдете наші поради стосовно того, як допомогти дитині навчитися імітувати рухи.

Якщо дитина намагається копіювати вас, але не може поєднати кубики один з одним, почніть з більших предметів. Спробуйте допомогти їй звести ручки разом, трохи підпримуючи під лікті.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Спробуйте супроводжувати ваші заняття піснями типу:

Наші кубики стукають:

Тук, тук, тук.

Мелодія може бути різною. Ця навичка може бути чудово відпрацьована з дитиною та її братами чи сестрами.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина навчиться стукати одним кубиком в інший, вона може розпочинати бити в барабан чи „грати” на ксилофоні. У цей період можна запустити малюка в шафу з каструлями. Скільки задоволення принесе їй дзвін і гуркіт, потрібно лише кілька кришок, каструль і дерев'яна ложка.

ТМ.Д.50. ЩОБ ДІСТАТИ ІГРАШКУ ТЯГНЕ МОТУЗКУ ВГОРУ

У першому пункті цього розділу (ТМ.Д.33) ми розповідали про те, як учити дитину тягти до себе мотузку. Для того, щоб дістати іграшку, яка висить вертикально, необхідна більш складна маніпулятивна навичка. У цьому випадку дитина не може дозволити собі випустити мотузку з рук, оскільки тоді треба буде розпочинати все спочатку. Для того, щоб підняти предмет, дитина повинна відпускати руки по черзі, щоб ухопитися нижче.

Як оцінити:

Матеріали: прив'язаний до кінця мотузки предмет, який цікавий дитині. Довжина мотузки повинна бути 60 см.

Спосіб: вільний кінець мотузки зафіксуйте на краю стола годувального стільця так, щоб вона спускалася вниз. Покажіть, як можна дістати предмет, підтягнувши його до себе за мотузку. Дайте мотузку дитині і попросіть підтягнути її. Мотузка повинна бути достатньо довгою, щоб іграшку не можна було б підняти до столика одним рухом.

Результат позитивний, якщо малюк підтягне іграшку до себе без допомоги.

Як учити: якщо необхідно, допоможіть дитині випустити мотузку, а потім знову взятися за неї там, де потрібно. Поступово відмовляйтеся від своєї допомоги.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Якщо ваш малюк уже вміє стояти, він може гратися в своєму манежі, стоячи біля стінки, та піднімати іграшки, які звисають на мотузці зовні. Можна поставити дитину біля журнального столика, а іграшки підвісити на мотузці, яка перекинута через протилежний відносно неї край столу. У цьому випадку можна спонукати дитину потягти мотузку спочатку вгору, потім до себе по столику.

Закріплення та розвиток навички.

Можна запропонувати дитині більш складне завдання - витягувати м'яку іграшку за мотузку з довгого картонного циліндру. У цій вправі однією рукою треба тримати циліндр, а іншою - мотузку. Таким чином, ця вправа може стати своєрідним містком між тим умінням, про яке ми говоримо, і вмінням маніпулювати предметами за допомогою обох рук (ТМ.Д.58). У параграфі ТМ.Д.71 ми пропонуємо вправу, в якій дитина повинна буде використати паличку замість мотузки.

ТМ.Д.58. МАНІПУЛЮЄ ПРЕДМЕТАМИ, КОРИСТУЮЧИСЬ ОБОМА РУКАМИ

На першому році життя діти зазвичай роблять ті чи інші дії з предметами тією чи іншою рукою. Побачивши цікавий предмет, малюк бере його однією рукою, трясє його чи стукає ним в підлогу. Якщо ж він бере предмет обома руками, то користується ними так само, як і однією, тобто робить ті ж самі рухи. Уміння маніпулювати предметом обома руками, коли кожна з них використовується за призначенням - великий крок уперед.

Як оцінити:

Матеріали: будь-яка іграшка, дії з якою вимагатимуть застосування обох рук. Наприклад, можна взяти колесо на стержні, коробочку з кришкою, бубен, ляльку, в якій рухаються ноги та руки.

Спосіб: дайте малюкові іграшку і спостерігайте за тим, як він з нею грається.

Результат позитивний, якщо ваша дитина, граючись, використовує кожну руку за призначенням. Наприклад, вона може однією рукою тримати стержень, а іншою обертати колесо або однією тримати коробочку, а іншою знімати з неї кришку.

Як учити: передивіться дитячі іграшки на наявність таких, що вимагають використання обох рук.

Граючись із дитиною, намагайтесь якомога краще показати їй, як слід поводитися з такими іграшками. Поясніть словами, допомагайте фізично, якщо в цьому є потреба. Можливо, вам буде зручніше скеровувати ручки дитини, сидячи у неї за спиною, так, щоб ваша права рука була там же, де й її.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

На кухні можна попросити дитину зняти кришку з коробочки чи банки. У ванній кімнаті вона зможе однією рукою тримати мочалку, а іншою ручкою намагатися намилити її.

Дозвольте дитині розгорнути нетуго загорнутий пакет. Нехай вона спробує пововтузитися з згортками з целофану, фольги, гофрованого чи обгорткового паперу. Такі заняття зазвичай приносять дітям велике задоволення, навіть якщо сюрпризом усередині буде стара улюблена іграшка.

Закріплення та розвиток навички.

Навчившись користуватися обома руками, дитина збагне, наскільки ця навичка є корисною, і не розучиться користуватися нею.

ТМ.Д.70. СКЛАДАЄ ПАПІР, ІМІТУЮЧИ ДІЇ ДОРОСЛОГО

Тут, щоб досягти бажаного результату, дитина повинна обома руками зробити цілу серію нелегких дій.

Як оцінити:

Матеріали: кілька аркушів паперу розміром приблизно 15 x 25 см.

Спосіб: візьміть аркуш паперу і скажіть: "Зараз я складу цей папір". Покажіть, як це робиться, супроводжуючи свої дії словами "Згинаю і пригладжую". Зробіть 3 спроби.

Результат позитивний, якщо у 2 випадках з 3 дитині вдасться скласти папір, щоб довжина лінії згинання була не менше 8 см.

Як учити: ця навичка вимагає певної послідовності дій. Спробуйте самі скласти аркуш, подумки фіксуючи кожний рух, необхідний для цього. Зробіть це кілька разів. Потім допоможіть дитині повторити ці рухи. При цьому неодмінно кажіть: "Складаємо! Пригладжуємо!". Показувати приклад слід кожного разу.

Ключ до оволодіння цією навичкою - повторювання. Треба, щоб дитина освоїла ритм вправи.

Поступово відмовляйтесь від допомоги, спочатку фізичної, а потім і мовної, поки дитина не навчиться складати папір, просто спостерігаючи за вашими рухами.

Не викидайте старий обгортковий папір. Він допоможе зробити ваші уроки різноманітними. Крім того, корисно знати, що багато дітей із задоволенням грають зі складеним папером у гру "Відкрито-закрито".

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Ця навичка може бути корисною, наприклад, коли дитина малює фарбами. Покладіть густий шар фарби на середину листа, згорніть та розгорніть папір. Вийде гарний метелик. Інший варіант - дати дитині помалювати акварельними фарбами і скласти лист, який ще не висох. Якщо після цього знову розгорнути папір, то ви знайдете там цікаві візерунки. Складений дитиною папір можна перетворити на листівки для особливих подій.

Закріплення та розвиток навички.

Елемент наслідування можна використовувати й таким чином: хай дитина складе чистий аркуш паперу, а потім розгорне та складе його знову.

Коли ви побачите, що дитина вхопила задум, можете виключити попередню демонстрацію.

ТМ.Д.71. РОЗВ'ЯЗУЄ ЗАВДАННЯ, КОРИСТУЮЧИСЬ НЕСКЛАДНИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ

Коли дитина тягне до себе мотузку, щоб дістати іграшку (пункти ТМ.Д.38,50), мотузка є своєрідним інструментом. У цьому пункті ми пропонуємо розширити погляд малюка на використання допоміжних пристроїв. Коли ви вигадуете для дитини нескладні практичні завдання, то можете навчити її деяким загальним прийомам їх вирішення, наприклад, використовувати паличку для того, щоб

посунути до себе потрібний предмет. Також важливим є введення ситуацій у ваші заняття, які реально виникають у нашому житті. Головне - не вирішити завдання за дитину, а допомогти їй самостійно знайти рішення та втілити його.

Ураховуючи все вищезгадане, можна зробити висновок, що цей пункт слід було помістити в розділі ТМ.3 "Рішення нескладних практичних завдань та головоломок". Проте ми включили його саме сюди тому, що вміння працювати з інструментами вимагає певної спритності рук, а без цього важко навіть уявити собі рішення практичних завдань.

Як оцінити:

Матеріали: порожня, відкрита з обох сторін трубочка діаметром 3-6 см. Паличка. Маленька м'яка іграшка.

Спосіб: проштовхніть іграшку в трубочку. Дайте трубочку і паличку дитині. Покажіть їй іграшку і попросіть витягти її, не показуючи і не пояснюючи, як це можна зробити.

Результат позитивний, якщо дитина виштовхне іграшку за допомогою палички.

Як учити: показуючи дитині, що і як треба робити, давайте мовні вказівки. Фізично допомагайте не більше, ніж треба.

Починайте заняття з іграшок, які вільно проходять у трубочку, а через деякий час перейдіть до більших іграшок. Дитині буде легше, якщо спочатку ви пропонуватимете їй короткі трубочки, такі, як наприклад, картонний циліндр від рулону туалетного паперу.

Якщо дитина не виявляє зацікавленості до такого заняття, спробуйте запропонувати їй прозору трубочку, яку можна зробити з жорсткого целофану. Тоді іграшку, яка перебуває всередині, можна буде бачити.

Ігровий часта участь в повсякденних заняттях.

Що можна зробити, якщо улюблений ведмедик закотився під ліжечко, якщо пробка застрягне у вані в отворі для зливу, якщо двері закриються, якщо м'ячик застрягне між гілок дерева? Коли подібні ситуації реально виникають, намагайтесь обговорювати їх з дитиною. Давайте їй можливість знайти рішення. Втрутитися ви завжди встигнете. Якщо ж все таки без вашої поради чи допомоги неможливо обійтися, хай ваша дитина прийме активну участь і в пошуках корисного інструменту, і в самій операції.

Закріплення та розвиток навички.

Заохочувати дитину самостійно шукати інструменти, які будуть корисними - це ваше завдання. Часто здається, що набагато легше і швидше запропонувати рішення самим. І все ж таки, якщо дозволяє час, доручайте дитині шукати вихід з положення.

Цілком імовірно, що ви побачите, що ваша дитина вчиться користуватися допоміжними засобами для скоєння шкоди! Але що робить дитина, коли тягне стілець через усю кімнату і залізає на нього, щоб дотягнутися до забороненої полиці? Вона використовує інструмент, який підходить для рішення цього завдання. І хоча навряд чи ви будете раді такій ініціативі, вам все ж корисно буде побачити, що дитина підходить до використання своїх навичок творчо.

ТМ.Д.91. НАНИЗУЄ НА НИТКУ 4 ВЕЛИКІ НАМИСТИНКИ

Нанизування намистинок вимагає від дитини одночасно збереження певного положення обох рук, уміння точно цілитися і, найголовніше, здібності виконати підряд кілька різних дій.

Для того, щоб нанизати намистинку на нитку, треба правильно взяти ці два предмети, попасти ниткою в отвір намистинки, проштовхнути її туди, перехватити нитку і намистинку і, нарешті, довести намистинку до кінця нитки.

В іграшкових крамницях продається відповідне намисто, але ми впевнилися, що краще за все підбирати необхідні речі в магазинах типу: "Все для шиття".

Як оцінити:

Матеріали: не менше 5 намистинок діаметром близько 3 см, з великими отворами (близько 1 см у діаметрі). Дріт з пластиковим покриттям чи довга паличка від йоршика для прочищення труб з невеликою намистинкою, закріпленою на кінці. Ваша „нитка“ не повинна згинатися, коли її тримають приблизно за 8 см від кінця.

Спосіб: покажіть дитині, як нанизувати першу намистинку. Потім покладіть на стіл решту намистинок і "нитку". Скажіть: "Нанизуй намистинки на нитку!". Можна повторювати це для кожної намистинки.

Результат позитивний, якщо дитина без будь-якої фізичної чи мовної допомоги зможе насунути 4 намистинки і просуне їх до кінця дрота.

Як учити: для того, щоб навчити дитину цієї навички, необхідно розробити певну стратегію, якої б вона могла дотримуватися щоразу. Спробуйте зробити це, перш ніж приступити до занять. Поміркуйте про те, якою рукою слід тримати намисто, а якою - нитку, в якому місці тримати нитку. Насуньте кілька намистинок самостійно, відмічаючи всі рухи, які необхідні для того, щоб це зробити. Ваша стратегія повинна виглядати приблизно так:

1. Правою рукою брати нитку, тримаючи її на відстані приблизно 8 см від кінчика.
2. У ліву руку брати намистинку.
3. Запхнути нитку в отвір (або насадити бусинку на нитку).
4. Випустити намистинку з лівої руки і взяти нею нитку.
5. Випустити нитку з правої руки і взяти нею намистинку.
6. Довести намистинку до іншого кінця нитки.
7. Правою рукою брати нитку приблизно на 8 см від її кінця, а ліву звільнити для того, щоб узяти наступну намистинку.

Здається складним? Проте, якщо ви будете водити дитину одними і тими сходинками і кожен раз давати одні і ті ж вказівки, вона зможе засвоїти цю стратегію. Якщо ви відчуєте, що якась сходинка не викликає труднощів, не допомагайте дитині подолати її. Дайте їй можливість самій вирішити, яким повинен стати наступний крок.

Коли дитина насуне всі намистинки, нехай вона побачить те, що вона зробила власними руками - чи це браслет, чи це намисто. Нехай відчує, що їй є чим гордитися!

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Нанизувати можна найрізноманітніші речі. Поки краще відбирати великі предмети для занять, залишаючи маленькі на потім. Можливо, у ящику з інструментами ви знайдете великі гайки, також можна порізати старий шланг на маленькі шматочки. Якщо ж вам захочеться зробити щось своїми руками, зробіть намистинки з тіста чи глини і дайте їм затверднути в духовці.

Закріплення та розвиток навички.

У пункті ТМ.Д.92 ми розглянемо навичку нанизування більш дрібних предметів.

ТМ.Д.92. НАНИЗУВАТИ НА НИТКУ 4 СЕРЕДНІ НАМИСТИНКИ

Займатися і оцінювати цю навичку слід таким чином, як описано у пункті ТМ.Д.91, проте зараз дитина буде працювати з намистинками розміром приблизно 2 см, які мають отвір діаметром 0,5 см.

В якості ігрових матеріалів можна використовувати трубчасті макаронні вироби, котушки від ниток, кришечки з прорізними отворами, кілечками, які вирізані з картону.

Готове намисто малюк може залишити собі чи подарувати близьким.

ТМ.Д.93. РІЖЕ НОЖИЦЯМИ

Робота ножицями - це дуже поширений вид діяльності, який пропонується діткам у дитячих садках. Це заняття може принести багато задоволення дитині. І напевно, що не одну годину дитина присвятить цьому вдома. Це чудове тренування координації рухів обох рук та очей.

Зазвичай здібність різати ножицями з'являється у дитини в 2,5 роки. Перш ніж ви вирішите включити цю вправу в свої заняття, упевніться, що ручки вашої дитини досить великі й міцні для того, щоб управлятися з ножицями, якими користуються діти у садку. Наш досвід у роботі з дітьми, які мають синдром Дауна, показав, що навіть якщо інші навички цього розділу засвоюються ними добре, роботу з ножицями краще розпочати трохи пізніше. Можливо, у цей момент вам ще важко направити ручки дитини так, щоб вона могла відкрити і закрити ножниці. У такому разі починайте працювати з іншими завданнями цього розділу, а до роботи з ножицями повернетеся трохи пізніше.

Для того, щоб навчити дитину різати, треба дуже уважно підійти до вибору матеріалів. Підберіть такі ножиці, які з одного боку не вимагатимуть багато зусиль і, з іншого боку, добре підходили б до пальчиків дитини. Найбільш вдалим, як правило, є широкі пластмасові, а не вузькі металеві ножиці. Кінчики повинні бути тупими, а ріжучі частини - трохи гострими. Як і для малюка, так і для вчителя немає нічого гіршого за ножиці, які не працюють! Для дітей з певними фізичними вадами, які не можуть користуватися нормальними ножицями, слід пошукати ножиці з пружинкою, які самі відкриваються. Але поміркуйте, чи слід взагалі тоді користуватися такими ножицями, оскільки для тренування пальчиків подолання опору є необхідним.

Якщо ручка дитини не є ще досить сильною, для того, щоб справитися з

ножицями, вам слід запропонувати деякі спеціальні вправи для тренування м'язів. Найпростіша вправа - стискати маленький гумовий м'ячик. В іншому покладіться на рекомендації спеціаліста з масажу та лікувальної фізкультури.

Для початку знайдіть такий папір, який був би досить цупким, щоб не згинався в руці, і придатний для того, щоб різати.

Як оцінити:

Матеріали: ножиці, якими зазвичай користуються в дитячому садку. Квадратний аркуш паперу зі стороною 10 см.

Спосіб: скажіть: "Дивись, я різю папір!". Надріжте ножицями край аркуша. Потім дайте ножиці малюкові в праву ручку (чи ліву, якщо він лівша). У другу ручку дайте аркуш паперу. Скажіть: "Зараз ти різ!". Дайте дитині 5 спроб. Демонструвати можна кожен раз.

Результат позитивний, якщо хоча б 3 рази з 5 малюк зробить надріз в 1 см.

Як учити: навчити цього можна в 3 прийоми. Спочатку спробуйте визначити, з якої сходинки вам слід розпочинати.

1. Відкриває та закриває ножиці. Для того, щоб піднятися на цю сходинку, дитині треба навчитися відкривати і закривати ножиці, не фіксуючи їх у певному положенні і не тримаючи папір у другій ручці. Допомогайте фізично, повторюючи: "Відкриваємо...закриваємо". Говорячи про фізичну допомогу, ми маємо на увазі, що ви покажете дитині, куди і як треба поставити пальчики, і допоможете відтворити самі дії. Ваші руки повинні торкатися її ручок, але так, щоб не ви, а вона примусила ножиці відкритися. Якщо це зробите ви, то кільця натиснуть на пальчики малюку і розсунуть їх, і це дасть йому неправильне уявлення того, що він має зробити. У цьому контексті робота з ножицями - це справа, в якій фізична допомога є не обов'язковою. Можливо, ви краще допоможете, якщо станете позаду так, щоб ваші руки прийняли таке ж положення. Хоча, як ми відзначили вище, наявність чи відсутність паперу на цьому етапі несуттєва, усе ж такі його наявність надасть сенс діям. Тримати папір можете і ви, і коли дитина буде закривати ножиці, ви можете вкладати його між кінчиками ножиць. Тоді ваша дитина ще й отримає задоволення від своєї роботи. Продовжуйте займатися до тих пір, поки дитина не навчиться відкривати і закривати ножиці. Правильно тримати їх вона може навчитися й пізніше, коли перейде до наступної сходинки.

2. Ріже папір (його тримає дорослий). Зараз дитина повинна відкрити ножиці, привести їх у відповідне положення і розрізати папір. Піднесіть руку малюка до паперу легким дотиком до його кисті. У міру засвоєння цієї навички дитина все менше вимагатиме вашої допомоги.

3. Ріже ножицями папір, самостійно тримаючи його. Тепер ваша дитина повинна навчитися різати папір так, як зазначено у пункті „Як оцінити“. Продовжуйте трохи допомагати їй фізично. При цьому слідкуйте за тим, щоб ваші руки торкалися її рук, а не ножиць чи паперу. Поступово відмовляйтеся від фізичної допомоги.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Зрозуміло, що робота з ножицями не є найкращою для малюка, коли він залишається наодинці. Запропонуйте зробити аплікацію. Тоді ваша дитина краще

зрозуміє, для чого потрібні ці вправи.

Для того, щоб зробити уроки різноманітними, використовуйте залишки шпалер, журнальні обкладинки, старі листівки, соломинки для напоїв (досить цікаве заняття - розрізати її на кусочки) і зелень з городу.

Закріплення та розвиток навички.

Пункт ТМ.Д.128 (Перерізає стрічку шириною 2 см) присвячений розвитку цієї навички.

ТМ.Д.94. ВІДКРУЧУЄ ВІД ІГРАШКИ ДЕТАЛІ , ЩО ПРИКРУЧУЮТЬСЯ

У цьому пункті ми пропонуємо ще одну вправу, яка вимагає скоординованої роботи обох рук.

Як оцінити:

Матеріали: складена іграшка, з'єднувальні елементи якої мають діаметр не менше 6 см, а для того, щоб відкрутити деталь, достатньо було б лише 4 оберти. Можна використовувати і готові іграшки, і деталі конструктора.

Спосіб: покажіть дитині, як можна відкрутити один з елементів від іграшки. Прикрутіть його знову, зробивши 4 оберти, і дайте іграшку малюкові. Скажіть: "Зараз крути ти!".

Результат позитивний, якщо дитина відкрутить деталь, тримаючи саму іграшку однією ручкою в нерухомому положенні.

Як учити: спробуйте знайти великі пластмасові болти та гайки, з якими було б легше працювати.

Вам слід показати малюку, що і як робити. Давайте вказівки, якщо треба, допомагайте фізично. Можливо, вам буде зручніше, якщо ви станете за його спину.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Знайдіть неширокі баночки та пляшечки з гвинтовими кришками, які розміщувалися б на долоні малюка. Добре підійдуть флакони з-під шампуню. Якщо ви тренуєтесь у ванній кімнаті, дозвольте дитині відкрити кришку і вилити вміст пляшки.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина навчиться відкручувати елементи іграшок, починайте вчити її прикручувати їх.

ТМ.Б.95. БУДУЄ БАШТУ З 6 КУБИКІВ НАБОРУ "ДУПЛО"

Запропонована вправа допоможе не тільки розвитку корисної маніпуляційної навички, але й відкриває нові, хвилюючі перспективи в ігровій формі.

"Дупло" - це назва набору "Лего", який містить лише великі елементи. Можна, звісно, зупинитися на іншому наборі, в якому деталі вставляються одна в одну, при умові, що елементи будуть не менше 3 см.

Як оцінити:

Матеріали: шість чи більше прямокутних деталей "Дупла" розміром приблизно 3 на 6 см.

Спосіб: покажіть дитині, як будувати башту, не пояснюючи свої дії словами. Потім розберіть свою споруду, дайте деталі дитині й попросіть її побудувати башту.

Результат позитивний, якщо дитина побудує башту з 6 деталей так, щоб вони щільно входили одна в одну.

Як учити: почніть з квадратних блоків. Їх легше з'єднати один з одним, і вони вимагатимуть меншого зусилля при з'єднанні.

Якщо у вашому наборі є пластина, яка може слугувати підпорою башти, вона додасть стійкості вашій споруді.

Скажіть дитині, щоб вона "притиснула кубик". Якщо необхідна фізична допомога, можна направити руки дитини, але не варто торкатися деталей. Якщо дитині треба допомогти правильно встановити один елемент відносно іншого, легенько доторкніться до її кисті і направте руку. Пізніше можна направляти руку дитини, тримаючи її за зап'ястя, потім за лікоть.

Взагалі, намагайтеся зовсім не надавати фізичної допомоги.

Коли дитина навчиться будувати башту з квадратних блоків, перейдіть до прямокутних.

Під час занять ви можете класти будівельні блоки по черзі, тоді ваша башта буде вищою.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Якщо ви записані до ігротeki, спробуйте там знайти такі конструктори, які передбачають будівництво прямолінійних споруд. Конструктори для дітей дворічного віку знайти не так легко, і все-таки вони почали з'являтися, це свідчить про розуміння важливості раннього розвитку.

До інших занять, які вимагають одночасно і сили, і чіткості, належать закріплення на мотузці прищіпок для білизни та закривання банок чи інших контейнерів кришками, які закриваються, якщо на них надавити.

ТМ.Д.127. НАНИЗУЄ НА НИТКУ 4 МАЛЕНЬКІ НАМИСТИНКИ

Учити дитину і оцінювати цю навичку слід так, як описано у пункті ТМ.Д.91. Зараз діаметр намистинок повинен бути приблизно 1 см, а діаметр отвору має бути 2 мм.

На цьому етапі малюк уже може нанизувати на нитку майже всі предмети, які мають отвори. Якщо ваша дитина ходить у дитячий садок, то ті матеріали, які є там, допоможуть йому знайти багато ідей.

ТМ.Д. 128. РОЗРІЗАЄ СМУЖКУ ПАПЕРУ ШИРИНОЮ 2 СМ

Ця вправа є першим кроком до оволодіння вмінням періодично відкривати та закривати ножиці, щоб розрізати папір. Найскладнішим буде утримувати ножиці у відповідному положенні при повторному відкриванні.

Для того, щоб розрізати смужку шириною в 2 см, дитина повинна відкрити та

закрити ножиці двічі.

Як оцінити:

Матеріали: ножиці, подібні до тих, якими користуються у дитячому садку, і смужка паперу шириною 2 см.

Спосіб: продемонструйте дитині ті дії, які треба зробити, а потім дайте їй у праву ручку (чи ліву, якщо лівша) ножиці, а в іншу ручку - папір і скажіть: "Розріж папір!". Дайте їй три спроби. Якщо потрібно, демонструйте всі дії кожен раз.

Результат позитивний, якщо хоча б дві спроби з трьох будуть вдалимими, тобто дитина розріже папір.

Як учити: спочатку вам доведеться втручатися кожного разу після того, як дитина закриє ножиці. У цей момент ви будете притримувати її ручку у потрібному положенні і давати вказівки відкрити ножиці ще раз.

Ви зможете зробити це завдання легшим, якщо візьмете кінець смужки, натягнете його і будете утримувати в такому положенні. Тут буде доречно сформулювати проміжне завдання - "Розрізає смужку, коли її допомагають утримувати". Коли дитина навчиться відкривати та закривати ножиці двічі, відмовтеся від своєї допомоги. Продовжуйте тренуватися до тих пір, поки дитина не навчиться розрізати стрічку без усілякої допомоги.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Ми радимо користуватися нашими порадами з пункту ТМ.Д.93, але зараз матеріалами повинні бути паперові смужки.

Закріплення та розвиток навички.

Після засвоєння цієї навички можна переходити до пункту ТМ.Д.129.

**ТМ.Д.129. РОЗРІЗАЄ НА 2 ЧАСТИНИ ПАПЕРОВИЙ
КВАДРАТИК ЗІ СТОРОНОЮ 10 СМ**

Цей пункт є продовженням пункту ТМ.Д.128. Він також присвячений умінню користуватися ножицями, у цьому випадку розрізати аркуш паперу.

Як оцінити:

Матеріали: ножиці, подібні до тих, якими користуються у дитячому садку, і кілька квадратних аркушів паперу зі стороною 10 см.

Спосіб: дійте так, як запропоновано у параграфі ТМ.Д.128, тільки зараз дитина повинна розрізати квадратний аркуш паперу. Дайте їй три спроби.

Результат позитивний, якщо хоча б у двох випадках з трьох малюк зможе розрізати квадрат на дві частини.

Як учити: продовжуйте займатися так, як описано в параграфі ТМ.Д.128, починаючи з того етапу, до якого ви дійшли. Навчальний процес можна поділити на такі пункти:

1. Розрізає стрічку шириною 3 см.
2. Розрізає стрічку шириною 4 см.
3. Розрізає стрічку шириною 6 см.

4. Розрізає стрічку шириною 8 см.
5. Розрізає стрічку шириною 10 см.

Просувайте відповідно до успіхів вашої дитини.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Застосовуйте ті самі вправи, що і в попередньому пункті з розрізанням, але зараз у вас з'являється більше різноманітних методів. Дитина може розрізати сторінки з журналів, а потім складати їх разом - як пазл.

Закріплення та розвиток навички.

Якщо вашій дитині подобається різати, можете розвивати цю навичку так, як описано у розділі навичок 4-5 річної дитини за Програмою Маккуарі.

1. Розрізає стрічку довжиною 20 см вздовж.
2. Вирізає квадрат зі стороною 10 см, розгортаючи аркуш на кутах.
3. Вирізає півколо (діаметром 5 см), контур якого намальований з краю паперу.

Т.М.Д. 130. ПРИКЛЕЮЄ ФОРМУ НА ВІДПОВІДНІЙ СТОРОНІ ПАПЕРУ

Наклеювання - це ще один важливий вид діяльності, важливий у до-шкільному віці, а також цікаве заняття вдома. Так само, як і у випадку маніпулювання предметами, від дитини вимагається розрізняти сторони картинки і розміщувати аплікацію на відповідному боці.

Як оцінити:

Матеріали: прості форми, наприклад, вирізане обличчя.

Спосіб: дайте дитині форму, клей та папір.

Як учити: почніть з обрізків кольорового паперу, в яких немає різниці між сторонами. Для навчання застосовуйте демонстрацію та мовні вказівки. Етапи навчання:

1. Бере пензлик.
2. Засовує пензлик у баночку з клеєм.
3. Знімає з пензлика залишки клею, проводячи по краю баночки.
4. Наносить клей на паперову фігуру.
5. Перегортає фігурку клеєм донизу.
6. Розміщує фігурку на папері.

Коли дитина навчиться робити все це без зайвої допомоги, перейдіть до малюнків, які мають лицьову та зворотну сторони. Спитайте дитину: "Де тут лицева сторона?" і дайте їй можливість самій визначити, де вона. Потім спитайте: "Куди ми нанесемо клей?" При потребі нагадайте: "Клей накладається на зворотний бік".

Тепер скажіть: "Наклей малюнок". При необхідності нагадайте: "Лицевою стороною догори!".

Продовжуйте тренуватися, поки дитина не навчиться наклеювати малюнки без зайвої допомоги та демонстрації.

Ігровий час та участь в повсякденних заняттях.

Звісно, будь-яка дитина зрадіє набору наклейок. Саме тут легко розпізнати, де є лицева сторона і де є зворотна. Легко розпізнати сторони магніту, який чіпляється до холодильника.

Допоможіть малюкові виготовити вітальну листівку чи новорічні прикраси. Підкресліть її зусилля, так щоб ваша дитина могла гордитися. Не забудьте показати дитині, як ви підписуєте її вироби її ім'ям.

Закріплення та розвиток навички.

До числа більш складних завдань можна віднести такі:

- ***Наклеїти вирізані фігурки на папір так, щоб вони збіглися з намальованими контурами на папері.*** Почніть з кружечків, потім запропонуйте кілька кружечків різних розмірів, далі перейдіть до квадратиків.
- ***Склеїти дві чи більше вирізані фігурки чи картинки.*** Починайте з половинок квадрата чи кола і поступово ускладнюйте завдання малюка, пропонуючи склеювати частинки вітрильника, будиночка чи вантажівки.
- ***Приклеїти до картонного аркуша паперу частини, щоб зробити обличчя людини.*** Можна додати волосся з ниток, яскраву краватку-бант і повісити обличчя чоловічка в спальній кімнаті малюка.

ТМ.Д.131. БУДУЄ НЕСКЛАДНІ СПОРУДИ З 6 ДЕТАЛЯМИ НАБОРУ "ДУПЛО"

Цей пункт присвячений розвитку навички, яку ми розглядали в ТМ.Д.95. Зараз наше завдання - навчити дитину будувати з елементів "Дупла" (чи інших будівельних матеріалів) більш складні споруди, такі, як будинки чи інші непрямолинійні фігури.

Як оцінити:

Матеріали: набір будівельних блоків, такий, як "Дупло" чи аналогічний йому.

Спосіб: попросіть дитину щось побудувати з цих деталей.

Результат позитивний, якщо малюк, використавши хоча б 6 деталей, побудує якусь нескладну споруду, наприклад, будинок, машинку чи фігурку людини. Результат не буде вважатися позитивним, якщо цією спорудою буде башта.

Як учити: грайтеся будівельним матеріалом разом із дитиною, показуйте їй різноманітні можливості з'єднання, давайте поради. Дитина не повинна відчувати провини, якщо побудує башту. Навпаки, підбадьорте її, а потім покажіть, що можна зробити ще. Наприклад, побудуйте ще одну башту самі і з'єднайте її блоком, що нагадує міст, із тією, яку побудував малюк.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Намагайтеся постійно поповнювати будівельний матеріал. Це мобілізує

дитину, налаштує її на нові "подвиги", зменшить ймовірність засмучень. Добре буде, якщо ваша дитина матиме можливість спостерігати за тим, як будують інші дітки.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина навчиться будувати нескладні споруди з елементів "Дупла", дозвольте їй поекспериментувати з деталями "Лего" чи іншими більш дрібними елементами. На цьому етапі слід уникати таких наборів, які передбачають збирання будь-яких споруд одним способом. Краще за все розпочати з неспеціальних наборів, з деталей яких можна побудувати все, що завгодно.

Закріплення та розвиток навички цієї групи.

Коли дитина оволодіє усіма навичками, які представлені у цьому розділі, можна навчити її ще кількох вмінь:

- Просувати нитку в отвір перфокарти.
- Шити великою голкою з товстою ниткою, працюючи з тканиною грубого плетіння.
- Заточувати олівець, користуючись стругачкою.
- Відкривати та закривати замок, який заціпається (замок на дитячих портфелях).
- Користуватися клейкою стрічкою.
- Користуватися маленьким степлером.
- Користуватися маленьким касетним магнітофоном.
- Забивати великі цвяхи у м'яке дерево.
- Приводити в дію іграшки з приводом.

РОЗДІЛ 6

ТМ.Е: МАЛЮВАННЯ

Малювання є дуже важливим самостійним заняттям, а пізніше воно стане основою для засвоєння навичок письма.

А поки що в цьому розділі малюк навчиться малювати звичайні карлючки. Трохи пізніше він почне копіювати певні лінії та форми. І тоді ви повинні віддати усі сили навчанню його цих навичок. Але і в цей період слід давати йому можливість фантазувати на папері. Спробуйте переконати малюка, що він може гордитися своїми досить безладними мазками. Чим частіше серед його карлючок почнуть з'являтися більш чи менш гарні лінії, тим краще, але якщо ваша дитина просто грається з восковою крейдою, випробовуючи її можливості, не слід обмежувати її лише лініями та кружечками. Тут, як і в інших сферах розвитку, дитина буде засвоювати навички малювання не тільки на заняттях, але й під час гри.

Кілька слів про те, якою рукою буде малювати ваша дитина. Спочатку більшість дітей не віддають перевагу жодній руці і можуть виводити карлючки будь-якою рукою. Трохи пізніше ви помітите, що, намагаючись дотягтися до потрібного предмету, схопити його чи покласти, дитина частіше користується однією рукою, цією ж рукою вона й малює. Іноді здається, що один тиждень дитина малює правою рукою, а інший лівою, проте з часом це стабілізується. Якщо ви все одно маєте сумніви, покладіть олівець між обома ручками посередині - нехай дитина сама вирішує.

На початку навчання нехай дитина використовує товсту та коротку воскову крейду чітких та яскравих кольорів. Коли дитина буде малювати під час гри, їй можна запропонувати більш різноманітні матеріали: фарби та пензлики, кольорові олівці, фарби для малювання пальчиком і навіть піну для гоління. Для практики все є корисним і принесе багато задоволення. На бетонній доріжці можна створити гарний малюнок за допомогою малярної щітки та відерця з водою. Рифлений картон, шліфувальний папір, скло є незвичайними полотнами, на яких цікаво експериментувати. Проте коли ви навчаєте дитину цих нових навичок, використовуйте крейду, розміри і форма якої підходить для дитячих пальчиків.

Нижче ми наводимо перелік усіх навичок даної групи:

Від 9 до 12 місяців.

1. Намагається імітувати малювання карлючок.

Від 12 до 15 місяців.

2. Тримає воскову крейду.
3. Восковою крейдою залишає на папері сліди.

Від 15 до 18 місяців.

4. Малює карлючки самостійно.

Від 18 місяців до 2 років.

5. Малює вертикальні лінії, імітуючи дії дорослих.

Від 2 до 3 років.

6. Малює круглі карлючки, імітуючи дії дорослих.
7. Малює горизонтальні лінії, імітуючи дії дорослих.
8. Тримає воскову крейду пальчиками.
9. Малює усвідомлено на папері "картинку".
10. Малює коло, імітуючи дії дорослих.
11. Копіює зображення кола.

Від 3 до 4 років.

12. Зображує знак "плюс", імітуючи дії дорослих.
13. Зображує фігуру, яка подібна до літери "V", імітуючи дії дорослих.
14. Перемальовує знак "плюс".
15. Малює просту картинку.
16. Зафарбовує окремі частини паперу, користуючись трафаретом.
17. На великому аркуші паперу малює фарбою різні лінії та форми.
18. Домальовує до незакінченої фігури людини руки та ноги.
19. Малює людину, зображуючи хоча б 3 частини тіла.

ТМ.Е.40. НАМАГАЄТЬСЯ ІМІТУВАТИ МАЛЮВАННЯ КАРЛЮЧОК

Діти, в основному, розуміють, що крейда та папір використовуються разом. Крім того, їм цікаво, як малюють інші, у той час, коли самі вони ще не вміють цього робити. Тому дайте дитині можливість поспостерігати, як малюєте ви, перед тим, як дитина сама буде готова починати малювати.

У цьому розділі ми пропонуємо вам перевірити, чи проявляє ваша дитина інтерес до малювання і чи намагається вона щось намалювати сама.

Як оцінити:

Матеріали: папір і товста воскова крейда.

Спосіб: покажіть дитині, як можна малювати на папері. Потім дайте їй воскову крейду.

Результат позитивний, якщо малюк спробує намалювати щось.

Якщо ваш малюк не робить спроби намалювати якісь карлючки, ви можете навчити його цього в поєднанні з вивченням наступних двох розділів.

ТМ.Е.46. ТРИМАЄ ВОСКОВУ КРЕЙДУ

Зараз ми привернемо нашу увагу до вміння тримати крейду в правильному положенні, тобто так, щоб один її кінець був нахилений униз, а інший - вгору, тобто щоб починати малювати. Якщо ваш малюк намагається щось зобразити на папері так, як цього вимагає пункт ТМ.Е.40, але папір залишається чистим, то, можливо, він тримає крейду не під тим кутом.

Ви можете оцінювати та навчати вміння тримати воскову крейду одночасно з умінням залишати на папері сліди (пункт ТМ.Е.47).

Як оцінити:

Матеріали: папір та товста воскова крейда.

Спосіб: покажіть дитині, як малювати на папері, і дайте їй воскову крейду.

Результат позитивний, якщо малюк візьме крейду так, щоб один кінець був нахилений униз, а інший - вгору, тобто в такому положенні, щоб можна було малювати.

Як учити: учити малюка тримати крейду в правильному положенні і залишати сліди на папері треба одночасно.

Коли дитина візьме воскову крейду в руки, нахиліть її кисть так, ніби ви допомагаєте їй малювати. Як тільки дитина буде розуміти, як правильно малювати, ви послабляйте свою руку на її кисті.

Зважайте, що одні дітки тримають крейду так, що ближче до паперу перебуває мізинчик, а інші - коли великий палець розташований ближче до паперу. Дозвольте вашій дитині тримати крейду так, як їй зручно.

Спочатку дитина може тримати крейду зажатою в кулачок. Це цілком допустимо. Поки вона навчиться тримати крейду пальчиками, може пройти й цілий рік.

ТМ.Е.47. ВОСКОВОЮ КРЕЙДОЮ ЗАЛИШАЄ НА ПАПЕРІ ПОМІТКИ

Коли дитина навчиться тримати воскову крейду в правильному положенні, вона зрозуміє, що може нею малювати на папері. Спочатку, скоріш за все, це будуть просто крапки чи рисочки, аніж більш осмислені каракулі.

Оцінювати і засвоювати цю навичку слід одночасно з вмінням тримати крейду в правильному положенні (ТМ.Е.46).

Як оцінити: методика оцінювання така ж сама, як і в пункті ТМ.Е.46, а результат буде позитивним у тому випадку, якщо дитина зможе залишити помітки восковою крейдою на папері.

Як учити: коли ви навчаєте малюка правильно тримати крейду, то спонукайте його також водити крейдою по паперу, направляючи кисть його руки. Показуйте, як треба малювати, якомога частіше, і як можна більше підбадьорюйте дитину словами.

Закріплення та розвиток навички.

Засвоївши цю навичку, малюк може переходити до наступного пункту (ТМ.Е.53).

ТМ.Е.53. МАЛЮЄ КАРЛЮЧКИ САМОСТІЙНО

Від перших несміливих поміток, коли дитина ще просто стукає восковою крейдою по паперу, вона поступово переходить до карлючок. У цей період дитина цілком усвідомлює призначення крейди та паперу, саме тому демонстрація вже є зайвою.

Як оцінити:

Матеріали: папір та товста воскова крейда.

Спосіб: дайте дитині папір та воскову крейду, але не показуйте, як ними користуватися.

Результат позитивний, якщо малюк буде малювати свої карлючки без усілякого спонукання чи демонстрації. У його роботі ви повинні розрізнити кілька ліній. Результат не буде позитивним, якщо на папері будуть лише крапки, які з'являються, якщо стукати крейдою.

Як учити: спробуйте навчити малюка цими 3 пунктами. Навчання починайте з тієї, на якій він уперше зустрінеться з труднощами:

1. Малює карлючки, якщо йому показують, як це робиться, і допомагають фізично. Коли ви будете показувати дитині, як треба малювати, намагайтеся зобразити на папері чіткі лінії та фігури і спонукайте її дивитися на них уважно. Якщо ви допомагаєте дитині, то не тримайте її за кисть руки, поки це не буде потрібно. Тримайте її за зап'ястя чи навіть ближче до ліктя.

2. Малює карлючки, якщо йому показують, як це робиться, проте фізично не допомагають. Перехід від сходинки 1 до сходинки 2 - це поступове послаблення вашої фізичної допомоги. Коли малюкові для того, щоб почати малювати самостійно, буде достатньо швидкого та легенького дотику до руки, спробуйте відмовитися від своєї допомоги взагалі.

3. Сам малює карлючки, тобто повністю виконує завдання цього розділу. Для того, щоб малюк піднявся зі сходинки 2 на сходинку 3, вам необхідно поступово відмовлятися від демонстрації. Після того, як ви поклали в руки малюка воскову крейду, дайте йому трохи часу, щоб він зібрався з думками і якимось чином відреагував. Нехай він побачить, що ви очікуєте на те, щоб він зробив щось крейдою.

На якій би сходинці цих пунктів не перебувала ваша дитина, вона повинна знати, що може гордитися своїми успіхами. Якщо, наприклад, інші діти вивішують свої роботи на всезагальний огляд, презентуйте картини вашого малюка також.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Малювання повинно бути і грою, і навіть на цьому етапі було б добре давати малюкові багато різнокольорових шматочків воскової крейди та різні види паперу.

Удома ви можете показати дитині багато місць, де можна помалювати пальчиком: на дошці з мукою, на дзеркалі, яке запотіло на стінці ванни татовим кремом для гоління, на таці, покритій тонким шаром піску. А у дворі можна малювати паличкою - на піску чи на мокрій землі.

Закріплення та розвиток навички.

Трохи пізніше ви почнете вчити дитину малювати прості, але більш чіткі фігури. Разом з тим можна розширити коло матеріалів для малювання. Деякі пропозиції з цього приводу ви знайдете у вступі до цього розділу. Можна знайти цікаві ідеї у вашому дитячому садку, і в книжках для батьків, чії дітки починають ходити.

ТМ.Е.63. МАЛЮЄ ВЕРТИКАЛЬНІ ЛІНІЇ, ІМІТУЮЧИ ДІЇ ДОРОСЛОГО

Це перші лінії, які малює дитина повинен буде зобразити свідомо. Для того, щоб виконати це завдання, дитина повинна подумати, звідки розпочати, в якому напрямку вести крейду, і де зупинитися. Також важливо тут уміти копіювати дії іншої людини.

Як оцінити:

Матеріали: папір і товста воскова крейда.

Спосіб: покладіть папір перед дитиною і скажіть: "Дивись, зараз я намалюю лінію". Покажіть, як ви малюєте вертикальну лінію. Дайте крейду дитині і скажіть: "Намалюй лінію ти!".

Результат позитивний, якщо малює одну чи кілька ліній, довжиною не менше 2 см так, щоб відхилення їх від вертикалі становило не більше 30 градусів.

Як учити: демонструвати малюкові всі належні прийоми слід упродовж усього періоду навчання.

Проведіть дитину всіма сходинками, описаними нижче, і визначте, з якої вам розпочинати працювати.

1. Малює вертикальну лінію з допомогою дорослого та підбадьорюванням. Намалюйте вертикальну лінію, а потім допоможіть дитині зробити те ж саме, кажучи: "Вниз і... Стоп!".

2. Малює вертикальну лінію, іноді зупиняючись, з допомогою дорослого та підбадьорюванням. Часто буває так, що дитина, розуміючи, як треба вести лінію, не відриває крейди від паперу, коли доходить до нижнього краю аркуша, а піднімається знову вгору і робить якусь закарлючку. У таких випадках вам, по-перше, треба під час демонстрації звернути увагу на момент закінчення вашої лінії і, по-друге, коли малює своєю рукою підняти його ручку, як тільки він наблизить її до краю. Скажіть йому: "Вниз...і стоп!". Якщо, крім того, йому ще важко запам'ятати, звідки треба розпочинати, спробуйте відмітити верхній край перерваною лінією, яка складається з великих крапок. Не забувайте, що всі ці допоміжні прийоми слід поступово вилучати із занять.

3. Малює вертикальну лінію, імітуючи дії дорослого, тобто виконує завдання цього розділу. Коли малює упорається з пунктом 3, починайте рідше нагадувати йому про те, що слід робити. Тренуйте до тих пір, доки не побачите, що достатньо вказати йому один раз - на початку уроку. Досягнувши цього, можна вважати, що цю навичку дитина засвоїла добре.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Малювати вертикальні лінії особливо зручно на рифленому картоні, тому що крейда буде легко ковзати вниз поперек канавки і, в результаті, буде як раз те, що потрібно. Коли дитина стоїть, запропонуйте їй помалювати на дошці типу шкільної чи на великому аркуші паперу, приколотому до мольберту. У цьому випадку можуть бути корисними поради, наведені в пункті ТМ.Е. 53. Не забувайте, що ігри

повинні давати малюкові можливість просто помалювати.

Закріплення та розвиток навички.

Скоро ви перейдете до пунктів ТМ.Е.85 і 86, в яких мова піде про інші лінії. Відпрацьовуючи ці навички, не забувайте, що дитині необхідно продовжувати працювати і над вертикальною лінією.

Візьміть папір і воскову крейду і запропонуйте малюкові ігри на імітування. Наприклад, намалюйте закарлючку і попросіть дитину зробити те саме. Проведіть лінію і попросіть її намалювати таку ж. Для того, щоб дати дитині зрозуміти, що ви хочете від неї, почніть з копіювання її ліній.

ТМ.Е.85. МАЛЮЄ КРУГЛІ КАРЛЮЧКИ, ІМІТУЮЧИ ДІЇ ДОРΟΣЛОГО

Цей пункт - лише перший крок до засвоєння навички малювати коло. Скільки задоволення це заняття принесе малюкові!

Як оцінити:

Матеріали: товста воскова крейда і папір.

Спосіб: скажіть: "Дивися, зараз я буду малювати кола!". Покажіть дитині, як це робиться, кілька разів проводячи по великому колу. Потім дайте крейду дитині і скажіть: "Зараз ти зроби так само!". Дайте їй три спроби.

Результат позитивний, якщо дитина у двох випадках з трьох зобразить на папері велику неперервну заокруглену лінію.

Як учити: для того, щоб визначити, з чого треба починати, проведіть дитину трьома сходинками:

1. Малює дугоподібну криву, коли їй показують, як це робиться, допомагаючи фізично і підбадьорюючи. Щоб підбадьорити дитину, просто скажіть: "Круtimo! Круtimo!". Фізично ми можемо допомогти одним із двох способів (чи двома):

- a.) Легенько направляти руку малюка, тримаючи її за кисть чи трохи ближче до ліктя;
- b.) Вирізати з товстого картону велике коло, покласти на папір як трафарет і показати дитині, як вести крейдою по краю вирізаного кола.

2. Малює дугоподібну криву, коли йому показують, як це робиться і допомагають словами. Продовжуйте говорити: "Круtimo!", а фізично допомагайте все менше й менше, доки не зможете відмовитися від цього зовсім.

3. Малює дугоподібну криву, коли йому показують, як це робиться, тобто виконує завдання цього розділу. Слова: "Круtimo! Круtimo!" вимовляйте лише на початку заняття. Потім відмовтеся від них узагалі.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Чим би дитина не малювала - крейдою, пальчиком, вмоченим у фарбу,

„малювання по колу“ завжди принесе задоволення вашому малюкові.

Допомогайте йому обводити пальчиком усі круглі предмети, які зустрічаються в домі: край мисочки, дно відерця, колесо велосипеда.

Закріплення та розвиток навички.

Ця навичка буде розвиватись і надалі у пункті ТМ.Е.89, але малювання по колу повинно продовжуватись і само по собі у творчому малюванні, в іграх, де малюк імітує за вами малювання різних ліній та форм.

ТМ.Е.86. МАЛЮЄ ГОРИЗОНТАЛЬНІ ЛІНІЇ, ІМІТУЮЧИ ДІЇ ДОРОСЛОГО

Коли дитина оволодіє цією навичкою, вона зможе розпізнати та копіювати горизонтальні та вертикальні лінії. Горизонтальну лінію вчить його проводити зліва направо - у цьому напрямку дитина пізніше почне писати.

Оцінювати цю навичку і навчати слід так, як вказано в пункті ТМ.Е. 63, тільки тепер вам слід направляти малюка словами: “Убік...і стоп!”.

Не забувайте про вертикальні лінії. Коли дитина навчиться малювати горизонтальні лінії, впровадьте у ваші заняття ігри на імітування, в яких ви будете по черзі малювати кружечки, горизонтальні і вертикальні лінії.

ТМ.Е.87. ТРИМАЄ ВОСКОВУ КРЕЙДУ ПАЛЬЧИКАМИ

Заглянувши в перелік умінь, які визначають розвиток дитини (ПВРД), ви зрозумієте, що ця навичка відноситься до того ж періоду розвитку, що і вміння нанизувати намистинки середньої величини. До цього часу у розвитку тонкої моторики дитина вже досягне певних успіхів і буде готова до того, щоб учитися тримати воскову крейду не в кулачку, а пальчиками, тобто більш ефективним способом. Тоді вона буде тримати крейду між великим пальчиком і рештою пальчиків, зібраних разом, які працюють як один окремий механізм. Такий захват ще не можна назвати “дорослим” захватом олівця, яким ми користуємось, але, безперечно, це крок уперед.

Як оцінити:

Матеріали: товста воскова крейда і папір.

Спосіб: спостерігайте за дитиною, коли вона малює.

Результат позитивний, якщо дитина тримає крейду не в кулачку, а великим пальчиком і зігнутими разом рештою пальчиків.

Як учити: реально вчити дитину тримати крейду ви будете тоді, коли перейдете до наступного пункту цього розділу. Якщо ваша дитина візьме крейду в кулачок, акуратно витягніть її і скажіть: “Візьми крейду пальчиками!”. Допоможіть їй зробити це.

Дитина не повинна мати відчуття, що вона зробила щось не так. Спробуйте запевнити її, що ви допомагаєте їй досягти кращого результату.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Спостерігайте, як ваша дитина тримає інші предмети. Чи тримає вона ложку,

наприклад, найбільш зручним способом? А як вона тримає зубну щітку чи пензлик для фарб? Не очікуйте, що на цьому етапі дитина буде тримати воскову крейду як дорослий. І все ж, якщо ви бачите, що її захват можна зробити зручнішим, допоможіть їй побачити це.

Зараз, коли ви впевнились, що малюк може тримати воскову крейду пальчиками, візьміть за правило кожен раз, коли ви сідаєте разом малювати, - чи на уроці, чи під час гри - перевіряти, чи правильно він тримає крейду.

ТМ.Е.88. МАЛЮЄ УСВІДОМЛЕНО НА ПАПЕРІ „КАРТИНКУ”

У цьому пункті час перевірити, чи використовує малюк ті навички, які ми засвоїли у попередніх розділах, при малюванні.

Як оцінити:

Матеріали: товста воскова крейда і папір.

Спосіб: дайте малюку папір і воскову крейду і попросіть його намалювати картинку.

Результат позитивний, якщо дитина намалює на аркуші паперу хоча б три чіткі зображення (це можуть бути карлючки, заокруглені лінії, прямі лінії чи щось інше). Дитина повинна намалювати хоча б три різних “малюнки” у трьох різних місцях на аркуші паперу, тоді результат буде позитивним.

Як учити: проводьте час з малюком, коли він малює просто так, заради власного задоволення. Показуйте йому свої малюнки, підбадьорюйте словами. Нехай він побачить і зрозуміє, як можна заповнити простір паперу, які різні зображення можна малювати. Заохочуйте його, крім того, користуватися крейдою різних кольорів.

ТМ.Е.89. МАЛЮЄ КОЛО, ІМІТУЮЧИ ДІЇ ДОРОСЛОГО

Коли дитина навчиться малювати коло, це буде ознакою того, що вона оволоділа навичкою користуватися восковою крейдою. Для того, щоб намалювати коло, малюк має уявити собі, як йому вести крейду і в якому місці зупинитися. При цьому рух має бути плавним, не уривчастим. Ось це завдання!

Відзначимо, що на цьому етапі від дитини вимагається лише імітувати дії дорослого.

Як оцінити:

Матеріали: товста воскова крейда та папір.

Спосіб: скажіть дитині: “Я малюю коло!”, і намалюйте його. Дайте воскову крейду дитині і скажіть: “Намалюй і ти!”. Дайте йому три спроби, і кожен раз підказуйте, як треба малювати.

Результат позитивний, якщо у двох випадках з трьох дитина зможе зобразити замкнуту криву, яка нагадує коло, при цьому початок і кінець цієї кривої не повинен перекриватися більш, ніж на 2 см.

Як учити: спробуйте пройти з дитиною вказаними пунктами і визначити той,

який вона не може опанувати. З нього і розпочинайте свої заняття.

1. Малює дугоподібну фігуру та зупиняється, коли ви кажете: „Стоп!“. Дозвольте малюкові, не відриваючи крейди від паперу, трохи покружляти. Потім скажіть: “Стоп!”. Якщо він не зупиниться, підніміть його ручку самі. Робіть так, доки він не зрозуміє, чого ви прагнете. Коли ви побачите, що ваше фізичне втручання вже не потрібно, переходьте до сходинок 2.

2. Малює коло, імітуючи дії дорослого, якщо на аркуші паперу є відправна точка і дорослий допомагає словесно. Намалюйте на аркуші паперу велику крапку. Роль цієї крапки може зіграти, наприклад, будь-яка печатка. Скажіть: “Зараз я намалюю коло. Ось я ставлю крейду на цю крапку і веду її колом, колом, знов до крапки... Стоп на крапці!”. Допоможіть дитині зробити це завдання, повторюючи ці слова знову й знову. Коли вона зрозуміє, який рух треба робити, послабте свою фізичну допомогу. Тренуйтеся до тих пір, поки вона не навчиться обходитися без неї. Закінчуючи коло, вона не повинна заходити за крапку більш ніж на 2 см.

3. Малює коло, імітуючи дії дорослого, якщо на аркуші паперу є відправна точка, але дорослий не допомагає словесно. Намагайтеся давати словесні вказівки тільки на початку уроку, коли дитина малює своє перше коло чи якщо вона помиляється. Поступово відмовляйтесь і від словесних вказівок. Обмежтеся демонстрацією та проханням: “Зараз намалюй ти!”.

4. Малює коло, імітуючи дії дорослого, тобто виконує завдання цього розділу. Зараз ми можемо спробувати виключити відправну точку, яка допомогала малюкові. Спочатку спробуйте зробити її меншою, а з часом перестаньте її малювати взагалі. Демонструвати, як треба малювати, слід, як і раніше, кожного разу. Коли дитина малює коло після вашої демонстрації, можете вважати, що завдання виконане.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Користуйтеся усякою можливістю, щоб звернути увагу дитини на кола, які є в домі. Тренуйтеся, робіть кружечки зі всього, що потрапить під руку: з товстої вовняної нитки, з тіста. Усередині кружечків, які малює ваша дитина, можна малювати прості обличчя. Тоді їй захочеться зробити форму для своїх обличчя правильнішою. Спробуйте обводити колом різні малюнки.

Закріплення та розвиток навички.

Наступний пункт ТМ.Е.90 присвячений безпосередньо розвитку цієї навички.

ТМ.Е.90. КОПІЮЄ ЗОБРАЖЕННЯ КОЛА

Зараз дитина може навчитися малювати коло, не дивлячись, як це робить дорослий.

Як оцінити:

Матеріали: воскова крейда та папір. Картка з намальованим колом на ній.

Спосіб: покажіть картку дитині і скажіть: "Подивись, це коло!". Дайте їй папір і воскову крейду і скажіть: "Намалюй коло!". Покладіть картку так, щоб дитина, малюючи, могла на неї дивитися.

Результат позитивний, якщо дитина зможе намалювати коло, початок і кінець якого перекриваються не більше, ніж на 2 см.

Як учити: обведіть пальчиком дитини коло, яке зображене на папері. Поясніть як ви йдете по лінії: "Подивись, ми ідемо по колу, по колу...і стоп!". Потім дайте дитині воскову крейду і скажіть: "Намалюй коло!".

Якщо дитина постійно робить щось не так, поверніться до попереднього пункту (ТМ.Е.89), і якщо є потреба, позаймайтесь над навичкою ще раз.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Дивіться пункт ТМ.Е.89.

Закріплення та розвиток навички.

У наступних пунктах цього розділу будуть розглядатися трохи інші навички. Це безперечно буде відпочинком для тих, хто втомився від малювання кружечків. Проте ми радімо вам час від часу до них повертатися.

ТМ.Е.119. ЗОБРАЖУЄ ЗНАК „ПЛЮС”, ІМІТУЮЧИ ДІЇ ДОРΟΣЛОГО

Зараз ми переходимо до занять, мета яких не тільки розвивати вміння наслідувати іншу людину, але й навчити малюка малювати фігурку, яка складається з двох ліній. По суті, ця навичка є основою письма.

Як оцінити:

Матеріали: товста воскова крейда і папір.

Спосіб: скажіть: "Дивись, що я можу намалювати!". Намалюйте знак "плюс", кожна частина якого буде не менше 4-6 см. Дайте крейду дитині і скажіть: "Зараз ти намалюй це!". Дайте їй три спроби.

Результат позитивний, якщо у двох випадках з трьох малюк зможе намалювати вертикальну і горизонтальну лінії, які перетинаються. Розмір не має значення.

Як учити: якщо ваша дитина вже засвоїла попередні навички цього розділу, вона не повинна відчувати труднощів, якщо потрібно намалювати окремо вертикальну і горизонтальну лінії. Повторіть ці навички з нею, якщо потрібно.

Розпочавши заняття, не забувайте щоразу показувати дитині, як треба малювати цю фігуру, нагадуючи на перших етапах: „Вниз і вбік!". Поступово відмовляйтеся від нагадування, але продовжуйте демонструвати щоразу.

Тут можуть виникнути два важкі моменти: деякі діти не можуть провести горизонтальну лінію так, щоб вона перетинала вертикальну. Ви допоможете дитині, якщо пальчиком покажете, в якому місці треба розпочинати горизонтальну лінію (а саме, зліва від вертикальної). Коли дитина зрозуміє, як це робити, не підказуйте більше. Деякі діти, розуміючи, що необхідно намалювати дві лінії, малюють дві вертикальні. У такому разі слід взяти ручку дитини і вести її, повторюючи все знов і знову до тих пір, поки вона не відчує форми цієї фігури.

Частіше показуйте, як малюється "плюс" і пояснюйте свої дії. Поступово послабляйте свою допомогу - спочатку фізичну, а потім і словесну.

Ігровий час та участь у повсякденних іграх.

Коли ви малюєте разом з вашою дитиною під час гри, намагайтесь у свої малюнки вводити "плюси". Заохочуйте дитину копіювати їх. При цьому не обмежуйте її творчої свободи.

Якщо ви помітите в домі якісь лінії, які перетинаються, проведіть по них пальчиком, пояснюючи: "Дивись, ця лінія іде вниз, а ця вбік". Можна побачити багато "плюсів", якщо придивитися до стін, покритих кафельною плиткою.

Закріплення та розвиток навички.

Розвитку цієї навички присвячений пункт ТМ.Е.121. У ньому розглядається вміння копіювати знак "плюс". А поки що треба багато часу присвячувати тренуванню.

ТМ.Е.120. ЗОБРАЖУЄ ФІГУРУ, ЯКА ПОДІБНА ДО ЛІТЕРИ "V", ІМІТУЮЧИ ДІЇ ДОРОСЛИХ

У цьому пункті представлена ще одна навичка, яка буде корисною, коли дитина почне вчитися писати.

Як оцінити: методика оцінювання подібна до тієї, яка описана в пункті ТМ.Е.119, тільки зараз дитина має зобразити „галочки” висотою 4-6 см (цей розмір є найбільш зручним для дитини).

Результат позитивний, якщо дитина намалює "галочку", не відриваючи крейди від паперу, приблизно з однаковими сторонами. Кут має бути гострим.

Як учити: спочатку, показуючи дитині, як малюється "галочка", вам слід супроводжувати ваші дії словами: "Вгору! Вниз!". Якщо виникає потреба, можна допомогти фізично. Потім спробуйте поступово відмовитися від нагадувань, а згодом і від фізичної допомоги. Демонстрація необхідна завжди.

Зараз поговоримо про певні труднощі, і як їх долати. Деякі діти, намалювавши першу лінію, відривають крейду від паперу. Це не дивно, оскільки раніше ми вчили їх вести лінію згору вниз і одразу зупинятися. Допомогти можна так: притримайте ручку дитини, коли вона підходить до повороту, і скажіть: "Униз крейдою по аркушу паперу....і вгору". У міру засвоєння цієї навички відмовляйтесь надавати допомогу, як фізично, так і словесно.

Деякі діти замість того, щоб намалювати кут, починають підніматися вгору по лінії, яку тільки що провели. Якщо ваша дитина робить так само, спробуйте помітити на папері 3 крапки (іграшкова печатка допоможе це вам зробити швидко і просто). Поясніть дитині, що починати слід зверху, довести лінію до нижньої крапки, а потім рухатися вгору до третьої крапки. Через деякий час спробуйте зробити свої крапки трохи меншими і не таким помітними, а з часом відмовтеся від них узагалі.

Інші діти заокруглюють нижній кут, малюючи свій знак більш подібним до латинської літери U. У цьому разі, перш ніж дитина почне рух угору, можна попросити її зупинитися (не відриваючи крейди від паперу). Ми зустрічали дітей,

яким допомагає нагадування про гострий кінчик, наприклад: "Подивися, моя "галочка" має гострий кінчик!". Спробуйте „вколотися“, доторкнувшись до цього гострого кута і скрикнути: "Ой!".

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

V-подібні фігури знайти в хаті трохи важче, ніж „плюси“. І все ж таки, таку форму мають виріз на пуловері, ланцюжок з кулончиком, який висить на шиї, розкриті ножиці.

Закріплення та розвиток навички.

Розвитком цієї навички можна вважати вміння копіювати "галочку". Подібне вміння (вміння копіювати знак "плюс") розглядається в пункті ТМ.Е.121.

Розпочинайте ігри на імітування. Нехай на вашому папері будуть криві лінії, галочки, прямі лінії, плюси. Не забувайте час від часу копіювати малюнки малюка.

ТМ.Е.121 КОПІЮЄ ЗНАК ПЛЮС

Учити дитину і оцінювати цю навичку слід так, як вказано в пункті ТМ.Е.90, тільки зараз ви вже не будете показувати, як малюється та чи інша фігура. Ви просто даєте їй картку, на якій заздалегідь намалюєте знак "плюс".

Займаючись додатково, чергуйте зображення кола і плюса. Крім того, можна вчити дитину копіювати "галочку".

ТМ.Е.122. РОБИТЬ ПРОСТИЙ МАЛЮНОК

Як правило, діти починають описувати чи називати свої малюнки ще до того, як оточення зможе якось їх "впізнати". Якщо ваша дитина показує вам малюнок, на якому зображені якісь лінії та фігурки і каже, що це машинка, оцініть це, як значний крок уперед, причому не в галузі тонкої моторики, а скоріше, у розумінні того, що таке малювання, і в осмисленому підході до нього.

Як оцінити:

Спосіб: подивіться малюнки своєї дитини.

Результат позитивний, якщо маля малює картину і вказує на два елементи, наприклад, на машинку і колесо, на людину і її волосся, на будинок і двері. Те, що зображене на малюнку, не має бути подібним на те, про що говорить дитина, проте ви маєте розрізнити в її малюнку хоча би дві частини. Якщо малюк називає тільки одну деталь на малюнку, попросіть його розповісти про нього трохи більше.

Як учити: діти люблять спостерігати за тим, як малюють інші люди, тому ми радимо вам малювати прості малюнки, називаючи окремі частини у міру їх зображення. Запропонуйте дитині вибрати тему для малюнка, а коли закінчите, нехай скаже, що ще треба домалювати. Коли дитина малює сама, час від часу просіть її розповісти щось про малюнок. Намагайтеся не перепитувати: "Що це таке?". В дитини може скластися враження, що від неї вимагають щось таке, чого вона не розуміє.

Крім того, намагайтеся не нав'язувати їй свої розуміння її малюнків. Малюк може образитися, якщо ви скажете, що його потяг схожий на корову. Описуйте

малюнок дитини загальними фразами та словами типу: "Яка цікава фігура!" чи „Розкажи мені про ці лінії!“, чи "Щось на цій картині діється!".

Якщо ваш малюк намалює просту фігуру і назве її, ви можете спонукати його ще трохи попрацювати з цим малюнком, щоб вона була більш довершеною. Запитайте його, наприклад: "Якого кольору будуть колеса?". Не слід, проте, давати багато вказівок, бо ви ризикуєте взяти всю ініціативу на себе. Нехай дитина буде справжнім автором свого витвору.

Малюк має право гордитися своїми малюнками. Підписувати їх слід його ім'ям, пишiть їх назви, якщо це подобається дитині, та вивішайте їх.

Закріплення та розвиток навички.

Якщо ваша дитина досить упевнено малює предмети, які існують, і називає їх, у цьому випадку, малюючи разом з нею, ви можете поступово давати їй все більше прямих вказівок. Більшість дітей із задоволенням зображують людей, яких вони знають, тому в цей період було б правильніше почати вчити дитину малювати обличчя.

Пропонуйте дитині не тільки малювати, але й творити картини з інших матеріалів, наприклад, робити аплікації з різнокольорового паперу.

ТМ.Е.123. ЗАФАРБОВУЄ ОКРЕМІ ЧАСТИНИ ПАПЕРУ, КОРИСТУЮЧИСЬ ТРАФАРЕТОМ

Трафарет - це плоска пластинка з вирізаними отворами. Краще за все, якщо пластинка буде пластмасова. Тоді буде легко з її поверхні стирати слiди олівця. Намагайтесь знайти трафарети з досить великими отворами простої форми. Якщо вам не вдалося знайти відповідні трафарети у крамницях, зробіть імпровізований трафарет з аркуша картону і виріжте в ньому отвори. Можливо, вам допоможуть у цьому пластмасові браслети.

Як оцінити:

Матеріали: воскова крейда, папір і трафарет (згаданий вище).

Спосiб: накладіть трафарет на аркуш паперу. Покажіть дитині, як можна повністю зафарбувати фігурку. Запропонуйте зробити їй це самостійно. При потребі можна зайвий раз нагадати: "Зафарбуй ще трошки!".

Результат позитивний, якщо малюк зафарбує 90% поверхні, яка відповідає отвору трафарету.

Як учити: Заохочуйте дитину словами, щоб спонукати її зафарбувати всю фігурку всередині отвору трафарету. Звертайте її увагу на всі незафарбовані місця.

Можна спробувати намалювати легенькими штрихами чиєсь обличчя чи предмет і сказати дитині, що ви бажаєте його сховати. Візьміться до роботи разом. Наполегливо зафарбовуйте малюнок, користуючись трафаретом як обмеженням до тих пір, доки малюнок не буде "схований" повністю.

Час для гри та участь у повсякденних заняттях.

Можна спробувати запропонувати малюкові, наклавши трафарет на папір, зафарбувати отвір пальчиком чи пензликом. Фарбою краще покрити всю поверхню отвору, який обмежений трафаретом. Це допоможе дитині мати

правильне уявлення про те, до чого їй треба прагнути. Чудова розвага - зафарбовувати великі, вирізані в картоні отвори не пензликом, а маленькими валиками.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина засвоїть цю навичку, можна купити їй найпростішу книжку-розфарбовку. Звісно, вам ще не слід очікувати, що малюк не буде виходити за межі контурів (хоча у своїх роботах ви покажете, як це робиться). Зараз важливо досягти того, щоб дитина навчилася зафарбовувати поверхню повністю. Порадьте малюкові розфарбовувати різні частини малюнків різними кольорами.

ТМ.Е.124. НА ВЕЛИКОМУ АРКУШІ ПАПЕРУ МАЛЮЄ ФАРБОЮ РІЗНІ ЛІНІЇ ТА ФОРМИ

У цьому пункті ми поговоримо про те, як перевірити, чи використовує ваша дитина навички, які засвоїла раніше, працюючи вже не з папером та крейдою, а з іншими матеріалами. Більшість діток, починаючи працювати з фарбами, покривають увесь листок фарбою одного кольору чи великими краплями теж одного кольору. Уміння малювати фарбою ту чи іншу фігуру, як правило, з'являється трохи пізніше, ніж уміння малювати ту ж фігуру восковою крейдою.

Як оцінити:

Матеріали: великий аркуш паперу, краще закріплений на мольберті. Фарби, пензлики.

Спосіб: спостерігайте за дитиною, коли вона малює.

Результат позитивний, якщо дитина малює на папері великі зображення, наприклад, лінії чи кола. Результат буде позитивним, навіть якщо малюк потім повністю зафарбує малюнок.

Як учити: чим більше дитина практикується з фарбою, тим скоріше вона почне досліджувати її можливості і вже буде не лише зафарбовувати весь аркуш фарбою, але і спробує використовувати її по-іншому.

Малюйте разом з дитиною. Нехай вона спостерігає за тим, як малюють фарбами інші дітки.

Яку б фігуру не зобразила ваша дитина, похваліть її: "Яке велике коло!" чи "Як мені подобаються ці сині довгі лінії".

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Наклейте кілька великих аркушів паперу на стіну так, щоб зробити велике поле для малювання, і запропонуйте дитині гру на імітування. Наприклад, ви малюєте довгу лінію і просите дитину її скопіювати. Потім намалюйте величезне коло. Потім запропонуйте намалювати щось таке, що змогли скопіювати вже ви.

Закріплення та розвиток навички.

Коли ваша дитина навчиться малювати прості картинки (ТМ.Е.122), запропонуйте їй зобразити її улюблений предмет фарбами.

ТМ.Е.125. ДОМАЛЬОВАНО ДО НЕЗАВЕРШЕНОЇ ФІГУРКИ ЛЮДИНИ РУКИ ТА НОГИ

У цьому та у наступному пунктах ми обговоримо вміння дитини малювати частини тіла. Уміння малювати людину з обличчям, тулубом, руками та ногами ми можемо очікувати не раніше, ніж дитині виповниться 4-5 років, проте вже зараз можна розпочинати займатися.

Як оцінити:

Матеріали: воскова крейда і аркуш паперу, на якому зображена людина без однієї руки чи ноги.

Спосіб: покладіть ваш малюнок на стіл. Скажіть: "Подивись, це людина (можна сказати, що це хлопчик чи дівчинка). Але чогось їй бракує. Чого не вистачає?"

Результат позитивний, якщо у двох випадках з трьох дитина зможе немалювати ту частину тіла, якої не вистачає.

Як учити: коли ваша дитина спостерігає за тим, як ви малюєте, спробуйте, малюючи людину, називати частини її тіла. Закінчуючи роботу, скажіть: "Я намалюю одну ніжку, а ти - іншу!"

Коли дитина навчиться таким чином включатися в роботу, почніть менше пояснювати, що від неї вимагається. Скажіть так: "Я намалюю одну ніжку. Чого зараз не вистачає?" Те ж саме зробіть і з ручками людини. І, нарешті, уже нічого не кажучи, спробуйте не домальовувати то ручку, то ніжку "випадково".

Після подібних вправ ще раз оцініть цю навичку для того, щоб бути впевненим, що дитина зможе домалювати ті частини тіла, яких не вистачає, навіть якщо вона не бачила, як ви малювали людину.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Використовуйте будь-яку можливість поговорити з дитиною про частини тіла людини. Порахуйте з нею, скільки ніжок і ручок має людина. Малюйте прості фігури чоловічків, які мали б усі частини тіла, і пропонуйте дитині обводити їх пальчиком. А самі обведіть ручки та ніжки малюка, поставивши їх на папір. Коли дитина стоїть перед дзеркалом, обведіть її зображення у дзеркалі милом. При цьому пропустіть одну частину і попросіть дитину домалювати те, що ви пропустили.

Закріплення та розвиток навички.

Спробуйте не домалювати дві частини тіла. Замість рук і ніг, ви можете не домалювати тулуб, обличчя, а волосся залишити. Пункт ТМ.Е.129 присвячений розвитку цієї навички.

ТМ.Е.126. МАЛЮЄ ЛЮДИНУ, ЗОБРАЖУЮЧИ ПРИНАЙМНІ ТРИ ЧАСТИНИ ТІЛА

Поки дитина досягне 4-річного рівня розвитку, вона зможе навчитися малювати принаймні людину, яка має хоча б три частини тіла, які можна розпізнати.

Більшість дітей малюють спочатку прості обличчя, потім починають додавати до них ручки та ніжки, які звичайно виходять прямо з голови. Багато діток, ще до того, як навчаться зображувати тулуб, додають до цих частин тіла деякі деталі: кисті рук, стопи, волосся. Можливо, до самої школи дитина не навчиться малювати всі необхідні частини тіла, включаючи тулуб, руки чи ноги. Пропонуючи дитині додати до свого чоловічка ту чи іншу частину тіла, не забувайте хвалити її за те, що вона згадала і намалювала сама.

Як оцінити:

Матеріали: воскова крейда і папір.

Спосіб: скажіть дитині: "Намалюй маму!" чи "Намалюй тата!".

Результат позитивний, якщо дитина намалює людину, яка складається принаймні з 3 частин. Парні частини тіла, такі як, ноги чи руки, рахуються за одну частину. Малюнок може оцінюватися позитивно, якщо він включає коло, два очка та ротик або коло, дві ніжки і волосся, тощо.

Як учити: хоча для того, щоб дитина змогла отримати позитивну оцінку за цей пункт, їй достатньо намалювати три частини тіла, але можна вчити малювати більше частин тіла.

Якщо ваша дитина ще не вміє малювати обличчя, почніть займатися цим зараз. Навчіть вашу дитину малювати коло з очками, носиком і ротиком. Було б правильно, якби ви запропонували малювати очки у вигляді кружечків, оскільки розгледіти крапки важко. Повторюйте свої вправи багато разів. Тоді малюк засвоїть послідовність дій. Для різноманітності можна намалювати обличчя, в якому не буде вистачати, скажімо, лівої сторони обличчя. Дитина має домалювати її. Коли вона навчиться малювати обличчя, можна зайнятися ногами, потім руками, які будуть виходити з голови. Потрібно рахувати руки чи ноги людини, яку малюєте ви або ваш малюк.

Через деякий час покажіть дитині, як додавати тулуб, кисті рук та стопи до чоловічка. Буде краще, якщо послідовність, в якій ви будете вводити нові частини тіла, буде визначатися інтересами малюка.

З волоссям проблеми виникають дуже рідко - більшість дітей із задоволенням використовують будь-який шанс помалювати карлючки.

Частіше давайте дитині можливість малювати чоловічків самостійно. Тоді вам буде легше відзначити успіхи малюка.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Чоловічків можна не тільки малювати, але й майструвати за допомогою паперу і клею. Можна трохи погратися, зробивши картонну фігуру зростом із людину, а можна вирізати маленьких чоловічків і повісити їх на новорічну ялинку. Умілі господині можуть спекти маленьких чоловічків.

Закріплення та розвиток навички.

Після того, як ваш малюк засвоїть усі навички, представлені в цьому розділі, можна переходити до більш складних, оволодіння якими, зазвичай, проходить в 4-5-річному віці:

- Малює людину, яка складається хоча би з 7 частин.

- Малює малюнки (не рахуючи людей), які складаються хоча би з 4 частин.
- Малює квадрат (спочатку хай вчиться з'єднувати 4 крапки).
- Малює людей чи прості картинки.
- Малює між двома паралельними лініями (горизонтальними, вертикальними, круглими), які розташовані на відстані 1 см один від одного.
- Копіює (через кальку) лінії горизонтальні, вертикальні, пізніше круглі.
- Копіює прості літери алфавіту, такі, як т, с, в, і.
- Копіює першу літеру свого імені і поступово вчиться писати ім'я повністю.

Багато з перерахованих навичок 4-5-річного малюка, по суті, є навичками, які необхідні для письма. Займатися ними малюкові ще може буде не так цікаво, як малювати. Проте вам слід хвалити вільне мистецтво дитини, давати їй можливість малювати і писати фарбами, прислухаючись до своєї фантазії.

РОЗДІЛ 7

ТМ.Є: НАВИЧКИ КОРИСТУВАННЯ КНИГОЮ

Навички, які ми розглянемо в цьому розділі, поєднані з відповідними мовленнєвими навичками, відкриють дитині двері в новий, чудовий світ. Вони допоможуть їй пристосуватися до заняття, яке принесе не тільки задоволення, але й користь, особливо в майбутньому, коли книжка стане одним із джерел знань і другом у час відпочинку.

У цьому розділі ми зупинимось на тих навичках тонкої моторики, які знадобляться малюкові, коли він візьме книгу в руки, а точніше - на вмінні дивитися, перегортати сторінки і вказувати на малюнки, які його зацікавили. У розділі, присвяченому сприйняттю мовлення, описані вправи, які допоможуть зрозуміти з допомогою малюнків значення тих чи інших слів. І, звичайно, книжки можна використовувати, щоб навчити дитину спілкуватися з оточенням. Якщо дитина розглядає книжки разом з іншими дітками чи дорослими - це вже участь у загальній діяльності. Крім того, подібне заняття дасть їй хорошу можливість навчитися уважно дивитися і слухати разом з іншими щось таке, що викликає цікавість у всіх.

Розуміння ролі книжок у житті зовсім маленьких діток сприяло поліпшенню якості і збільшенню розмаїття дитячих книг. Це стосується книг з картонними сторінками, творці яких обмежувалися зображенням тварин та іграшок. Зараз на прилавках крамниць можна побачити різноманітні картонні книжки, які відрізняються за рівнем складності і за темами. Книжки із звичайними паперовими сторінками та книжки з оповіданнями для найменших також стали значно кращими.

Якщо у вашому книжковому магазині не достатньо уважно підходять до вибору дитячих книг, поясніть, що вам потрібно, і попросіть замовити відповідні книжки. Можна звернутися за допомогою і в бібліотеку. Корисно, крім того, пошукати спеціальні книжки, які допомагають батькам у виборі книжок для діток. Ось кілька назв таких видань: "Провідник по дитячих книжках" (Австралійське видавництво), та "Читаємо голосно разом. Довідник" (Австралійське видавництво); Обидві книжки публікуються видавництвом Penguin.

Крім того, можна зробити книжки своїми руками. Для цього достатньо намалювати чи наклеїти на картон малюнки, покрити їх зверху самоклеючою прозорою плівкою, зробити отвори збоку і прошити сторінки дротом чи ниткою.

Малюку буде цікавою книжечка, у якій він зможе знайти фото тих, кого любить і знає.

Перерахуємо усі навички цієї групи:

Від 9 до 12 місяців.

1. Дивиться книжку разом з дорослими.

Від 12 до 15 місяців.

2. Ляскає ручкою по малюнку в книжці.

3. Допомогає перегортати сторінки.

Від 15 до 18 місяців.

4. Перегортає сторінки картонної книжки.

5. Перегортає паперові сторінки книги, захоплюючи по 2-3 сторінки одразу.

Від 18 місяців до 2 років.

6. Перегортає паперові сторінки книги по одній.

Від 2 до 3 років.

7. Указує на окремі елементи малюнка в книжці.

8. Розглядає книжки самостійно.

ТМ.Є.41. ДИВИТЬСЯ КНИЖКУ РАЗОМ ІЗ ДОРОСЛИМ

Ми віднесли цю навичку до 9-12-місячного рівня розвитку, але це не означає, що вам потрібно чекати до 9 місяців у тому випадку, якщо ваш малюк проявляє, хай поверхнево, зацікавленість до книг у більш ранньому віці.

Найпершими книгами вашої дитини мають бути книжки з великими різнокольоровими малюнками, бажано один чи два малюнки на одну розворітку. Якщо ваша дитина хоче схопити те, що намальовано на малюнку, спробуйте запропонувати їй хороші картонні книжки. Зараз їх не так важко придбати.

Як оцінити:

Матеріали: книга з великими різнокольоровими малюнками.

Спосіб: посадіть малюка до себе на коліна. Повільно перегортайте сторінки, розповідаючи про кожний малюнок.

Результат позитивний, якщо дитина не менше 2 хвилин буде слухати вас і дивитися на малюнки.

Як учити: спробуйте так спланувати ваш час, щоб ви мали можливість кожного дня посидіти з малюком за книжкою. Вибирайте спокійні хвилинки, коли дитині буде добре сидіти з вами. Стежте лише за тим, щоб дитина не була сонною, бо вона може і не зосередитися.

Попереджайте малюка про те, що ви збираєтеся подивитися книжку з ним. Кажіть, наприклад: "Давай подивимося книжку!".

Кожний малюнок називайте і намагайтеся підтримати зацікавленість дитини вашими коментарями. Можна при цьому імітувати звуки, які видають тварини чи машини, зображені на малюнках. (Наприклад, "Собачка каже гав, гав, гав, машинка їде - б-р-м!"). Можна співати пісеньки, які підходять до намальованого.

Розповідаючи дитині про те, що зображено на малюнках, робіть багато пауз, щоб вона мала змогу взяти участь в обговоренні.

Зазирніть наперед, подивіться наступні пункти цього розділу, щоб розпочати

займатися відразу, як тільки малюк проявить зацікавленість до книги.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Слід показувати дитині не тільки малюнки в книжках, але й ілюстрації в журналах, малюнки на харчових обгортках, фотографії в альбомах.

Звичайно, малюк незабаром зрозуміє, що книжки можна не тільки дивитися, але й гризти, рвати, а як гарно скинути їх усі з полицки водночас! Вам слід одразу встановити для дитини певні правила і розпочати привчати її до них. Ви можете дозволити їй рвати одну книгу, а одну полицку виділити для того, щоб усе на ній переставляти.

Закріплення та розвиток навички.

Розвитку цієї навички присвячені 2 наступні параграфи: ТМ.Є.48 (Ляскає ручкою по малюнку в книжці), ТМ.Є.49 (Допомагає перегортати сторінки).

ТМ.Є.48. ЛЯСКАЄ РУЧКОЮ ПО МАЛЮНКУ В КНИЖЦІ

Вказувати на малюнок пальчиком - це цілком природньо. Ваша дитина теж навчиться це робити. Спочатку вона не буде вказувати пальчиком, а ляскати по малюнку всією долонькою.

Як оцінити: матеріали і методика оцінювання такі самі, як і в пункті ТМ.Є.41. Розповідаючи про малюнки, вказуйте на кожен з них.

Результат позитивний, якщо малюк ляскає ручкою по малюнку, чи імітує вас. Дивлячись на сторінку, він повинен вказувати на окремі картинки.

Як учити: коли ви сидите з дитиною і розглядаєте книжки, намагайтеся вказувати на кожний малюнок. Якщо дитина не намагається вас копіювати, візьміть її за зап'ястя і легенько піднесіть її ручку до малюнка, так, щоб дитина могла до нього доторкнутися. Частіше давайте їй можливість робити це самостійно.

Ви можете запитати малюка: "Де є...?" чи попросити його "Покажи мені...". Проте не чекайте, що він зможе зробити правильний вибір з кількох запропонованих малюнків. Цього він навчиться згодом, коли досягне певного рівня розвитку в галузі сприйняття мовлення.

Закріплення та розвиток навички.

Пізніше ви навчите дитину не стукати по малюнку, а показувати на нього. Це вміння формується в процесі засвоєння інших навичок цієї групи шляхом відпрацювання вправ відповідного розділу книги "Сприйняття мовлення". Для тренування можна звернутися до вправи, яка описана у пункті ТМ.Б.28 (Наслідуючи дорослого, пхає свій пальчик в отвір).

ТМ.Є.49. ДОПОМАГАЄ ПЕРЕГОРТАТИ СТОРІНКИ

Цей пункт і три наступні присвячені вмінню перегортати сторінки. Сформувати цю навичку досить важко, і для того, щоб дитині було легше її засвоїти, починати займатися слід раніше. Хай спочатку малюк лише допомагає

вам.

Як оцінити:

Матеріали: книжка з твердими, наприклад картонними, сторінками.

Спосіб: почитайте книжку з малюком. Повільно перегортайте сторінки.

Результат позитивний, якщо дитина намагається вам допомогти перегорнути сторінку. Вона може чи вхопитися за наступну сторінку, чи відштовхнути ручкою ту, яку щойно перегорнули.

Як учити: якщо малюк не намагається допомогти вам перегорнути сторінку, вам слід позайматися з ним так, як показано у наступному пункті (ТМ.Є.54. Перегортає сторінки картонної книжки), тільки на початку не забувайте самі відокремлювати від решти ту сторінку, яку слід перегорнути.

ТМ.Є.54. ПЕРЕГОРТАЄ СТОРІНКИ КАРТОННОЇ КНИЖКИ

Коли малюк навчиться перегортати сторінки картонних книжок, він зможе самостійно гортати і дивитися такі книжки. Проте це не означає, що ваші спільні заняття закінчаться.

Як оцінити:

Матеріали: книжка з картонними сторінками.

Спосіб: покладіть перед дитиною розкриту книжку. Одну сторінку перегорніть самі, а другу попросіть перегорнути малюка.

Результат позитивний, якщо малюк зможе відокремити одну сторінку від решти і перегорнути її.

Як учити: для початку відокремте сторінку, яку треба перегорнути, і закладіть між нею та рештою палець. Підведіть ручку дитини під цю сторінку і допоможіть їй перегорнути сторінку.

Поступово зменшуйте простір між сторінками. Якщо дитина захопить кілька сторінок разом, скажіть їй: "Ти пропустила сторінку! Перегорни одну!". Можна і надалі підказувати їй, а також показувати, як треба піднімати сторінку вказівним пальчиком, відокремлюючи її від решти.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Покладіть книжки дитини туди, де лежать її іграшки. Хай у неї буде можливість дивитися їх не тільки з вами, але й самостійно. Тоді вам не доведеться спеціально знаходити час для того, щоб посидіти поряд і вчити її перегортати сторінки. Книжки увійдуть у природний розпорядок дня і будуть з вами навіть під час сну та відпочинку.

Закріплення та розвиток навички.

Розвитку цієї навички присвячені наступні два пункти. У них розповідається про те, як учити малюка перегортати паперові сторінки.

ТМ.Є.55. ПЕРЕГОРТАЄ ПАПЕРОВІ СТОРІНКИ КНИЖКИ, ЗАХОПЛЮЮЧИ ПО ДВІ-ТРИ СТОРІНКИ ОДРАЗУ

Перегортати паперові сторінки значно важче, ніж картонні, головним чином

через те, що вони гірше відокремлюються одна від одної. Ми будемо оцінювати цю навичку в два етапи. Але все навчання можна проводити, як це описано в наступному пункті ТМ.Є.64 (Перегортає паперові сторінки книги по одній).

Вибираючи перші дитячі книжки, слід купувати прості кольорові книжки; вони мають вміщувати короткі оповідання, причому кожна дія має супроводжуватися ілюстрацією.

Як оцінити:

Матеріали: дитяча ілюстрована книжка з паперовими сторінками.

Спосіб: покажіть дитині, як треба перегортати сторінки, а потім попросіть її перегорнути сторінку. Дайте їй кілька спроб.

Результат позитивний, якщо дитина виконає ваше завдання самостійно, захопивши при цьому дві чи три сторінки разом.

Як учити: займайтеся за методикою, запропонованою в пункті ТМ.Є.54. Хваліть дитину, якщо їй вдається перегорнути не всі сторінки одразу, а невелику кількість. Спонукайте її захоплювати менше сторінок, щоб, зрештою, вона навчилася перегортати сторінки по одній.

ТМ.Є.64. ПЕРЕГОРТАЄ ПАПЕРОВІ СТОРІНКИ КНИЖКИ ПО ОДНІЙ

У цьому пункті мова піде саме про те, як допомогти дитині навчитися перегортати сторінки правильно.

Як оцінити:

Матеріали: дитяча ілюстрована книжка з паперовими сторінками.

Спосіб: покладіть книгу перед малюком на стіл чи на підлогу. Покажіть, як треба перегортати сторінки, і потім скажіть: "Зараз ти перегорни сторінку!".

Результат позитивний, якщо дитина перегорне по одній хоча б три сторінки.

Як учити: як і раніше, коли мова йшла про картонні книжки, найважче в цій справі - відокремити одну сторінку від іншої.

Демонструючи, а при потребі й фізично допомагаючи, учіть малюка піднімати вказівним пальчиком правий верхній ріжок сторінки, після чого закладати руку між сторінками.

Поступово відмовляйте у своїй допомозі, поки дитина не навчиться все робити самостійно.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Потреба відокремлювати один аркуш від іншого виникне не тільки тоді, коли ми гортаємо книгу, але і в інших ситуаціях. Якщо вашій дитині подобається клеїти, виріжте малюнки з журналів чи просто фігурки з кольорового паперу, покладіть їх на тацю і дайте малюкові. Хай він бере їх по одній і наклеює на папір, на картонні трубочки чи на порожні коробки. А спробуйте відкрити новий поліетиленовий пакет! Багатьом діткам подобається відокремлювати наклейки від їх основи. Можна загорнути бутерброди малюка в папір, який не пропускає жиру, і запропонувати малюкові розкрити такий пакунок. А пластикову харчову упаковку важко розкрити навіть дорослому!

Закріплення та розвиток навички.

Якщо вашій дитині цікаво дивитися книжки, вам не доведеться спеціально

планувати заняття.

ТМ.Є.98. ВКАЗУЄ НА ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ В КНИЖЦІ

У цьому параграфі ми повертаємося до вміння вказувати на малюнки, описаному у ТМ.Є.48 (Ляскає ручкою по малюнку в книжці).

Заняття зі сприйняття мовлення пропонують попрацювати над умінням вибирати один малюнок серед інших. Обравши малюнок, дитина повинна вказати на нього. Тут ми ставимо трохи інше завдання - малюк не повинен обрати один малюнок з кількох, а підносити свій палець до дуже певної та маленької деталі на малюнку. Це вміння вимагає хорошої зорово-моторної координації.

Як оцінити:

Матеріали: книга з малюнками, в яких чітко прописані деталі, чи книга з великою кількістю маленьких малюночків на одній сторінці.

Спосіб: вкажіть на один з малюнків, які розміщені на сторінці, чи на невелику деталь малюнка, якщо малюнок на сторінці один. Скажіть: "Подивись, ось вухо свинки! (колесо вантажівки чи гусениця на листочку). А зараз ти вкажи на вухо свинки!".

Результат позитивний, якщо наслідуючи вас, дитина зможе правильно вказати на названу частину малюнка.

Як учити: поступово знайомте дитину з книжками, в яких намальовані більш детальні малюнки.

Показуйте їй маленькі деталі малюночків, завжди називаючи їх.

Якщо треба, направте ручку малюка так, щоб йому було легше показати якусь деталь, проте намагайтеся робити це тільки в певних випадках, а з часом відмовте у фізичній допомозі взагалі. Не поспішайте, дозвольте дитині зібратися з думками, перш ніж виконати ваше завдання. Можливо, спочатку дитині потрібен буде час навіть для того, щоб піднести палець до місця, яке ви вказали.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Окрім книжок, можна дивитися й ілюстрації в журналах, малюнки на стінах. Розглядайте родинні фотографії, спонукайте малюка показувати вам знайомі обличчя. Можна вирізати фотопортрети зі знімків, які вам не подобаються, зробити з них колаж і затягнути самоклеючою прозорою плівкою.

Закріплення та розвиток навички.

Після того, як ваш малюк оволодіє певними навичками сприйняття мовлення, ви можете відмовитися від демонстрації і запропонувати йому шукати на малюнках деталі самостійно. Дитина почуватиме себе впевненіше, оскільки вона навчиться, по-перше, вказувати на малюнки одним пальчиком (**тонка моторика**), а по-друге - вибирати з кількох малюнків один (**сприйняття мовлення**).

Можна попросити малюка вказати на ту деталь, яка його цікавить. Для цього вам слід поставити такі запитання: "Що ти бачиш на цьому малюнку?" чи "Який малюнок тобі подобається?".

ТМ.Є.99. РОЗГЛЯДАЄ КНИЖКИ САМОСТІЙНО

Ще не один рік вашому малюкові буде цікаво і важливо дивитися книжки

разом з вами, проте може виявитися, що він захоче посидіти з книжкою сам. Це й у ваших інтересах також. Крім того, уміння спокійно роздивлятися книжки, тобто проводити час приємно і з користю, знадобиться не раз у житті.

Як оцінити:

Матеріали: улюблені книги з малюнками, які складаються з простих оповідань.

Спосіб: спостерігайте за дитиною, коли вона розглядає книжки.

Результат позитивний, якщо малюк подивиться хоча би дві книжки по черзі, без усялякого втручання з боку дорослих. Він повинен гортати сторінки в правильному порядку і продивитися більшу частину.

Як учити: Головне - це заохочувати дитину (треба забезпечити її достатньою кількістю цікавих книжок). Не менш важливим є приклад дорослого. Намагайтеся кожного дня сидіти разом з дитиною - ви зі своєю книжкою, вона зі своєю.

Маленькі діти розглядають знайомі книжки з більшим бажанням, тому ми радимо продовжувати читати знайомі книжки дитині ще і ще. Ці повтори - не тільки корисні, а й приємні.

Якщо ви дозволите дитині допомогти вам вибрати казку на ніч, ви побачите, що швидше за все вона обере знайому казку, і такі ж книжки вона буде "читати" самостійно.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Малюк із задоволенням „почитає“ книжки своїм улюбленим іграшковим тваринкам, лялькам чи одній особливій ляльці, яку він "вкладає спати". Крім того, йому може сподобатися складати книжки самостійно з паперу, із журнальних сторінок, чи самому ілюструвати їх, використовуючи чистий папір і крейду. Заохочуйте дитину "читати" книжки і вам, і собі. Якщо казка буде без змісту - це не важливо, головне, що дитина застосовує свої навички користування книжкою під час гри.

Можна дати почитати одну-дві книжки перед сном, звісно, тільки тоді, коли ви відчуєте, що ваша дитина до цього готова. Це не замінить вашого вечірнього читання вголос, проте це буде чудовим доповненням до нього.

Закріплення та розвиток навичок цієї групи.

Віднині книги стануть невід'ємною частиною життя вашого малюка, і тоді вам не треба буде виділяти спеціально час для практики.

Наступний суттєвий етап в освоєнні книги наступить тоді, коли ваша дитина почне вчитися читати. До цієї справи треба поставитися спокійно. Багато дітей із порушеннями розумового розвитку можуть навчитися читати і дійсно вчаться цьому. Наш досвід роботи в центрі Маккуорі показав, що діти, які навчаються за цією програмою, можуть навчитися читати. Багато діток із синдромом Дауна, які пішли від нас у загальноосвітні школи, не відставали в читанні від своїх однолітків протягом багатьох років. Ми сподіваємось, що спробу навчити дитину читати зробите і ви.

РОЗДІЛ 8

ТМ.Ж: ВИРІШЕННЯ НЕСКЛАДНИХ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ І ГОЛОВОЛОМОК

У цьому розділі ми поговоримо про те, як учити дітей використовувати засвоєні ними навички зорово-моторної координації для вирішення нескладних практичних завдань.

Розглянемо різні питання, а саме:

- Як вставити один предмет в інший?
- Як витягти один предмет з іншого?
- Як з'єднати два предмети?
- Як зробити таку ж річ, як в іншого?

Навички цієї групи схожі з навичками інших груп, а найбільше із навичками маніпулювати предметами (ТМ.Д.). В ідеалі формування навичок цих обох груп має проходити одночасно.

Здатність вирішувати практичні завдання залежить від дуже важливої навички - здебільшого від уміння починати все спочатку, якщо першого разу щось не вдалось. Мета вправ, які є в цьому розділі - спонукати малюка наполегливо працювати, поки він не знайде рішення.

Багато навичок цієї групи передбачають наявність спеціальних матеріалів - головоломок, елементи яких вставляються у відповідні отвори, чи підбираються так, щоб наприкінці вийшла картинка. Вам доведеться серйозно підійти до відбору матеріалів. Навіть міські мешканці мають іноді проблеми з тим, щоб знайти хороші головоломки, а для сільських мешканців цих труднощів ще більше. Ми радимо звернутися за допомогою до працівників дитячих садків чи тих, хто має ігротеку. Вони допоможуть вам визначити, які саме головоломки підійдуть вашій дитині, а також підкажуть, де їх можна замовити. Можна також поговорити з продавцем у магазині іграшок, який може ознайомити вас із каталогами, щоб замовити потрібні іграшки. Найкращі головоломки, які ми бачили, були зроблені батьками. На початку кожного розділу ми будемо детально описувати необхідні матеріали. Але спочатку - загальне зауваження про головоломки. У багатьох головоломках є спеціальні "ручки". За ці ручки дуже зручно братися, але в процесі збору вони заважають. Діти відволікаються від основної мети - зібрати головоломку, вони починають крутити чи бавитися з деталями, і це послаблює їх інтерес до головоломки. У результаті - лише розчарування. Іноді можна почути, що саме такі головоломки рекомендують для дітей із затримкою розвитку. Проте наш досвід показує, що ці "ручки" тільки ускладнюють завдання. Ми радимо пошукати головоломки без таких "ручок" чи видалити їх за допомогою плоскогубців. Якщо вам не вдасться це зробити, то спробуйте переконати малюка не користуватися ними. Йому легше буде справитися із завданням, якщо його пальчики будуть тримати деталь.

Нижче ми наводимо перелік усіх навичок цієї групи:

Від 9 до 12 місяців.

1. Вставляє менший стаканчик у більший.

Від 12 до 15 місяців.

2. Знімає кришку з невеликої коробочки, щоб знайти там іграшку чи родзинку.
3. Імітуючи дорослого, перевертає пляшечку, щоб дістати родзинку.

Від 15 до 18 місяців.

4. Вкладає квадратну пластинку у відповідний отвір у дошці.
5. Перевертає пляшечку, щоб дістати з неї родзинку (без попередньої демонстрації).

Від 18 місяців до 2 років.

6. Вставляє 4 стаканчики один в один.
7. Вкладає трикутну пластинку у відповідний отвір дошки (отвір один).
8. Вкладає круглу пластинку в один з трьох отворів дошки з формами.
9. Вкладає квадратну пластинку в один з трьох отворів.
10. Вкладає трикутну пластинку в один з трьох отворів дошки з формами.

Від 2 до 3 років.

11. Збирає головоломку, до кожного малюнка якої слід додати лише один елемент.
12. Збирає головоломку, яка складається з 6 малюнків, до кожного з яких достатньо додати 1 елемент.
13. Збирає головоломку-малюнок, в якій відсутні 3 елементи.
14. Будує потяг, імітуючи дії дорослого.
15. Шукає механізм, який приводить іграшку в рух.

Від 3 до 4 років.

16. Збирає головоломку з 6 елементів, яку бачить вперше.
17. Збирає головоломку з 8 елементів, яку бачить вперше.
18. Збирає головоломку-малюнок з 4 абстрактних елементів.
19. Імітуючи дорослого, будує міст.
20. Розміщує 5 кубиків за величиною.
21. Приводить в дію механічну іграшку без попередньої демонстрації.

ТМ.Ж.39. ВСТАВЛЯЄ МЕНШИЙ СТАКАНЧИК У БІЛЬШИЙ

Цей пункт присвячений умінню вставляти один предмет в інший. Це своєрідний розвиток навички, яка представлена в пункті ТМ.Г.38 (Кладе паличку в баночку).

Проте зараз дитина має спочатку визначити, який стаканчик може ввійти всередину іншого. Якщо вона спробує вставити більший стаканчик в менший, то їй це не вдасться. Значить, треба спробувати інший варіант. У цьому розділі особлива

увага приділяється розвитку уявлення про те, що для досягнення мети треба спробувати ще раз або спробувати знайти інше рішення. Приступити до занять ви можете вже зараз. Нам поки не важливо, чи розуміє дитина різницю між великим та маленьким - вона просто повинна шукати рішення завдання, поки не знайде.

Набір стаканчиків, які вставляються один в один, знадобиться вам ще не один раз, тому його варто купити. Спробуйте дістати стаканчики з круглим, а не прямокутним дном. Дуже часто такі стаканчики можуть використовуватися для будівання башт, якщо їх перевернути доверху. Так що такий набір буде корисним у будь-якому випадку.

Як оцінити:

Матеріали: два стаканчики, які відрізняються за розмірами один від одного. Якщо ви маєте набір, який ми згадували раніше, виберіть з нього два стаканчики, між якими можна помістити ще три.

Спосіб: покажіть дитині, як один стаканчик вставляється в інший. Потім роз'єднайте їх, покладіть на стіл і скажіть: "Зараз ти зроби так!". Дайте дитині три спроби, міняючи положення стаканчиків на столі кожного разу.

Результат позитивний, якщо у двох випадках з трьох дитина зможе вставити один стаканчик в інший. Результат буде позитивним також, якщо під час першої спроби дитина зробить помилку, але потім сама себе виправить.

Як учити: для виконання цього завдання необхідна навичка, подібна до тієї, яку ми розглядали в пункті ТМ.Г.38 (Кладе паличку в банку). Займатися з малюком треба так, як указано в тому пункті.

Виконуючи цю вправу, дитина має визначити візуально або шляхом спроб та помилок, який стаканчик менший. Коли вона намагається вставити більший стаканчик у менший за розміром, скажіть їй: "Не входить. Спробуй ще раз!". Завжди давайте дитині можливість самостійно виправити помилки.

Ставте маленький стаканчик то справа, то зліва, щоб дитина не могла знаходити стаканчик тільки за розміщенням на столі.

Після того, як дитина зрозуміє ідею, спробуйте відмовити їй як у фізичній, так і в словесній допомозі. Навіть якщо дитина помиляється, не допомагайте їй відразу, перевірте, чи не усуне вона помилку самостійно.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Для практики згодяться будь-які ємкості, за умови, що їх можна поставити одна в одну.

Закріплення та розвиток навички.

Розвитку цієї навички присвячений пункт ТМ.Ж.65 (Вставляє чотири стаканчики один в один). А поки що завдання можна трохи ускладнити, запропонувавши дитині ємкості з прямокутним чи овальним дном. Для цього підійдуть, наприклад, коробки з-під взуття. Крім того, можна відібрати маленькі стаканчики з набору і попрацювати з парами, більш близькими за розмірами.

ТМ.Ж.51. ЗНИМАЄ КРИШКУ З НЕВЕЛИКОЇ КОРОБОЧКИ ДЛЯ ТОГО, ЩОБ ЗНАЙТИ ТАМ ІГРАШКУ ЧИ РОДЗИНКУ

До вивчення цієї навички можна приступити не раніше того часу, коли малюк оволодіє (чи майже оволодіє) усіма навичками розділу ТМ.В (Уявлення про незмінність існування предметів). Дитина повинна знати, що в коробочці щось є. Але як витягти це "щось"?

Як оцінити:

Матеріали: невелика коробочка з досить глибокою кришкою. За розмірами ця коробочка має бути такою, щоб дитина могла легко взяти її в ручку, маленька іграшка або родзинка.

Спосіб: покажіть малюку, як ви кладете іграшку в коробочку, дайте її дитині і спитайте: "Де іграшка?".

Результат позитивний, якщо малюк зможе зняти кришку і знайти іграшку.

Як учити: для занять вам знадобляться будь-які коробочки, серед яких хоча б одна мала б кришку, яка легко знімається. Крім того, треба мати невелику колекцію маленьких предметів.

Спочатку вам доведеться показувати дитині, як знайти іграшку, і фізично допомагати їй копіювати ваші дії. Виберіть коробочку з кришкою, яка закривається не щільно, щоб дитина легко досягала успіху.

Коли вона зрозуміє, що треба робити, послабте вашу допомогу і трохи ускладніть завдання. Якщо дитині все ще важко буде зняти кришку, підбадьорте її: "Спробуй! Спробуй!".

У тому випадку, якщо малюк не намагається шукати іграшку, спробуйте повернутися до розділу ТМ.В і повторити з дитиною, що предмет не зникає, якщо навіть його і не видно.

Ігровий час та участь у повсякденних іграх.

У цей період найбільш актуальними стають ігри, в яких щось ховається. Можуть використовуватися найрізноманітніші ємкості, ідеально - з кришками, проте це не обов'язково. Важливо, щоб дитина знайшла можливість витягти іграшку з контейнера. Хай малюк також щось заховає. Він буде із задоволенням спостерігати, як ви шукаєте. А ви можете скористатися цим і показати, як важливо робити нові спроби. Ще одне корисне заняття - відкривати пакунки.

Закріплення та розвиток навички.

У міру засвоєння малюком цієї навички ускладнюйте ваші ігри. У наступному пункті (ТМ.Ж.52) розглядається ще один спосіб діставання предмету, який схований всередині посудини.

ТМ.Ж.52. ІМІТУЮЧИ ДОРОСЛОГО, ПЕРЕВЕРТАЄ ПЛЯШЕЧКУ, ЩОБ ДІСТАТИ РОДЗИНКУ

Справитися з цим завданням малюк зможе в тому випадку, якщо скопіює ваші рухи.

Як оцінити:

Матеріали: невелика (близько 8 см висотою) прозора скляна пляшечка, наприклад, з-під ліків. Родзинки.

Спосіб: вкиньте родзинку в пляшечку і покажіть її дитині. Потім переверніть пляшечку і візьміть родзинку, яка випаде з неї. Вкиньте іншу родзинку і дайте пляшечку дитині.

Результат позитивний, якщо дитина зможе перевернути пляшечку таким чином, щоб з неї випала родзинка.

Як учити: найкращим стимулом буде можливість з'їсти родзинку. Ще і ще покажіть малюкові, як треба це робити. При необхідності допомагайте фізично. Проте коли ви побачите, що він зрозумів ідею, намагайтеся відмовляти у фізичній допомозі.

Ігровий час та участь у повсякденних іграх.

Для опрацювання цієї навички можна використовувати будь-які прозорі ємкості, за умови, що їх буде легко тримати в руці. Тренуватися в перевертанні пляшок можна навіть у ванній кімнаті, адже цікаво дивитися, як із пляшечки виливається водичка. Можна висипати пісок.

Закріплення та розвиток навички.

Коли ваш малюк оволодіє навичкою, яка описана в цьому параграфі, спробуйте відмовитися від демонстрації. Але про це пізніше, у параграфі ТМ.Ж.57.

ТМ.Ж.56. ВСТАВЛЯЄ КВАДРАТНУ ПЛАСТИНКУ У ВІДПОВІДНИЙ ОТВІР ДОШКИ З ФОРМАМИ (ОТВІР ОДИН)

Перед тим, як приступити до вивчення цього пункту, опрацюйте пункт ТМ.Д.44. (Вкладає кружечки в круглі отвори у дошці).

У цьому випадку складність полягає в тому, що квадратик треба правильно повернути. Коли ви вкладаєте кружечок в отвір, ніякі кути вам не заважають як би ви не крутили кружечок, він у будь-якому разі увійде в отвір. Квадратні деталі вимагають упертості і готовності повторити свої спроби.

Для того, щоб ваша дошка була універсальною, тобто могла використовуватися в інших вправах, треба, щоб у ній були: круглий, квадратний і трикутний (з рівними сторонами) отвори.

Якщо ваша дошка має інші отвори, закрийте їх. У продажі бувають дошки, які мають отвори кожного типу. Готові дошки з формами виглядають досить сумно. Прикрасьте їх, тільки так, щоб візерунки не заважали відрізняти одну фігуру від іншої. Якщо ви маєте серед знайомих людину, яка зможе виготовити дошку для вас, попросіть її про це. Нехай кожна деталь буде часткою картинки, наприклад, кружечок може стати сонечком, квадрат - будиночком, трикутник - дахом. Ідеальні розміри деталей - 8-10 см в ширину.

Якщо ви не зможете знайти нічого подібного, перейдіть до пункту ТМ.Ж.72. (Збирає головоломку, до якої необхідно додати один елемент). Знайдіть таку головоломку, в якій кожний окремий елемент означав би знайому малюку фігуру.

Майте на увазі, що предмети, які мають трохи неправильну форму, наприклад, апельсин, важче вкласти у відповідний отвір, ніж елемент більш визначеної форми, такої, як банан.

Як оцінити:

Матеріалу: дошка з формами, яка має принаймні, один квадратний отвір.

Спосіб: покажіть дитині, як укласти квадратик в отвір. Дайте їй деталь і скажіть: "Вклади квадрат у квадрат". Дайте малюкові три спроби.

Результат позитивний, якщо дитина хоча би два рази з трьох зможе вкласти квадратну пластинку в отвір без будь-якої фізичної чи словесної допомоги.

Якучити: спробуйте пройти три вказаних сходинки і визначте, з якої вам слід починати займатися.

1. Проштовхує квадратик в отвір, якщо йому допомагають покласти його на дошку і встановити у такому положенні, щоб залишилося лише натиснути. На цьому етапі ми просимо малюка виконати самостійно лише останню частину завдання. Проте вам треба дати йому деталь в ручку і допомогти зробити все, що він буде робити з часом самостійно. Якщо ви не піднесете ручку дитині, а встановите деталь в потрібне положення самостійно, вона не зможе відчувати все те, чим супроводжується виконання цієї вправи. Вам слід давати дитині чіткі вказівки: "Проштовхни його!". Учність дитину торкатися деталі не кінчиками пальчиків, а подушечками. У протилежному випадку вона не зможе проштовхнути її досить далеко. Деяким діткам краще вдається ця вправа, якщо вони натискають на детальку обома ручками. Тут правильним є той спосіб, який дає кращий результат.

2. Керуючись словесними вказівками, встановлює квадратик у правильне положення і проштовхує його в отвір. Допомогайте дитині класти деталь на дошку. Проте зараз вам слід забирати руку до того, як квадратик займе правильне положення відносно отвору. Скажіть: "Проштовхни її!". Якщо дитина повернула квадратик на певний кут відносно отвору, скажіть малюку: "Поверни його!". Якщо треба, допоможіть фізично, але лише допоможіть, а не зробіть усе самостійно. Коли ви відчуєте, що дитина зрозуміла ідею, послабте свою допомогу.

3. Керуючись словесними вказівками, кладе квадратик на дошку, встановлюючи його у правильне положення, і проштовхує в отвір. Коли ваш малюк пройде і цю сходинку, можна вважати, що він може самостійно виконати всі операції лише за допомогою словесних вказівок. Ось три головних вказівок: "Поклади його на дошку!", "Поверни його!", "Проштовхни його!".

4. Вкладає квадратик у відповідний отвір дошки з формами без усілякої допомоги, тобто виконує завдання цього пункту.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Зараз, якщо ви маєте коробку, в кришці якої прорізані отвори різної форми, ви можете попросити малюка опустити в квадратний отвір квадратик. Спробуйте запропонувати дитині закрити коробочку кришкою.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина засвоїть цю навичку, і ви перейдете до наступних навичок цієї групи, не забувайте час від часу повертатися до вправи з квадратами.

ТМ.Ж.57. ПЕРЕВЕРТАЄ ПЛЯШЕЧКУ ДЛЯ ТОГО, ЩОБ ДІСТАТИ РОДЗИНКУ (БЕЗ ПОПЕРЕДНЬОЇ ДЕМОНСТРАЦІЇ)

Ця навичка є розвитком навички, описаної в пункті ТМ.Ж.52. До цього моменту малюк повинен уже добре уявляти, що предмет можна вийняти із пляшечки, якщо цю пляшечку перевернути.

Як оцінити:

Матеріали: дивіться пункт ТМ.Ж.52.

Спосіб: дайте дитині поспостерігати за тим, як ви опускаєте родзинку в пляшечку, але не демонструйте, як ви перевертаєте пляшечку.

Не варто оцінювати цю навичку одразу після занять, які описані у пункті ТМ.Ж.52. Для того, щоб чітко уявити собі, наскільки добре ваша дитина засвоїла цей урок, вам слід приступити до оцінювання через кілька днів.

Результат позитивний, якщо ваша дитина переверне пляшечку так, що родзинка випаде, і потім дитина пошукає її.

Як учити: продовжіть заняття, описані в параграфі ТМ.Ж.52., потім зробіть перерву на кілька днів, після чого розпочніть оцінювання.

Якщо з'ясується, що заняття треба повторити, позаймайтеся ще - до тих пір, поки малюк не одержить позитивну оцінку.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Спробуйте знайти кілька різних посудин. Опускайте туди різні предмети і просіть дитину, щоб вона дістала їх. Спостерігайте, як поводить себе малюк - чи перевертає він посудину, щоб дістати предмет. Якщо так, то значить, що ця навичка є сформованою.

Закріплення та розвиток навички.

Для ускладнення завдання спробуйте опустити будь-який предмет усередину довгого картонного циліндра. Якщо такий циліндр закривається кришкою, то малюкові знадобиться не тільки навичка перевертати контейнер, а й вміння знімати кришку.

ТМ.Ж.65. ВСТАВЛЯЄ ЧОТИРИ СТАКАНЧИКИ ОДИН В ОДИН

У цьому пункті мова піде про розвиток навички, якій був присвячений пункт ТМ.Ж.39. (Вставляє менший стаканчик у більший). Зараз дитина має навчитися вставляти один в один чотири стаканчики.

Виберіть чотири стаканчики, які вставляються один в один легко. Можна, наприклад, взяти кожний другий стаканчик з набору.

Як оцінити:

Матеріали: чотири стаканчики, які легко входять один в один.

Спосіб: поставте чотири стаканчики перед дитиною на столі. Скажіть: "Подивись, я можу зібрати їх разом!". Покажіть, як це робиться. Потім розберіть свою споруду, поставивши стаканчики на стіл. Скажіть: "Зараз ти збери їх разом!". Дайте дитині три спроби.

Результат позитивний, якщо хоча б два рази з трьох, ваша дитина зможе вставити стаканчики один в один без будь-якої допомоги.

Як учити: цю навичку можна сформувати в три етапи:

1. Збирає іграшку з двох частин, які вставляються одна в одну. (Дивись пункт ТМ.Ж.39).
2. Збирає іграшку з трьох частин, які вставляються одна в одну.
3. Збирає іграшку з чотирьох частин, які вставляються одна в одну.

У всіх випадках починайте заняття словами: "Знайди стаканчик, більший за розміром (або частину іграшки)". Коли дитина знайде його, скажіть: "Постав його сюди!", показуючи на середину стола. Потім приверніть його увагу до решти стаканчиків (чи частин іграшок) і запитайте: "А де зараз великий стаканчик? Встав його сюди!". Продовжуйте так само, поки не дійдете до останнього стаканчика.

Якщо дитина помиляється і бере не той стаканчик, не зупиняйте її одразу. Нехай вона сама зрозуміє, що нічого не вийде. Скажіть: "Не вставляється. Спробуй інший!".

Коли дитина збере всі стаканчики, допоможіть їй потрясти їх так, щоб вона відчула, що являє собою цей набір у зібраному вигляді. Це може спонукати її повторити експеримент.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Багато корисних матеріалів можна знайти у кухонній шафі, але краще за все, напевно, підійде набір мисочок. У садку можна потренуватися з порожніми горщиками для квітів.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина навчиться справлятися з цим завданням, можна до чотирьох стаканчиків додати ще кілька.

У більшості готових наборів стаканчики підібрані таким чином, що їх можна ставити один на одного, щоб побудувати вежу. Поки дитина засвоює наступні навички цієї групи, шукайте інші іграшки, елементи яких вставляються один в один. Це можуть бути, наприклад, кільця, які треба насаджувати на конусоподібний стержень.

ТМ.Ж.66. ВКЛАДАЄ ТРИКУТНУ ПЛАСТИНКУ У ВІДПОВІДНИЙ ОТВІР ДОШКИ (ОТВІР ОДИН)

Оскільки трикутник має менше кутів, ніж квадрат, то його доводиться повертати на більший кут, ніж квадрат, для того, щоб поєднати з отвором.

Оцінювати і відпрацьовувати цю навичку слід так, як рекомендовано в пункті ТМ.Ж.56. Тільки зараз працювати ви будете з трикутною пластиною.

ТМ.Ж.67. ВКЛАДАЄ КРУГЛУ ПЛАСТИНУ В ОДИН З ТРЬОХ ОТВОРІВ ДОШКИ З ФОРМАМИ

ТМ.Ж.68. ВКЛАДАЄ КВАДРАТНУ ПЛАСТИНУ В ОДИН З ТРЬОХ ОТВОРІВ

ТМ.Ж.69. ВКЛАДАЄ ТРИКУТНУ ПЛАСТИНУ В ОДИН З ТРЬОХ ОТВОРІВ ДОШКИ З ФОРМАМИ

У кожному з цих трьох пунктів від дитини вимагається рішення двох завдань: як вставити фігурку в отвір і який отвір вибрати. Усі три перераховані навички можна оцінювати одночасно.

Як оцінити:

Матеріали: дошка, яка має отвори у вигляді кола, квадрата та трикутника. Інші отвори, якщо вони є, необхідно закрити.

Спосіб: вийміть з дошки круглу, квадратну і трикутну фігурки. Дайте одну дитині і скажіть: "Встав...!...".

Повторіть описану процедуру, давши дитині по три спроби на кожну фігурку. Повертайте дошку кожного разу на 180°.

Якщо після кількох спроб дитина втратить цікавість до цього заняття, можна продовжити оцінювання в інші дні.

Результат позитивний якщо, хоча б в двох випадках з трьох малюк може вставити фігурку у відповідний отвір без усілякої допомоги.

Як учити: почніть заняття з кружечка. Цю фігуру легше вставити в отвір. Нехай для початку завдання дитини буде простіше - вибрати один отвір з двох, скажімо, квадратного та круглого. Якщо малюк спробує помістити кружечок не туди, куди треба, скажіть: "Не входить. Спробуй в інший отвір!". Якщо треба, вкажіть на круглий отвір, додавши при цьому: "Подивись! Кружечок входить у кружечок!". Намагайтеся не рухати пластинку за дитину.

Поверніть дошку на 180 градусів так, щоб круглий отвір був в іншому місці. Потім повторіть вправу.

Коли дитина навчиться справлятися з першим завданням, перейдіть до іншої фігурки, потім до третьої, але, як і раніше, пропонуйте на вибір два отвори.

I, нарешті, запропонуйте вашій дитині три отвори на вибір.

Як і раніше, першою фігуркою має бути кружечок.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Коли малюк оволодіє навичками, які ми тут розглядаємо, він зможе зайнятися такими головоломками, які вимагають встановлення лише одного елемента для завершення композиції. Ці головоломки передбачають використання усіх навичок, якими оволоділа дитина, працюючи з дошкою з формами, і їй не доведеться повертатися до неї, тільки якщо наступне завдання не викличе ускладнень. У цьому випадку їй доведеться попрацювати з деталями, які мають правильні форми.

ТМ.Ж.72. ЗБИРАЄ ГОЛОВОЛОМКУ, ДО КОЖНОГО МАЛЮНКА ЯКОЇ ДОСТАТНЬО ДОДАТИ ЛИШЕ ОДИН ЕЛЕМЕНТ

У цьому пункті ми поговоримо про головоломки, які складаються з одного чи кількох малюнків, за умови, що з кожного малюнка виймається лише один елемент. Елементи, які належать до різних малюнків, не збігаються. Кожен з них має власне призначення.

Варто пошукати головоломки, які представляють кілька різних, знайомих малюковим предметів. Головоломки з малюнками, на яких зображений один і той самий предмет, але різних розмірів, чи одна і та ж сама фігура, яка виконує кілька дій - складніші, такі головоломки треба поки що відкласти.

На наш погляд, краще підійдуть головоломки, які мають один чи два знайомих дитині предметів, кожен з яких має дуже просту форму. Буде корисним вимовляти назви цих предметів. Це сприяє мовному розвитку.

Прочитайте, будь ласка, ще раз примітку на початку цього розділу, яка стосується ручок, які прикріплені до елементів головоломок.

Як оцінити:

Матеріалу: головоломка, подібна до тієї, яку ми описали вище.

Спосіб: дістаньте з головоломки один предмет і дайте його дитині. Скажіть: "Встав!". Дайте малюкові чотири спроби, намагаючись кожен раз дати елемент нового малюнка.

Результат позитивний, якщо дитина в трьох випадках з чотирьох зможе поставити елемент на місце.

Як учити: для занять бажано мати кілька головоломок вказаного типу. Розпочинати треба з найпростішої. Методика роботи така ж сама, як при роботі з дошкою з формами.

Спонукайте дитину звертати увагу на підказки, які закладені в самій картинці: "Подивися. Машинка в тебе догори ногами! Переверни її".

Продовжуйте займатися до тих пір, поки малюк не навчиться встановлювати принаймні п'ять фігур.

Не забувайте, що на цьому етапі треба виймати один елемент.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Якщо під час запланованих занять ви сидите разом за столом, то у вільний час можна сісти на підлогу і збирати головоломки. Зміна висоти може трохи ускладнити завдання.

Закріплення та розвиток навички.

Головоломки, про які йдеться в цьому пункті, бувають різного ступеня складності, тому для вдосконалення цієї навички дитині слід пропонувати дедалі складніші варіанти.

Перед тим, як перейти до наступної навички, намагайтеся більше тренуватися у вирішенні завдань цього рівня.

ТМ.Ж.73. ЗБИРАЄ ГОЛОВОЛОМКУ З ШЕСТИ МАЛЮНКІВ, ДО КОЖНОГО З ЯКИХ ДОСТАТНЬО ДОДАТИ ОДИН ЕЛЕМЕНТ

Коли дитина вчиться додавати до малюнка один елемент, вона готується до більш складного завдання - вирішувати, який отвір треба вибрати.

Як оцінити:

Матеріали: головоломки з шістьма чи більше картинками, з яких можна витягти по одному елементу (Дивись пункт ТМ.Ж.72).

Спосіб: дістаньте з головоломки шість елементів.

Один з них установіть на місце, показавши цим малюкові, що треба робити. Потім скажіть: "Збери всі малюнки!".

Результат позитивний, якщо дитина встановить правильно усі шість елементів головоломки без допомоги.

Як учити: ускладнюйте завдання поступово - так, як ви робили це, працюючи з дошкою з формами, тобто спочатку дістаньте лише два елементи, потім три, чотири і так далі.

Ще раз поверніться до методики навчання, яка описана в пунктах ТМ.Ж.67 і 69.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Дивись пункт ТМ.Ж.74. Важливо мати кілька головоломок.

Закріплення та розвиток навички.

Розвивати і закріплювати цю навичку можна за допомогою головоломок такого ж типу. Уся справа в складності й кількості предметів, які видаляються. У такому розумінні згадані головоломки дають широкий простір для вдосконалення. Більше того, навіть почавши засвоювати нескладні головоломки-малюнки (див. пункт ТМ.Ж.74), малюк ще досить довгий час буде займатися із задоволенням з головоломками, з яких виймається лише один елемент з кожного малюнка.

ТМ.Ж.74. ЗБИРАЄ ГОЛОВОЛОМКУ-МАЛЮНОК, З ЯКОЇ ВИДАЛЕНІ ТРИ ЕЛЕМЕНТИ

Термін „пазл” ми використовуємо для позначення головоломок, які складаються з елементів, що прилягають один до одного і викладаються в одну картину. Коли всі елементи такої головоломки вийняті, залишається контур, створений краями малюнка. Зазвичай, кожен елемент такої головоломки являє собою одну частину малюнка. Зараз це саме те, що вам потрібно. Наприклад, якщо на малюнку зображена дитина чи м'яка іграшка, то один її елемент може бути головою, інший - тілом. Або якщо це потяг, то кожне колесо, кожний вагон, а також кабіна машиніста можуть бути окремими елементами головоломки.

Подібні пазли дають дитині однозначні підказки, де повинен розташовуватися той чи інший елемент. Такого не можна сказати про головоломку іншого типу, де малюнок розрізається ніби випадково на абстрактні клаптики.

Головоломки такого типу дуже рідко складаються з трьох елементів. Але не слід засмучуватися - можна взяти, скажімо, головоломку з шести елементів і

виймати з неї кожен раз по три елементи, які прилягають один до одного.

Вашому малюкові знадобляться кілька різних головоломок. Спробуйте звернутися за допомогою в магазин іграшок, в ігротеку чи в міський дитячий садок.

Якоцінити:

Матеріали: головоломка з трьох елементів. Якщо ваша головоломка складається із більшого числа елементів, дістаньте лише три елементи, які щільно прилягають один до одного. Для того, щоб краще уявити собі, що на цьому етапі вам необхідно, подивіться ще раз наші примітки, які розміщені трохи вище.

Спосіб: покладіть вашу головоломку перед дитиною, а ті елементи, які ви вийняли - справа (чи зліва, якщо ваша дитина лівша). Скажіть: "Поклади усі частини малюнка". Повторіть цю процедуру ще раз з іншою триелементною головоломкою, чи з тією же шестиелементною, з якої ви витягнете зараз три інших елементи.

Результат позитивний, якщо обидві спроби вашої дитини закінчаться вдало, тобто вона вкладе всі елементи правильно без будь-якої словесної чи фізичної допомоги.

Як учити: дуже важливо, щоб дитина вчилася працювати з різними головоломками - зрозуміло, не з усіма відразу. Якщо ви придбаєте головоломку, яка складається з шести елементів, ви зможете протягом певного проміжку часу користуватися лише нею. Проте краще за все, на наш погляд, брати такі іграшки на якийсь час, обмінюючись з іншими сім'ями. У домі має бути не менше трьох головоломок одночасно.

Якщо ви користуєтеся шестиелементною головоломкою, можна розпочати з видалення трьох елементів, які не торкаються один одного. Це буде нагадувати роботу з головоломками, яку ми розглядали у попередніх пунктах, де з кожного малюнка видаляли по одному елементу. Коли малюк навчиться справлятися з таким завданням, можна перейти до наступного, тобто виймати вже три сусідні елементи.

Перевага таких головоломок полягає в тому, що чим більше елементів дитина встановила, тим легше їй буде рухатися далі. Найважче встановлювати найперший елемент. Намагайтеся на кожному уроці давати малюкові кілька спроб - йому необхідна практика, щоб навчитися правильно знаходити перший елемент. Постійно підбадьорюйте малюка та допомагайте словесно, скажіть, наприклад: "Розверни цей елемент", або "Спробуй по-іншому".

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Для того, щоб дати малюкові візуальне уявлення про те, як з'єднуються окремі частинки малюнка, можна взяти ілюстрацію з журналу, розрізати її навпіл і допомогти дитині скласти дві частинки малюнка знову.

Закріплення та розвиток навички.

Пункт ТМ.Ж.100 (Збирає головоломку-картинку з шести елементів, яку бачить уперше) присвячений розвитку цієї навички. До вирішення цього завдання можна підходити поступово - спочатку вийняти чотири елементи, потім п'ять.

ТМ.Ж.75. БУДУЄ ПОТЯГ, ІМІТУЮЧИ ДОРΟΣЛОГО

Завдання полягає в тому, щоб відтворити розташування кубиків. Це завдання можна вважати досить важкою вправою на імітування.

Велике значення відіграє вміння вибудовувати кубики в лінію, тобто здійснювати навмисні контрольовані дії. Це вже тонка моторика.

Крім того, це нове і дуже захоплююче заняття.

Як оцінити:

Матеріали: шість невеликих кубиків чи блоків (шириною близько 3 см).

Спосіб: скажіть: "Ми будемо будувати потяг. Поставимо кубик поряд з кубиком і ще один кубик поряд з кубиком". Поставте кубики близько один біля одного, вибудувавши їх у лінію. Підштовхніть "потяг" одним пальчиком, щоб він поїхав по столу чи по підлозі і зімітуйте гудок потяга: "Чу-чу-чу-чу!". Три кубики, які залишилися, дайте дитині і скажіть: "А зараз ти побудуй потяг!". Дайте три спроби, причому показуйте кожного разу, як ставити кубики.

Результат позитивний, якщо у двох випадках з трьох малюк зможе побудувати потяг без сторонньої допомоги.

Як учити: пройдіть з малюком цими пунктами і визначте, з чого розпочинати.

1. Намагаючись побудувати потяг, додає до двох кубиків третій.

Побудуйте свій потяг і скажіть: "Давай зараз тобі побудуємо потяг". Поставте другий кубик поряд з першим, а третій дайте дитині. Скажіть: "Постав кубик поряд з кубиком!". Якщо малюк хоче поставити свій кубик зверху, покажіть йому місце свого кубика і повторіть: "Постав кубик поряд з кубиком!". Попихтіть: "Чу-чу-чу!", спонукаючи малюка побудувати потяг. Не забувайте кожен раз будувати свій потяг перед тим, як приступити до потяга малюка.

2. До першого кубика додає другий і третій, якщо ви допомагаєте словесно і фізично. Побудуйте свій потяг і поставте перший кубик для потяга дитини. Скажіть: "Побудуй потяг!". Можна підказувати: "Постав кубик поруч з кубиком!". Фізична допомога може полягати в тому, щоб указати місце для другого та третього кубиків.

3. Будує потяг, керуючись лише словесними вказівками. Побудуйте свій потяг, поставте перший кубик для потяга малюка і скажіть: "Побудуй потяг!". Але цього разу не допомагайте фізично. Якщо дитина помиляється, приверніть увагу до свого потягу і відмітьте, що кубики треба ставити поруч.

4. Будує потяг, імітуючи дії дорослого, тобто виконує завдання цього пункту. Зараз зовсім відмовтеся від підказок. Спонукайте малюка уважно стежити за будівництвом вашого потягу.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина навчиться справлятися з цим завданням, їй буде цікаво зробити свій потяг довшим. Намагайтеся час від часу повертатися до будівництва потягів, щоб закріпити цю навичку. Ви можете вибудовувати в лінію інші речі (машинки,

ляльки і т.д.), як і раніше, спочатку будуйте ви, спонукаючи тим самим малюка зробити те саме. Не забувайте, що ця навичка відноситься і до тонкої моторики, і до вміння імітувати дії. Для розвитку останньої підійдуть будь-які предмети. У пункті ТМ.Ж.103 (Імітуючи дії дорослого, будує міст) представлений інший варіант будівельних робіт, який теж вимагає вміння імітувати.

ТМ.Ж.76. ШУКАЄ МЕХАНІЗМ, ЯКИЙ ПРИВОДИТЬ ІГРАШКУ В РУХ

Досягнувши 3-4-річного рівня розвитку, дитина починає цікавитися, як працюють ті чи інші механізми, які приводять у рух іграшки. І якщо у неї з'являється нова механічна іграшка, то вже не потрібно просити когось іншого завести її, малюк уже намагається згадатися сам, як вона заводиться. Тому дитина починає шукати кнопку чи ключик, намагається різними способами завести іграшку. Здатність використовувати різні шляхи для досягнення бажаного результату в цій діяльності дуже виразно проявляється.

Як оцінити:

Матеріали: проста іграшка, яка заводиться.

Спосіб: покажіть малюку іграшку в дії, але так, щоб він не бачив, як ви її заводите.

Результат позитивний, якщо малюк намагається збагнути, як її привести в рух, оглядаючи її. Для того, щоб результат можна було вважати позитивним, йому не обов'язково її заводити.

Як учити: щоб зацікавити малюка, згодяться будь-які механічні іграшки - і ті, які заводяться, і з кнопочним включенням, і машинки, які запускаються, якщо їх потягти назад, і іграшки, які приводяться у рух, якщо потягти за нитку.

Коли ви маєте іграшки подібного типу, давайте їх малюкові для дослідження. Якщо він не може знайти механізм, який приводить іграшку в рух, пошукайте разом з ним, використовуючи різні варіанти.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Можна показати дитині, як приводяться в дію деякі домашні прилади. При цьому, звісно, необхідно вдаватися до певних запобіжних заходів. Наприклад, малюкові буде цікаво дізнатися, як користуватися простим касетним магнітофоном.

Закріплення та розвиток навички.

Коли у вашої дитини з'явиться нова іграшка, дозвольте їй самій розібратися, як вона діє. Якщо на день народження ви даруєте їй якусь незвичайну іграшку, вам доведеться показати, що вона може робити, як працює, але спочатку бажано дати її дитині, щоб вона самостійно побавилася з нею.

ТМ.Ж.100. ЗБИРАЄ ГОЛОВОЛМКУ З ШЕСТИ ЕЛЕМЕНТІВ, ЯКУ БАЧИТЬ ВПЕРШЕ

Цей пункт присвячений розвитку навички, яка описана в пункті ТМ.Ж.74.

(Збирає головоломку-малюнок, з якої видалені три елементи). За час, який пройшов з моменту оволодіння цією навичкою, діти, зазвичай, уже можуть навчитися збирати головоломки з чотирьох та п'яти елементів.

За рівнем складності головоломки-малюнки і ті, які складаються з шести елементів, сильно відрізняються. Є прості, в яких після того, як заберуть усі елементи, залишається силует фігури, яка зображена на малюнку, а є й такі головоломки, в яких після того, як усі елементи заберуть, залишається досить великий простір, котрий дає дуже мало підказок, де і як повинні розташовуватися певні елементи. Почніть з найпростіших і поступово ускладнюйте завдання. Ми радимо обирати тільки такі головоломки, які мають краї, що визначають зовнішній контур.

Якщо ви задумувалися про те, які головоломки купити чи взяти на час, ви можете вже зараз придбати головоломки, які складаються з восьми елементів, оскільки наступний пункт присвячений саме їм. А поки що, працюючи з такими головоломками, ви будете залишати 2 елементи невийнятими.

Як оцінити: приступаючи до оцінювання цієї навички, візьміть нову головоломку для малюка. Методика оцінювання не відрізняється від методики, описаної в пункті ТМ.Ж.74, тільки зараз ви будете працювати з головоломкою, яка складається із шести елементів. У головоломці, яку ви обрали, мають бути певні натайки на те, куди який елемент ставити (наприклад, малюнок може являти собою фігуру людини чи іграшкової тваринки).

Як учити: усі наші пропозиції, викладені в пункті ТМ.Ж.74, залишаються в силі, за винятком того, що зараз протягом одного заняття ви будете складати меншу кількість головоломок.

Дитина має усвідомити, що з деяких елементів легше розпочинати роботу, ніж з інших. Якщо раптом ваша дитина якимось чином не зможе прилаштувати один елемент, спонукайте її взяти інший, а до того, який викликає труднощі, поверніться пізніше.

Не забувайте, що при повторному оцінюванні треба запропонувати малюкові незнайому головоломку.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Дивись пункт ТМ.Ж.74.

Закріплення та розвиток навички.

Наступний пункт ТМ.Ж.101. є продовженням цього. Якщо ви не захочете одразу переходити до нього, затримайтесь на цьому рівні і попрактикуйтесь трохи більше.

Деякі шестиелементні головоломки - досить важкі і до їх вирішення доведеться приступити трохи пізніше. Орієнтуйтеся на своє сприйняття складності кожної з головоломок.

ТМ.Ж.101. ЗБИРАЄ ГОЛОВОЛОМКУ З ВОСЬМИ ЕЛЕМЕНТІВ, ЯКУ БАЧИТЬ УПЕРШЕ

Навичка, якій присвячений цей пункт, є продовженням попередньої.

Оцінювати і відпрацьовувати її слід таким же чином. Пам'ятайте, що оцінюючи це вміння, вам слід пропонувати нові головоломки.

Коли дитина навчиться справлятися з такими головоломками, можна переключити свою увагу на швидкість їх вирішення. Оцініть, за який час ваша дитина збирає головоломку. Потім установіть таймер на більш короткий проміжок часу. Спонукайте дитину закінчити головоломку до сигналу. Треба прагнути того, щоб малюк зібрав знайому головоломку за три хвилини.

ТМ.Ж.102. ЗБИРАЄ ГОЛОВОЛОМКУ-МАЛЮНОК З ЧОТИРЬОХ АБСТРАКТНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

У головоломках такого типу малюнок, як і в тих, що розглядалися в попередніх пунктах (див. пункт ТМ.Ж.74), розрізається на невеликі елементи, які викладаються на дощечку чи картон.

Незважаючи на цю схожість, у тих головоломках, про які зараз піде розмова, менше логічних підказок - самі елементи вже не являють собою окремі частини малюнка. Якщо вам подобаються такі складні завдання, ви повинні знати, що найефективніший спосіб вирішення таких головоломок - це спосіб помилок і спроб.

Знайти головоломки, які складаються з чотирьох елементів такого типу дуже важко. Проте можна вийти з положення, використавши головоломку з великою кількістю елементів, і з'єднати кілька елементів замість дитини. Краще за все зупинити свій вибір на головоломках з великими дерев'яними елементами. Вони кращі за картонні.

Якщо ви маєте знайомого майстра, можна попросити його виготовити подібні головоломки.

Як оцінити:

Матеріали: головоломка з великими елементами.

Спосіб: покажіть малюкові вже зібрану головоломку, потім розберіть її на частинки. Після цього почніть збирати її самі чи допоможіть дитині зробити це, поки не доведете роботу до того, що до завершення малюнка залишиться лише чотири елементи (наприклад, у правому верхньому кутку). Попросіть малюка довершити роботу.

Результат позитивний, якщо дитина зможе правильно покласти всі чотири елементи без допомоги сторонніх.

Як учити: спочатку варто поговорити з дитиною про головоломку, яка лежить перед вами. Спитайте, наприклад: "Що є зверху?".

Учіть дитину спочатку шукати кутові, а потім бокові елементи.

Установлюйте всі ці елементи по черзі, обговорюючи їх форму і місце на малюнку, або вирішуйте, що необхідно для завершення малюнка ("Нам потрібен димохід і частина даху"). Дайте малюкові можливість знайти необхідний елемент.

Це завдання вимагає великої практики. Радимо займатися з головоломками різного рівня складності.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Для різноманітності непогано попрацювати з величезними головоломками на підлозі.

Допоможіть дитині зробити головоломку самостійно. Нехай вона наклеїть на картон великий малюнок і розріже його ножицями на частини. Можна потішитися, зробивши головоломку з фотографій знайомих.

Клаптик старих шпалер теж чудово підійде для виготовлення цікавої головоломки.

Закріплення та розвиток навички.

Поступово слід збільшувати число елементів, які малюк має поставити на місце. Крім того, можна ці елементи зробити меншими за розміром.

ТМ.Ж.103. ІМІТУЮЧИ ДІЇ ДОРОСЛОГО, БУДУЄ МІСТ

Ця вправа так само вимагає вміння імітувати дії дорослого, який будує споруду з кубиків. Тут завдання полягає в тому, щоб побудувати саме такий міст, як у "вчителя".

Окрім зазначених рис, ця вправа вимагає уміння ставити предмет у положення рівноваги і навіть уміння думати наперед.

Як оцінити:

Матеріали: шість кубиків чи інших блоків шириною приблизно 3 см.

Спосіб: скажіть: "Я буду будувати міст! Дивись, я ставлю один кубик тут, а інший - тут, і один зверху". Другий кубик поставте на відстані приблизно 2 см від першого, а третій - зверху, так, щоб він опирався на два інших. Приверніть увагу дитини до зазора між кубиками, які стоять на столі. Можна просунути між ними пальчик чи олівець. Скажіть: "Дивись! Мій потяг проїжджає під мостом!".

Не розбираючи свого моста, запропонуйте малюкові взяти решту кубиків і скажіть: "Зараз ти побудуй міст!". Дайте йому три спроби.

Результат позитивний, якщо ваша дитина в двох випадках з трьох зможе побудувати такий самий міст.

Як учити: Це вміння, так само, як і вміння, яке ми розглядали у пункті ТМ.Ж.75, можна оцінювати по етапах. Підхід до навчання також однаковий.

- 1. Для завершення будівництва моста кладе третій кубик.**
- 2. Для завершення будівництва моста додає до першого кубика ще два за умови, що йому допомагають фізично і словесно.** На цьому і на наступному етапах звертайте увагу на необхідність зазору між першим і другим кубиками. Деяким дітям зручніше класти пальчик для цього.
- 3. Будує міст, керуючись лише мовними вказівками.**
- 4. Будує міст, імітуючи дії дорослого, тобто виконує завдання цього пункту.**

Вам треба прагнути того, щоб дитина уважно стежила і копіювала ваші рухи. Тому вчити слід методом демонстрації. Як словесно, так і фізично допомагайте не більше того, ніж це необхідно.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Спонукайте малюка будувати мости, коли він сидить серед своїх іграшок.

Мости можна будувати з великих блоків різних форм. Можна також зробити один великий міст із картону і перекинути через деяку відстань, яку ви залишили.

Закріплення та розвиток навички.

Коли малюк оволодіє цією навичкою, він може розпочати будувати із кубиків більш складні будівлі. Коли він бавиться поруч з вами, підкидайте нові ідеї і радійте його вигадкам.

ТМ.Ж.104. РОЗМІЩУЄ П'ЯТЬ КУБИКІВ У ЛІНІЮ ЗА ВЕЛИЧИНОЮ

Завдання цього пункту - навчитися вибудовувати за величиною п'ять блоків або циліндрів.

Як оцінити:

Матеріали: п'ять блоків чи циліндрів, які відрізняються один від одного за розміром.

Спосіб: поставте блоки на стіл у випадковому порядку. Попросіть дитину поставити їх так, щоб вони стояли "за зростом". Якщо треба, покажіть, як це робиться, але не пояснюйте. Потім знову розташуйте їх у випадковому порядку.

Результат позитивний, якщо дитина розташує блоки за величиною.

Як учити: під час занять зручно тримати поблизу ляльку, яка захоче піднятися "сходінками". Коли дитина поставить свої кубики, перевірте, чи зможе ваша лялька крокувати вище і вище.

Якщо дитина помиляється, перед тим як прийти їй на допомогу, дайте можливість знайти помилку.

Із самого початку слід користуватися певними мовними вказівками. По суті, можна вчити малюка розташовувати блоки як від меншого до більшого, так і від більшого до меншого. На перших етапах треба дотримуватися однієї стратегії, оскільки наша мета - навчити дитину підходити до вирішення цього завдання певним шляхом.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Зробіть із картону кілька циліндрів. Нехай це буде родина. Найвищий циліндр буде татом, трохи менший - мамою. Якщо ваша родина не достатньо велика, додайте до її членів домашніх улюбленців, друзів. Нехай на кожному циліндрі буде намальоване обличчя із характерними рисами тієї чи іншої людини. Спитайте: "Хто вищий від усіх у нашій родині?" чи "Хто найменший у нашій родині?", і допоможіть малюкові розмістити усіх за величиною.

У цю гру можна також грати з ляльками чи м'якими іграшками. Крім того, не забудьте, що різних розмірів бувають і книжки, і порожні флакончики з-під шампуню, і скибки хліба.

У магазинах трапляється досить багато іграшок, які включають у себе кілька різних за розміром предметів. Ми згадували подібні іграшки в пункті ТМ.Ж.65 (Вставляє один в один чотири стаканчики).

Закріплення та розвиток навички.

Після того, як ваша дитина навчиться розміщувати за величиною п'ять

предметів, можна додати шість і сім, потім вісім.

ТМ.Ж.105. ПРИВОДИТЬ У РУХ МЕХАНІЧНУ ІГРАШКУ БЕЗ ПОПЕРЕДНЬОЇ ДЕМОНСТРАЦІЇ

Цей пункт є продовженням пункту ТМ.Ж.76. (Шукає механізм, який приводить іграшку в рух).

Процедура оцінювання така ж, як і в згаданому пункті. Тільки зараз результат буде позитивним, якщо дитина зможе знайти механізм, який приводить у рух іграшку, і завести її.

Учити цього малюка слід так, як показано в пункті ТМ.Ж.76.

Закріплення та розвиток навиків цієї групи.

Діти 4-5-річного рівня розвитку починають розв'язувати подібні практичні завдання:

- Показує чи називає пропущену при складанні малюнка частину.
- Говорить, якого предмета не вистачає, якщо один предмет з п'яти забрати.
- Збирає головоломку з 10 елементів за 5 хвилин.
- Розкладає малюнки в порядку розвитку змісту казки.

Крім завдань, які ми перерахували, можна придумати багато інших таких, які б допомогали розвитку навичок, які ми розглядали у попередніх розділах. До цього моменту ваш малюк вже засвоїв різні принципи вирішення практичних завдань. Самий важливий з них - не кидати роботу, якщо щось не виходить з першої спроби, а пробувати знову і знову. Розвивати набуті навички можна шляхом введення нових, більш складних матеріалів. Важливо надавати дитині можливість більше займатися знайомими головоломками, щоб вона могла відчути задоволення від швидкого та вірного їх рішення.

РОЗДІЛ 9

ТМ.3: ПІДБІР І СОРТУВАННЯ. РОБОТА З ПРЕДМЕТАМИ І МАЛЮНКАМИ

Підбір за прикладом чи вміння збирати разом схожі між собою предмети є одним із найважливіших шляхів пізнання світу. У процесі такої роботи дитина починає розуміти, наприклад, що схожим предметам можна дати однакові назви, що предмети можуть бути в чомусь схожими, а в чомусь - ні, і поступово вона відкриває для себе такі суттєві поняття, як колір, форма, розмір. Малюк вчиться розрізнити ледь помітні відмінності схожих предметів чи малюнків і, таким чином, набуває вміння, без якого неможливо навчитися читати. Тому корисно пам'ятати, що навчаючи дитину підбирати однакові малюнки чи предмети, ви закладаєте основу для більш складних завдань і вмінь.

У цьому розділі розповідається про те, як учити дитину класифікувати предмети і малюнки шляхом відбору однакових. Пізніше, у розділі ТМ.К, дитина почне класифікувати речі у відповідності до своїх первинних уявлень про форму, колір, розмір і приступить до вправ, які вже можна вважати підготовкою до читання.

Ми пропонуємо вам займатися таким чином: спочатку один за одним опрацюйте перших три вміння даної групи, а потім наступні вивчаються паралельно з вміннями наступної групи.

Усі вправи даного розділу і багато вправ наступного вимагають, в першу чергу, уміння візуально розрізнити особливості предметів чи малюнків, проте ми радимо не тільки розглядати, але й обговорювати їх з дитиною. Це буде сприяти її мовленнєвому розвитку.

Знайти матеріал для занять неважко. Ми користуємося звичайними чайними ложечками, прищіпками для білизни, кубиками, пробками різних видів, невеликими сувенірами, одне слово, усім, що є в домі. Єдина умова - предметів одного типу має бути не менше двох.

Малюнки для підбору знайти трохи важче. Серед ігор, які продаються в магазинах, зустрічається лото з шести елементів. Але на перших етапах вам підійдуть саморобні матеріали. Якщо ви хочете працювати з великими картинками, можна купити дві однакові книжки для маленьких дітей, вирізати з них малюнки і наклеїти на картонні картки (можна ще обгорнути ці картки прозорою плівкою). З нашого досвіду ми знаємо, що такі картки ще знадобляться вам не раз, і не тільки для вправ на підбір. Ще одне джерело парних малюнків - дитячі карти і настільні ігри. Вони призначені для тренування пам'яті й уваги.

Деяким діткам легше класти предмети чи малюнки, які вони збирають разом, не просто на стіл, а в різні тарілочки. Виберіть плоскі тарілочки з низькими краями, можна використати блюда, на які кладуть зелень.

Хоча цей розділ має назву: "Підбір та сортування", лише один пункт присвячений умінню сортувати предмети. У розділі ТМ.3. таких вправ набагато більше. Так у чому ж різниця між підбором за зразком і сортуванням? У першому

випадку дитині дають предмети (чи малюнки) по черзі і просять класти кожен з них туди, де лежать подібні речі. А коли ви працюєте над умінням сортувати, ви даєте малюкові велику кількість предметів і просите його розділити їх на групи. Таким чином, сортування - це заняття, певною мірою, самостійне. У цьому розділі, як ми вже зазначали, представлена лише одна вправа на сортування, проте більшість з перших вправ на підбір можуть бути перероблені у вправи на сортування. У такому випадку дитина зможе зайвий раз попрактикуватися і ще трішки пройти вперед.

Нижче ми пропонуємо усі навички цієї групи:

Від 18 місяців до 2 років.

1. Підбирає предмети за зразком (без варіантів).
2. Підбирає предмети за зразком (на вибір даються два варіанти).

Від 2 до 3 років.

3. Підбирає до малюнків відповідні предмети (на вибір даються два варіанти).
4. Підбирає малюнки за зразком (на вибір даються 2 варіанти).
5. Підбирає малюнки за зразком (на вибір даються 4 варіанти).
6. Підбирає до малюнків відповідні предмети (на вибір даються 4 варіанти).

Від 3 до 4 років.

7. Підбирає до малюнків відповідні картки (на вибір даються 9 варіантів).
8. Розкладає картки за відповідними малюнками.

ТМ.3.59. ПІДБИРАЄ ПРЕДМЕТИ ЗА ЗРАЗКОМ (БЕЗ ВАРІАНТІВ)

Ця вправа дає дитині уявлення про те, як можна один предмет покласти до таких самих предметів. Крім того, тут закріплюється розуміння дитиною слова "покласти" - вона має покласти предмет на блюдо, не виймаючи з нього того, що вже лежить.

Як оцінити:

Матеріали: кілька однакових маленьких предметів, наприклад, прищіпки для білизни. Тарілка чи коробка.

Спосіб: покладіть кілька прищіпок на тарілку і поставте її перед малюком. Дайте йому ще одну прищіпку і скажіть: "Поклади цю прищіпку в тарілку".

Результат позитивний, якщо дитина покладе прищіпку на тарілочку.

Як учити: вам знадобляться кілька різних наборів, у кожному з яких будуть однакові предмети: прищіпки, ложечки, кубики.

Основним вашим методом буде демонстрація. Крім того, важливо давати дитині чіткі вказівки. Якщо ви відчуваєте, що дитині ще потрібна ваша допомога, то покажіть на тарілочку, коли кажете: "Поклади!". Абож можна взяти її зап'ястя і потримати над тарілочкою її руку.

Якщо малюкові важко випустити предмет з руки, ми радимо звернутися до пункту ТМ.Г.36.

Якщо дитина захоче вийняти предмети, які лежать на тарілочці, відсуньте їх

трохи, допоможіть дитині зосередитись і ще раз дайте чітку вказівку: "Поклади!". Відпрацьовуючи цю навичку, намагайтесь час від часу міняти матеріали.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Коли ви знімаєте зі шнурка білизну, попросіть малюка покласти прищіпку в кошик, де лежать такі ж самі прищіпки. Коли він грається з кубиками, попросіть його скласти їх у відерце, а коли миєте посуд покласти ложки у відповідну секцію ящикка. Намагайтесь завжди давати вказівки одного і того ж типу: "Поклади ... до....!".

Закріплення та розвиток навички.

Коли ваш малюк оволодіє цією навичкою, можна перейти до наступного пункту цього розділу.

ТМ.3.60. ПІДБИРАЄ ПРЕДМЕТИ ЗА ЗРАЗКОМ (НА ВИБІР ДАЮТЬСЯ ДВА ВАРІАНТИ)

Ця навичка є основою наступних умінь, пов'язаних із сортуванням та підбором. Малюк буде користуватися ними не тільки для дослідження навколишніх предметів, але і для знайомства з такими поняттями, як колір, форма, розмір, кількість, а також із буквами і словами. Ось чому перед тим, як продовжувати далі, важливо бути впевненим, що ваша дитина оволоділа цією навичкою добре.

Як оцінити:

Матеріали: два блюда, в яких лежать різні набори предметів, наприклад, в одному - голубі прищіпки, а в другому - металеві ложечки.

Спосіб: поставте перед дитиною два блюда, дайте їй один предмет і скажіть: "Поклади...до...!".

Дайте малюку по три спроби на кожен предмет, пропонувати необхідно у випадковому порядку. Поміняйте блюда місцями хоча б раз.

Результат позитивний, якщо дитина покладе кожен предмет туди, куди треба, хоча б два рази з трьох.

Як учити: вам знадобляться для занять кілька наборів предметів. На перших етапах важливо, щоб у кожному з них були предмети одного кольору (наприклад, усі кубики - червоні, усі котушки - з жовтими нитками). Коли малюк почне робити успіхи, можна запропонувати йому набори, які складаються із предметів різних кольорів, але, звичайно, однакової форми.

Якщо дитина покладе предмет туди, куди треба, підтримайте її: "Чудово! Ти поклала... до...!".

Якщо малюк потягнеться не до того блюда, поставте це блюдо трохи далі і скажіть: "Подивись добре! Це не підходить!". Але, якщо він усе-таки продовжує тягнутися, скажіть щось таке: "Ех ти! Хіба ти не бачиш, що ... не підходить до...!".

Під час занять частіше міняйте матеріали і поступово переходьте до предметів, які не так чітко відрізняються один від одного.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

У домі знайдеться немало різних пар предметів. Візьміть собі за правило

вказувати малюкові на схожість. Можна сказати, наприклад: "Подивись! Ось черевик, і ось черевик. Ставимо черевик до черевика. Вони схожі!".

Закріплення та розвиток навички.

Одночасно із засвоєнням інших умінь цього розділу можна вдосконалювати цю навичку, яку ми обговорюємо в цьому пункті. Ускладніть завдання - запропонуйте малюку не два, а три набори предметів, а потім чотири. Коли малюк перейде до навичок, які відповідають 3-річному рівню розвитку, ви зможете дати йому вже цілу купу предметів, чи скажімо, ящик з деталями, і попросити, щоб він самостійно розсортував їх.

ТМ.3.77. ПІДБИРАЄ ДО МАЛЮНКІВ ВІДПОВІДНІ ПРЕДМЕТИ (НА ВИБІР ДАЮТЬСЯ ДВА ПРЕДМЕТИ)

Прийшов час малюкові побачити і відчутти різницю між речами, які існують реально. Так, на малюнку в книжці може бути намальована корова, і дитина помітить, що так само виглядає тварина, яку вона бачить на полі. Це дуже важливе відкриття. Зараз малюк може брати багато інформації з книжок.

Як оцінити:

Матеріали: два великі малюнки (приблизно 10 кв.см), на яких чітко зображені знайомі малюку предмети. Наприклад, чашка на малюнку, і чашка з сервізу, собака на малюнку, і іграшковий песик. Для цього підійдуть перші дитячі книжки-малюнки.

Спосіб: покладіть малюнки перед дитиною на столі. Скажіть: "Дивись! Я можу покласти... на!". покажіть, як можна покласти предмет на малюнок. Потім дайте предмет дитині і скажіть: "Поклади ... на...!". Дайте їй дві спроби на кожний предмет, змінюючи положення малюнків і предметів.

Результат позитивний, якщо в трьох випадках з чотирьох дитина покладе предмет на відповідний малюнок без зайвої допомоги.

Як учити: Використайте метод, описаний в пункті ТМ.3.60. Не забувайте час від часу змінювати матеріали.

Малюк може не тільки класти предмети на малюнки, але й навпаки, класти малюнки на предмети чи поруч.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Якщо ваша дитина має улюблену книжку, спробуйте знайти якомога більше предметів, які відповідали б тому, що зображено на малюнках у цій книжці. Читаючи чи проглядаючи цю книгу разом із дитиною, ви можете діставати той чи інший предмет і відзначати схожість з малюнком. Коли малюк зрозуміє ідею, ви зможете показувати вже два предмети і запитувати, який з них підходить до того, що зображено на малюнку.

Як ми вже відзначали в пункті ТМ.3.60, треба користуватися будь-якою можливістю для того, щоб не тільки розглядати малюнок і предмет з дитиною, але

й обговорювати схожість між ними.

Закріплення та розвиток навички.

Пункт ТМ.3.80 присвячений розвитку цієї навички. Зараз, продовжуючи займатися вміннями цієї групи, ви можете одночасно розпочати освоювати наступний розділ - ТМ.И. У ньому представлені вправи, які формують уявлення дитини про колір, форму і розмір. Їх можна розглядати і як початок підготовки до школи.

ТМ.3.78. ПІДБИРАЄ МАЛЮНКИ ЗА ЗРАЗКОМ (НА ВИБІР ДАЮТЬСЯ ДВА ВАРІАНТИ)

Для того, щоб дитина змогла підбирати малюнки до малюнків, вона повинна навчитися візуально розрізняти малі деталі. Почати можна з двох парних малюнків, а потім поступово збільшувати кількість можливих варіантів до дев'яти.

Почніть з дуже чітких малюнків, розміром не менше 5 кв.см. У даному випадку краще за все підійдуть яскраві саморобні малюнки з контуром, зробленим фломастером. Для того, щоб зробити дві однакові картинки, можна скористатися калькою, а можна придбати дві однакові книжки (найперші дитячі книжки) і вирізати картинки з них.

Як оцінити:

Матеріали: два набори картинок.

Спосіб: покладіть на стіл по одному малюнку з кожного набору. Скажіть малюкові: "Дивись. Я можу покласти ... на...". Дайте дитині малюнок і скажіть: "Поклади ... на...!". Дайте їй по дві спроби на кожний малюнок. При цьому пропонувати малюнки треба у випадковому порядку і, крім того, необхідно міняти розташування тих картинок, які лежать на столі.

Результат позитивний, якщо у трьох випадках з чотирьох дитина зможе підібрати малюнки за зразком без будь-якої фізичної чи словесної допомоги.

Як учити: займайтесь так, як пояснено в пункті ТМ.3.60, тільки зараз вашими матеріалами стануть малюнки. Час від часу міняйте їх.

Якщо малюкові важко складати малюнки разом на столі, спробуйте запропонувати йому класти їх на тарілочки.

Для різноманітності можна зробити велику мапу-лото - на аркуш паперу наклеїти два малюнки (а можна і просто намалювати).

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Якщо ваші картинки наклеєні чи намальовані на досить товстій основі, можете дозволити малюкові погратися з ними. Йому буде цікаво їх розглядати, а ви не забувайте відзначати їх схожість.

Буває, що на сторінках журналів з'являються одні й ті ж самі малюнки, частіше за все рекламні. Ми радимо збирати їх і потім наклеювати. Можна вибрати дві такі пари малюнків. Ви наклеюєте на папір два схожі малюнки з пари, а дитину попросить наклеїти іншу пару малюнків так, щоб схожі картини були наклеєні поруч.

Закріплення та розвиток навички.

Коли ваш малюк оволодіє цією навичкою, переходьте до наступного пункту (ТМ.3.79).

ТМ.3.79. ПІДБИРАЄ МАЛЮНКИ ЗА ЗРАЗКОМ (НА ВИБІР ПРОПОНУЮТЬСЯ ЧОТИРИ ВАРІАНТИ)

Оцінювати цю навичку треба так, як описано у пункті ТМ.3.78, використовуючи чотири пари малюнків або чотири пари лото.

Займайтеся так, як описано в пункті ТМ.3.78. Якщо треба, зробіть проміжну сходинку, запропонувавши малюкові спочатку не чотири, а три пари малюнків.

Продовжуйте практикуватися, міняючи матеріали, до тих пір, поки малюк не буде готовий до того, щоб починати вивчення пункту ТМ.3.106 (Підбирає до малюнків відповідні картки (пропонується на вибір дев'ять варіантів)).

Можна спробувати дати малюкові велику кількість малюнків, в якій кожен малюнок повторюється хоча б два рази, і запропонувати йому розсортувати їх по купках. Попросіть його зробити це самостійно, а коли закінчить, нехай покличе вас.

У пункті ТМ.3.107. ми поговоримо про сортування детальніше.

ТМ.3.80. ПІДБИРАЄ ДО МАЛЮНКІВ ВІДПОВІДНІ ПРЕДМЕТИ (НА ВИБІР ДАЮТЬСЯ ЧОТИРИ ВАРІАНТИ)

Оцінювати цю навичку слід так, як описано в пункті ТМ.3.77, проте зараз ви будете працювати з чотирма малюнками і чотирма предметами.

Займатися з малюком треба так, як зазначено в пункті ТМ.3.77. Якщо треба, додайте проміжну сходинку - три малюнки і три предмети.

Цю навичку можна розвивати шляхом збільшення кількості варіантів, скажімо, до шести. Крім того, як і в попередньому пункті, можете дати малюку одразу кілька предметів і малюнків і запропонувати йому розбити їх на пари: предмет-малюнок. Нехай він займається цим самостійно, а коли закінчить, покличе вас.

ТМ.3.106. ПІДБИРАЄ ДО МАЛЮНКІВ ВІДПОВІДНІ КАРТКИ (ПРОПОНУЮТЬСЯ 9 ВАРІАНТІВ)

Коли ваша дитина навчиться підбирати дев'ять пар малюнків, то її здатність візуально відрізнати деталі можна буде оцінити досить високо. У центрі Маккуарі ми використовували цю навичку як основну умову для розпізнання та впізнання слова. (Так, саме для читання).

У магазинах, де продаються іграшки, ви знайдете різні варіанти дитячого лото. Зазвичай такі настільні ігри складаються із кількох невеликих карт з 9 малюнками на кожній і набору маленьких карток з відповідними малюнками. Ми радимо вам пошукати (чи зробити самостійно) таке лото, в якому на малюнках були б чітко зображені знайомі малюкові предмети. Більш складні ігри, які містять малюнки і силуети, не так відрізняються один від одного, вони знадобляться вам трохи пізніше.

Як оцінити:

Матеріали: велика карта лото з 9 малюнками і 9 карток з таким ж малюнками.

Спосіб: покладіть карту на стіл. Візьміть першу картку і скажіть: "Поклади... на ...". Таку ж дію виконайте з рештою карток. Кожен раз після того, як малюк покладе картку на місце, прибирайте її знову.

Результат позитивний, якщо дитина покладе усі 9 карток на відповідні їм малюнок великої карти.

Якучити: вам знадобляться хоча б 2 карти лото. Більшість готових ігор мають кілька таких карт.

Є діти, яким було б корисно спочатку попрацювати з лото, яке складається з 6 елементів. Такі ігри нелегко знайти в магазинах, тому їх варто зробити самому. Для цього на аркуші паперу можна намалювати 6 малюнків і такі ж малюнки намалювати на картках, а якщо ви маєте настольні ігри, які розвивають увагу і пам'ять, то з них можна вибрати 6 карток і наклеїти на аркуш картону, а їх пари використовувати для підбору.

Важливо, щоб дитина уважно роздивилась і карту, і картку раніше, ніж покласти останню на місце. Якщо ви бачите, що ваша дитина ось-ось зробить помилку, зупиніть її і скажіть: "Подивись уважно! Це... А де...?"

Якщо малюк все ж таки продовжує робити помилку, попросіть його показати на великій карті той малюнок, який, на його думку, підходить до картки. Допоможіть йому потримати на малюнку пальчик, поки він не опустить на це місце картку.

Підбір 9 малюнків вимагає часу і, все ж таки, важливо, щоб малюк навчився не відволікатися під час усього заняття. Якщо ви помічаєте, що він може підібрати лише 5 малюнків, не відволікаючись, спробуйте добитися того, щоб він підбирав на одну більше 6. Поступово збільшуйте його завдання, поки він не навчиться підбирати усі 9. Корисно відзначати завершення заняття. Перед тим, як розпочати, покажіть йому всі картки, які він має розкласти на малюнки, а коли він завершить свою роботу, покладіть всі ці картки в окрему купку.

Ігровий час та участь у повсякденних іграх.

Дозволяйте інколи дитині самостійно грати в лото.

Не жалкуйте часу, дивіться з малюком складні композиції, які складені із великої кількості предметів, виділяйте відмінності кожного і просіть малюка знаходити на цих композиціях знайомі предмети.

Закріплення та розвиток навички.

У наступному пункті цього розділу ми поговоримо про те, як вчити дитину сортувати картки з малюнками.

А цю навичку можна розвивати і вдосконалювати, пропонуючи дитині більш складні варіанти лото. В іграх серії "Bruna Lottino" на зворотній стороні великих карт намальовані силуети, і дитина повинна підбирати картки з малюнками до силуетів цих малюнків. В інших варіантах лото представлені дуже подібні один на одного малюнки (наприклад, фотографії тваринок) або абстрактні композиції. Можна спробувати пошукати лото, в якому зображення окремих предметів на маленьких картках є частиною одного складного малюнка.

ТМ.3.107. РОЗКЛАДАЄ КАРТКИ НА ВІДПОВІДНІ МАЛЮНКИ

У вправах на підбір ми давали дитині малюнки по черзі і кожного разу просили знайти пару.

У вправах на сортування малюку дають усі предмети чи малюнки одразу, і він повинен сам, без вказівки дорослого, продовжити роботу після того, як знайде першу пару. Іншими словами, усі "ходи" в грі він повинен визначати сам.

Такий вид діяльності, як сортування, привчає дитину працювати самостійно, без постійного втручання дорослих.

Як оцінити:

Матеріали: велика карта лото з 9 малюнками і 9 відповідними картками.

Спосіб: покладіть карту лото на стіл і біля неї усі картки купкою. Скажіть: "Поклади малюнки на такі ж картинки!".

Відійдіть убік і лише посмішкою чи одним-двома словами підбадьоруйте малюка, але прямих вказівок не давайте.

Результат позитивний, якщо закінчивши роботу, дитина покаже вам карту, на якій, хоча б 8 картинок з 9 будуть правильно підбрані.

Як учити: дуже важливо, щоб, отримавши завдання, малюк знав, що в якийсь момент ви повернетесь до нього, щоб помилуватися його роботою.

Спочатку візьміть тільки 2 картки. Дайте їх малюкові і скажіть: "Розклади, їх поки я відійду, щоб зробити те і те!". Якщо він справиться із завданням, похваліть його, а якщо не справиться, повторіть своє прохання, але цього разу уже конкретніше: "Поклади квітку на квітку, а потяг на потяг!", і знову вийдіть з кімнати.

Поступово вводьте в роботу все більше карток і одночасно намагайтеся заохотити малюка загальними фразами, типу: "Зроби ще трішки!" чи "Ти вже закінчив?".

Якщо ваша дитина має піти до школи, вам треба навчити її сигналізувати про те, що вона завершила роботу. Якщо вона вміє говорити, то може сказати: "Зробив!", а у випадку, якщо ще не вміє говорити, то може подати сигнал жестом, піднявши, наприклад, руку.

Продовжуйте займатися до тих пір, поки дитина не навчиться розкласти усі картки і повідомляти про це вам настільки самостійно, що вам достатньо буде лише підбадьорити її лише словом чи посмішкою.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Спробуйте уважно прислухатися до усіх вказівок, які ви даєте протягом дня.

Подумайте, чи дійсно ваша дитина вимагає допомоги. Спробуйте залишити її наодинці з тими іграми чи забавами, з якими вона вже справляється самостійно. Можна, не підходячи до малюка, підбадьорувати його словами. Намагайтеся передати йому вашу впевненість у тому, що і без вашого втручання він справиться із завданням не гірше, ніж коли працює разом з вами.

Для практики підійдуть найрізноманітніші матеріали. Спонукаючи малюка позайматися самостійно можна за допомогою будь-яких предметів чи малюнків, які ви вже використовували у своїй роботі, коли вчили його підбору. Багато корисних ідей ви знайдете у пункті ТМ.І., де описані такі вправи на підбір та сортування, які дають дитині уявлення про колір, форму та розмір.

Оволодівши навичками цієї групи, ваша дитина зможе перейти до підбору літер та слів так, як описано в пунктах ТМ.І.117 і 118.

РОЗДІЛ 10

ТМ.И: ПІДБІР, СОРТУВАННЯ. ПІДГОТОВКА ДО ШКОЛИ

У цьому розділі ми пропонуємо вправи, за допомогою яких ваша дитина буде вчитися класифікувати предмети і малюнки відповідно до їх кольору, розміру та форми. Тут також є один пункт, в якому дається перше уявлення про число, а в самому кінці розділу - ігри типу лото, але підбирати слід уже букви та слова. Ці вправи тісно пов'язані з завданнями, які розв'язуються протягом перших шкільних років. Проте вони важливі, як заняття під час відпочинку і як засіб комунікації з оточенням.

До вмінь цієї групи краще за все приступити після того, як будуть вивчені перших 3 пункти попереднього розділу (ТМ.З. Підбір та сортування. Робота з предметами та малюнками). Тоді решта пунктів попереднього розділу і увесь цей розділ можна відпрацьовувати паралельно. Багато вмінь, які ми тут розглядаємо, відпрацьовуються за допомогою гри "Підбери за зразком!". Ми не будемо описувати її кожного разу, а просто направимо вас до перших зауважень розділу 3 книги 2.

Матеріали для заняття ми будемо описувати в міру необхідності, і ви побачите, що вправи цього розділу вимагають самих простих речей.

Нижче ми наводимо усі вміння цієї групи:

Від 2 до 3 років.

1. За жестом дорослого дає йому один предмет.
2. Підбирає за зразком фігуру певної форми (на вибір пропонується 3 варіанти).
3. Підбирає за зразком предмет певного кольору (на вибір дається 2 варіанти).
4. Підбирає за зразком предмети 4 різних кольорів (кожен раз на вибір дається 2 варіанти).

Від 3 до 4 років.

5. З трьох різних форм вибирає одну на прохання дорослого.
6. Підбирає за зразком предмети певного кольору (на вибір даються 4 варіанти).
7. Дивлячись на зразок, складає кольорові комбінації з 4 кубиків.
8. Сортує предмети за розміром (2 варіанти).
9. Сортує предмети за формою (2 варіанти).
10. Сортує предмети за категорією (2 варіанти).
11. Об'єднує предмети в пари за функціональною ознакою.
12. На прохання дорослого із 4 кольорів обирає 1.
13. Сортує предмети за кольором (4 варіанти).
14. Підбирає картки алфавітного 6-елементного лото.

15. Підбирає картки 4-елементного лото зі словами.

Є два суттєві зауваження, які нам хотілось б зробити на початку цього розділу. Навчитися підбирати предмети чи малюнки за зразком діткам вдається раніше, ніж знаходити їх, не маючи зразка, просто за чийось проханням. Важче в цьому розділі навчитися сортувати. Сортування вимагає, щоб дитина, по-перше, мала уявлення про колір, форму, розмір, по-друге, уміла працювати самостійно, тобто, уміла наполегливо працювати. Намагаючись виконати завдання без повсякчасного керівництва з вашого боку, деякі діти здатні навчитися сортувати предмети раніше, ніж навчаться вибирати предмет, указаний дорослим, не маючи зразка, у той час, як іншим діткам останнє вдається легше. У цьому розділі представлені цих два вміння, і вам слід попередньо протестувати малюка за цими пунктами. На основі результатів цього тестування ви зможете вирішити, чи не слід вам поміняти місцями пункти так, щоб вашій дитині було зручно.

Наступна примітка пов'язана ще з однією відмінністю одних дітей від інших. Частіше усім діткам легше навчитися розрізняти предмети за формою, ніж за кольором, проте існують винятки. Також деяким діткам легше розсортувати предмети за категоріями (чи функціональним призначенням), ніж за іншими ознаками. Тому ми хотіли б порадити вам протестувати вашого малюка за пунктами цього розділу, перш ніж приступати до занять і поміняти послідовність вправ, якщо в цьому є необхідність, так, щоб ви могли спиратися на сильні сторони вашої дитини і полегшити цим її роботу.

ТМ.И.81. ЗА ЖЕСТОМ ДОРОСЛОГО ДАЄ ЙОМУ ОДИН ПРЕДМЕТ

Ця вправа відрізняється від решти, які представлені в цьому розділі, оскільки вона не має відношення ні до сортування, ні до підбору. Її можна було б з успіхом помістити в книгу "Сприйняття мовлення", проте ми вирішили ввести її саме сюди, оскільки ця вправа пов'язана із розумінням числа, а це певним чином має формуватися перед школою.

Малюкові корисно здобути навичку брати чи давати лише один предмет. Це можуть підтвердити батьки, діти яких беруть усе, щоб їм підносять на долоні.

Як оцінити:

Матеріали: два блюда, у кожному з яких лежать однакові предмети. Наприклад, на одній тарілці - голубі прищіпки, а на іншій - червоні кубики. Поставте перше блюдо перед дитиною і протягніть до нього руку. Скажіть: "Дай мені одну....!". якщо вона дасть вам одну..., зробіть невелику паузу, щоб перевірити, чи не спробує дитина покласти у вашу руку ще.... перед тим, як ви її забере. Повторіть ту ж процедуру з іншим блюдом.

Результат позитивний, якщо дитина в обох випадках дасть вам один предмет і не зробить спроб дати ще.

Як учити: навчити цього не так і просто, тому що помиляючись, дитині важко зрозуміти свою помилку на першому етапі. Крім того, ви не так давно раділи, коли дитина вам щось давала.

Намагайтеся займатися в природніх ситуаціях. Наприклад, замість того, щоб дати дитині одну родзинку, запропонуйте їй тарілочку з ізіюмом, після чого

допоможіть словесно і фізично взяти тільки одну родзинку. Те саме стосується і печива, вафель і т.п.

На "уроках" можна використовувати сценарій, описаний у рубриці "Як оцінити". Після того, як дитина дасть вам один предмет, допоможіть їй зупинитися. Скажіть: „Подивись, я вже маю один. Більше не треба!“. Можна зробити знак рукою (Стоп!).

Час від часу міняйтеся ролями. Нехай іноді ви будете давати один предмет. Кажіть: "Я дам тобі один...Ще? Ні, тільки один!".

Поступово відмовляйте як у фізичній, так і словесній допомозі. Займатися слід до тих пір, поки малюк не навчиться виконувати ваші прохання без підказок.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Як ми відзначили раніше, формувати цю навичку слід у природних ситуаціях. Малюк може вам давати не тільки печиво чи інші солодощі, а й неістинні речі: один кубик, одну прищипку, одну ложечку (коли ви разом сервіруєте стіл).

Закріплення та розвиток навички.

Ця навичка часто використовується у повсякденному житті, тому ви легко знайдете можливість попрактикуватися.

Тут варто зробити кілька загальних зауважень стосовно того, як організувати найперші заняття. Крім цього пункту, ви більше ніде не зустрінетесь із вправами, які пов'язані з числами. Їм присвячені заняття іншої програми, яка розрахована на дітей 4-5 річного рівня розвитку. Проте, якщо ви маєте бажання ознайомити вашу дитину з числами, і вона має певні розмовні навички, то чому б вам і не почати цим займатися? Зрештою, рахувати з дитинкою різні предмети і читати вірші, в яких домінують числа, цілком природно.

Маленькі діти спочатку рахують механічно; вони просто повторюють слова, які говорять дорослі. При цьому вони не розуміють, по суті, що взагалі роблять. Вони знають, що числа застосовують, щоб вказати, що якихось предметів є більше, ніж один. Здатність співставляти число з кожним предметом, який рахують, приходиться набагато пізніше.

Необхідно пам'ятати таке: механічне рахування є основою роботи з числами, тому вміння правильно називати числа в тому порядку, в якому вони ідуть одне за одним, дуже важливе. Якщо ви даєте дитині 3 предмети, і вона рахує 1, 2, 3, 4, 5, не хвилюйтеся з часом вона зрозуміє, для чого взагалі необхідно рахувати. Але, якщо ваша дитина називає числа не правильно або губить якесь число, ось тут доведеться попрацювати, не жалкуючи часу. Виправляти малюка слід не зразу. Якщо він, розмовляючи із собою, повторює : 2, 3, 5, 6, то в його пам'яті залишилась саме ця комбінація, і перевчити його буде дуже важко. Для того, щоб така проблема не виникла, вам слід зробити так, щоб дитина чула правильне рахування частіше, ніж неправильне. При цьому чути його дитина має як від себе, так і від оточення. Якщо, наприклад, вона рахує: "1, 2, 3, 5, 6,", ви маєте втрутитись і, не сварячись за помилку, скажіть: "1, 2, 3, 4, 5, 6,.". А потім повторіть ще раз.

Якщо у вас виникне бажання більше дізнатися про цей прийом, який використовується у центрі Маккуорі для вивчення рахунку, зверніться до списку літератури, який наведений у главі 5 книги 1, і замовте ці матеріали.

ТМ.И.82. ПІДБИРАЄ ЗА ЗРАЗКОМ ФІГУРУ ПЕВНОЇ ФОРМИ (НА ВИБІР ДАЮТЬСЯ ТРИ ВАРІАНТИ)

Діти вчаться розпізнавати форми, так само, як і інші відмінні особливості предметів: спочатку вони підбирають їх за зразком і тільки потім починають знаходити те, що потрібно, без зразка. З часом більшість дітей можуть навчитися називати форми предметів, проте якщо дитина може вибрати предмет, указаної форми без зразка, вже зрозуміло, що вона ці назви знає, навіть якщо ще не говорить.

Цей пункт присвячений першому етапу навчання дитини сприймати форми - підбір до зразка. Якщо ви маєте дошку з отворами (чи дошку з формами, див.пункти ТМ.Ж. 67, 68, 69), тоді ваша дитина знайома з підбором форм за зразком.

Матеріали для занять легко зробити самостійно. Візьміть картон і проріжте в ньому по три отвори кожної з фігур: коло, квадрат і трикутник. Фігури, які треба підбирати, повинні бути досить великими. Ми у своїх заняттях використовували фігури з шпалер та вінілу. Ви можете виготовити і дерев'яні фігурки. Є також і готові набори. Вони можуть бути корисні в багатьох відношеннях, крім того, у цих наборах є фігурки різних розмірів. Але ці іграшки дуже дорогі.

Як оцінити:

Матеріали: три трикутники, три квадрати і три кружечки. Вони мають бути обов'язково одного кольору. У жодному разі не робіть усі квадратики, скажімо, синіми, усі кружечки - жовтими, а усі трикутники - червоними. У цьому разі ви не зможете сказати, за якою ознакою ваша дитина підбирає фігурки - за формою, чи за кольором. Три порожні мисочки.

Спосіб: поставте три мисочки перед дитиною. У кожну з них опустіть по одній фігурці. Візьміть у руку, скажімо, кружечок і скажіть: "Я кладу кружечок до кружечків! І ти зроби так!". Потім дайте малюкові іншу фігурку і скажіть: "Поклади ... до ...!". Повторіть цю дію з усіма фігурками.

Результат позитивний, якщо дитина всі фігурки покладе правильно.

Як учити: методику навчання можна взяти з пункту ТМ.З. 60 "Підбирає предмети за зразком (на вибір пропонуються два варіанти)". Крім того, вам слід звернутися до гри "Підбери за зразком".

Якщо вашому малюкові важко, коли йому пропонують три варіанти, візьміть для початку лише 2 предмети. Це буде проміжною ланкою, після чого можна перейти до 3 форм.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Намагайтеся використовувати будь-яку можливість для того, щоб обговорити з малюком форму того чи іншого предмета, який перебуває в полі зору. Спонукайте його уважно дивитися і обводити пальчиком різноманітні фігури. Дістаньте знову ваші коробки з прорізнаними в кришках отворами і головоломки. Спробуйте придати бутербродам та печиву різноманітні форми і запропонуйте малюку те ж зробити з тіста самому. Можна вирізати з паперу фігурки, такі ж намалювати на іншому папері і допомогти дитині наклеїти вирізані фігури на відповідні малюнки чи розмістити їх разом.

Закріплення та розвиток навички.

Розвитку цієї навички присвячений пункт ТМ.И. 108. У ньому мова йде про вміння вибирати потрібну форму на прохання дорослого без зразка. Готуватися до цього можна одночасно з освоєнням інших навичок цієї групи. Проміжні сходинки ви знайдете у грі "Підбір за зразком". Можна вибрати й іншу лінію поведінки - відкласти заняття і займатися лише тоді, коли буде нагода.

ТМ.И.83. ПІДБИРАЄ ДО ЗРАЗКА ПРЕДМЕТ ПЕВНОГО КОЛЬОРУ (НА ВИБІР ПРОПОНУЮТЬСЯ ДВА ВАРІАНТИ)

Ми говорили про те, що підбір є першим кроком розпізнавання форм. Те саме стосується і кольорів.

У цьому першому випробуванні, яке ви запропонуєте малюкові, результат буде рахуватися позитивним, коли малюк зможе розрізнити два будь-яких кольори. Візьміть будь-яку пару кольорів: синій і жовтий, чорний і червоний. У центрі Маккуорі на перших заняттях зазвичай працюють із чотирма загальними кольорами: червоним, синім, зеленим і жовтим, причому в якості першої пари беруть синій і жовтий.

Для оцінювання цієї навички вам слід користуватися методикою, яка описана в наступному пункті (ТМ.И. 84).

Результат можна буде вважати позитивним, якщо дитина хоча би чотири рази з шести зможе підібрати до зразка кожен з двох кольорів, які представлені одночасно.

Займатися слід так, як описано в пункті ТМ.И. 84.

ТМ.И.84. ПІДБИРАЄ ДО ЗРАЗКА ПРЕДМЕТИ ЧОТИРЬОХ КОЛЬОРІВ (НА ВИБІР ДАЮТЬСЯ ДВА ВАРІАНТИ ЩОРАЗУ)

Наше наступне завдання - навчити малюка підбирати за зразком чотири різних кольори, якщо вони будуть з'являтися перед ним по два, причому кожен колір буде представлений хоча б двічі у різних поєднаннях. Зараз пояснимо це на прикладі.

Дитина має підібрати червоний колір до червоного, і в тому випадку, коли він з'являється з синім, і коли з'являється з жовтим. Те саме стосується і решти кольорів обраної вами четвірки. Необхідно мати на увазі, що певний відсоток хлопчиків не може відрізнити червоного від зеленого, тому вам варто виключити цю комбінацію із занять.

У центрі Маккуарі на цьому етапі зазвичай працюють з такими парами: синій і жовтий; червоний і жовтий; червоний і синій; зелений і синій; зелений і жовтий; зелений і червоний.

Як оцінити:

Матеріали: пари обраних вами кольорів. Варто мати невеликі тарілочки таких саме кольорів, в які малюк буде складати відібрані предмети. Яскраві пластмасові тарілочки можна знайти в магазинах. Предмети підійдуть будь-які: і прищипки, і елементи лего, і пластмасові машинки. Можна самостійно вирізати

фігурки з кольорового картону. На цьому етапі обидва предмети мають бути однаковими за кольором. Особливо це стосується синього і зеленого, які мають величезну кількість відтінків.

Спосіб: почніть з будь-якої пари предметів. Покладіть на стіл по одному предмету з кожної пари. Потім один предмет із тих, які залишилися, дайте дитині і скажіть: "Поклади ... до...!". Дайте малюку шість спроб по три на кожний колір. Потім запропонуйте йому іншу комбінацію кольорів і так до тих пір, поки кожен колір не буде випробуваний принаймні двічі. Якщо дитина раптом утратить інтерес до цього завдання, оцінювання можна продовжити іншим разом.

Результат позитивний, якщо дитина зможе правильно підібрати кожен із чотирьох кольорів, які з'являються принаймні у двох різних комбінаціях, хоча б у двох випадках із трьох. (Наприклад, позитивна оцінка за жовтий колір ставиться тоді, коли малюк кладе його до жовтого, і тоді, коли він з'являється одночасно з синім і з червоним.)

Як учити: це вміння засвоюється так само, як і вміння підбирати предмети за зразком, коли на вибір пропонуються два варіанти (ТМ.3. 60), тільки зараз дитина вчиться підбирати за кольором. Ми радимо вам дотримуватися того переліку комбінацій кольорів, який ми навели вище. Відпрацьовуйте комбінації по черзі. Тоді кожна з них буде для вас окремим завданням. Щоб підтримувати зацікавленість малюка, частіше міняйте матеріали.

При бажанні можна урізноманітнити заняття по-іншому. Засвоївши одну, дві комбінації, перейдіть до вивчення іншої навички цієї групи, а до підбору повернетеся трохи пізніше. Якщо ви оберете другий варіант, не забувайте, що практикуватися дитині треба багато (можна у грі), щоб вона не забула того, чого навчилася.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Окрім спеціальних занять, можна знайти багато можливостей для закріплення навички, яка обговорюється. Уявимо, що ви працюєте над комбінацією синій-жовтий. У цьому випадку можна, наприклад, скласти в один кошик усі сині іграшки вашого малюка, а в іншу - усі жовті, і коли він буде гратися ними, допомогти йому покласти сині до синіх, жовті до жовтих. Можна збирати кубики для будівництва двох веж - синьої та жовтої. Спробуйте, натягнувши мотузку, попросити малюка закріпити з одного краю жовті прищіпки для білизни, а з іншого - сині. Можна запропонувати йому наклеїти сині та жовті фігурки відповідно на жовтий та синій папір. Коли ви разом дивитесь книжки, зупиніться на будь-якому малюнку і знайдіть на ньому всі сині предмети, а потім жовті. Якщо дитина вдягнута у жовті шорти, нехай вона пошукає серед своїх речей жовту майку, яка підійшла б до шортів. У саду пошукайте жовті квіти, у кошику для білизни - сині шкарпетки. У вас буде багато ідей щодо закріплення цієї навички.

Закріплення та розвиток навички.

У пункті ТМ.І. 109 розповідається про вміння обирати один колір з чотирьох, не маючи зразка. Ви можете вже зараз приступити до цього завдання. Можна зробити і по-іншому: підтримуючи вміння малюка на цьому рівні за допомогою вправ, перейти до серйозної роботи над іншими навичками.

ТМ.И.108. НА ПРОХАННЯ ДОРОСЛОГО ВИБИРАЄ ОДНУ ФІГУРУ З ТРЬОХ РІЗНОЇ ФОРМИ

Цей пункт присвячений розвитку вміння підбирати до зразка предмет певної форми (ТМ.И. 82).

Для формування цієї навички використовується гра "Підбери до зразка".

Зверніться до порад пункту ТМ.И. 82, які стосуються матеріалів.

Як оцінити:

Матеріали: круг, квадрат, трикутник. Усі фігури повинні бути одного кольору.

Спосіб: покладіть на стіл усі фігури. Скажіть: "Покажи на ...!" чи "Дай мені...!". Дайте дитині дві спроби на кожну фігуру. Час від часу змінюйте розташування фігур.

Результат позитивний, якщо в чотирьох випадках із шести малюк обере ту форму, яку ви назвали.

Як учити: перед тим, як приступити до занять, вирішіть, чи варто вам одразу вводити у свої заняття всі три форми, чи розпочати з двох, а пізніше включити третю.

Орієнтуйтеся на результати попереднього тестування і на ступінь легкості, з якою ваш малюк засвоював це вміння підбирати форми за зразком.

Процес навчання слід розбивати на сходинки, подібні до сходинок у грі "Підбери за зразком!", і кожну з них розглядати як окреме завдання. Якісь сходинки ви перестрибнете, а якісь можуть виявитися дуже високими, і тоді вам доведеться побудувати додаткові. Орієнтуйтеся на досягнення вашого малюка, і якщо виникнуть якісь підозри, ми радимо протестувати його ще раз.

Змінюйте матеріали від уроку до уроку, не забуваючи, що запропоновані фігурки мають бути одного кольору. Якщо круг, квадрат і трикутник, які лежать перед дитиною, будуть різних кольорів, то може виникнути у дитині розуміння, що трикутник повинен бути завжди жовтий.

Продовжуйте займатися до тих пір, поки малюк не навчиться знаходити кожну з трьох названих фігур в умовах, подібних до тих, в яких ви будете оцінювати це вміння.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Тут ми ще раз звернемося до пункту ТМ.И. 82, де описані найрізноманітніші заняття. Проте зараз потрібно, щоб малюк обрав ту чи іншу форму без зразка.

Коли ви побачите, що дитина вже близька до оволодіння цією навичкою, спробуйте запропонувати їй веселу гру, в якій форму предметів треба визначати навпамацки. Для цього ваші предмети доведеться покласти в сумку. Неодмінно самі візьміть участь у цій грі також. Граючи, опишіть свої відчуття: "Я відчуваю, що ця фігура має три гострі кінці" чи "Я знайшла щось кругле".

Закріплення та розвиток навички.

Якщо ваш малюк уже трішки розмовляє, ви можете запропонувати називати ці форми. Нехай спочатку він називає їх, імітуючи вас, а потім він навчиться

відповідати на ваші запитання.

Можна ввести у роботу й інші фігури: прямокутники, зірочки, ромби. Трикутники також можуть бути різними, які можна також ввести у навчання.

ТМ.И.109. ПІДБИРАЄ ЗА ЗРАЗКОМ ПРЕДМЕТ ПЕВНОГО КОЛЬОРУ (НА ВИБІР ПРОПОНУЮТЬСЯ ЧОТИРИ ВАРІАНТИ)

Зараз малюк буде вчитися підбирати предмет за зразком, вирізняючи його з більшої кількості предметів, представлених одночасно.

Як оцінити:

Матеріали: дивись пункт ТМ.И. 84.

Спосіб: покладіть на стіл по одному предмету кожного кольору (якщо бажаєте, можете використовувати тарілочки). Дайте дитині один предмет і скажіть: "Поклади ... до ...!" Коли вона виконає це завдання, заберіть цей предмет. На кожний колір дайте по три спроби.

Результат позитивний, якщо дитина два рази з трьох правильно підбере кожний колір до зразка.

Як учити: ви можете зробити проміжну сходинку, запропонувавши дитині спочатку не чотири, а три предмети.

За основу візьміть процедуру, яка вперше описана в пункті ТМ.3. 60, а також у грі "Підбери за зразком!".

Для того, щоб заняття були цікавими, змінюйте матеріали.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Коли ви будете працювати з іншими вміннями даної групи, теж пов'язаними з розрізненням кольорів, можете після виконання основного завдання розширити діапазон кольорів, включивши чорний, коричневий, фіолетовий, оранжевий, рожевий, голубий, білий. Для різноманітності підійдуть і готові лото, в яких треба підбирати картки різних кольорів.

ТМ.И.110. ДИВЛЯЧИСЬ НА ЗРАЗОК, СКЛАДАЄ КОЛЬОРОВІ КОМБІНАЦІЇ З ЧОТИРЬОХ КУБИКІВ

Ця вправа, з одного боку, дозволяє дитині практикуватися у підборі кольорів, а з іншого - формує навичку копіювання візерунка, яка часто необхідна під час дошкільних і шкільних занять.

Як оцінити:

Матеріали: вісім кубиків чи блоків двох різних кольорів (наприклад, чотири синіх і чотири жовтих).

Спосіб: візьміть два кубики різних кольорів і скажіть: "Я зараз викладу візерунок. Дивись!". Викладіть кубики в ряд, щільно один до одного, так, щоб вийшов візерунок, наприклад: синій, жовтий, жовтий, синій. Решту кубиків покладіть перед малюком і скажіть: "Зроби такий!". Свій ряд дитина може побудувати чи в стороні від вашого, чи поряд з вашим - ніби добудувавши ваш ряд.

Найбільш важливо тут, щоб малюк повторив візерунок.

Дайте малюкові три спроби, під час яких ви будете по-іншому вибудовувати свої блоки. Не допомагайте йому: не називайте кольорів і не підказуйте, що за чим іде.

Результат позитивний, якщо хоча б два рази з трьох, дитина зможе відтворити ваш візерунок.

Як учити: спочатку можна на кожному етапі роботи допомагати дитині як словесно, так і фізично. Коли ви ставите свої блоки, називайте їхні кольори: "Подивись, я ставлю синій, потім жовтий, і потім жовтий!". Спонукайте дитину вибудовувати кубики зліва направо (з точки зору дитини). Спитайте її, наприклад, "Який кубик повинен стояти першим? Який буде наступним?". Їй не обов'язково називати кольори, але кожний свій кубик вона повинна ставити, орієнтуючись на ваш візерунок. Частіше за все діткам легше навчитися робити це, якщо вони підсுவують свої кубики щільно до ваших.

Якщо дитина помиляється, спонукайте її знайти помилку самостійно. Скажіть: "Подивись, хіба наші доріжки однакові?". Нехай вона сама усуне кубик, який неправильно поставила, і замінить на правильний.

Коли дитина добре зрозуміє, в чому полягає її завдання, ви зможете послабити вашу допомогу і далі допомогати все менше й менше, поки вона не навчиться самостійно справлятися із завданням.

Іноді можна мінятися ролями. Нехай ваш малюк викладе будь-який візерунок, а потім поспостерігає, як ви викладаєте такий самий.

Закріплення та розвиток навички.

Ви можете ускладнити завдання малюка, зробивши свою доріжку довшою, чи використати більше кольорів у своєму візерунку. Можна зробити візерунок із різнобарвних намистинок, нанизаних на нитку. Але для цього вам необхідно взяти дві нитки - одну для себе, іншу для дитини. Ще важче відтворити візерунок з комбінацій кольорів, що повторюються (наприклад, червоний, зелений, синій, червоний, зелений, синій). Спробуйте розпочати такий ряд, а продовжити попросить дитину.

ТМ.И.111. СОРТУЄ ПРЕДМЕТИ ЗА РОЗМІРОМ (ДВА ВАРІАНТИ)

Це перша вправа на сортування. Тут ми просимо дитину розділити предмети усього на дві групи - "великі" і "маленькі".

Матеріалами в даному випадку можуть бути будь-які предмети, однакові за формою, але різні за розміром. Це можуть бути ложки, пробки, кружечки, ляльки.

Як оцінити:

Матеріалу: вісім предметів, однакових за формою, але різних за розміром (два варіанти - великі і маленькі). Дві тарілочки.

Спосіб: покладіть тарілочки на стіл, і з одного боку покладіть на них ваші предмети. Скажіть: "Подивись, я складаю усі великі, а тут усі маленькі". Виконайте це завдання, потім скажіть: "Зараз ти склади разом тут всі великі і там усі маленькі". Радимо трішки відійти від столу і не допомагати нічим. Якщо потрібно, можна підбадьорити малюка посмішкою чи словами.

Результат позитивний, якщо усі вісім предметів дитина розсортує правильно.

Як учити: важливо, щоб малюк знав, що ви повернетесь до нього, коли він закінчить роботу, і віддячите за роботу.

Коли ви тільки починаєте займатися, вам слід самому розкласти перші кілька предметів і сказати малюкові: "Заверши це, поки я зроблю те і те". Поверніться в зазначений час, і якщо дитина вже завершила роботу, похваліть її за старанність. У разі, якщо вона ще не закінчила роботу, спробуйте повторити ваше прохання, тільки зараз слід уточнити завдання: "Поклади великі до великих, а маленькі до маленьких!". І знову залиште його самого. Якщо і на цей раз дитина не зробить роботи, закінчіть разом, а потім почніть усе спочатку - розсортуйте кілька предметів разом з нею, потім вийдіть, щоб решту вона зробила самостійно.

Поступово намагайтеся залишати дитині все більше і більше предметів для самостійної роботи. І намагайтеся підказувати вже не так конкретно, наприклад: "Порозкладай ще трішки!" чи "Ти вже закінчив?".

Попросіть малюка, щоб він кликав вас, коли закінчить роботу, а якщо він ще не говорить, то нехай підіймає руку.

Займайтесь до тих пір, доки дитині не буде достатньо вашої посмішки чи підбадьорюючого слова для того, щоб розсортувати правильно усі ваші предмети, які ви їй дали, і покликати вас подивитися, що у неї вийшло.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Зверніть увагу на наші зауваження, які ми зробили на початку пункту ТМ.3.107 (Розкладає картки на відповідні малюнки). Для підтримки зацікавленості міняйте матеріали.

Закріплення та розвиток навички.

Як можна ускладнити завдання? По-перше, можна запропонувати малюкові предмети, більш подібні за розміром, по-друге - до "великого" і "маленького" додати ще одну категорію "середній", і по-третє, попросити дитину розкласти предмети не на тарілочки, а на купки.

В останньому випадку складність полягає у відсутності підказок щодо того, скільки купок потрібно зробити.

ТМ.И.112. СОРТУЄ ПРЕДМЕТИ ЗА ФОРМОЮ (ТРИ ВАРІАНТИ)

У цьому пункті ми розглянемо ще одну вправу на сортування, але вже за іншою ознакою - за формою. Почніть з геометричних фігур: кружечків, квадрата, трикутника. Тут можна використовувати матеріали, з якими ви працювали над уміннями пунктів ТМ.И.82., ТМ.И.108.

Як оцінити:

Матеріали: три тарілочки одного кольору (добре буде, якщо вони будуть білого чи якогось нейтрального кольору). Три кружечки, три квадрати, три трикутника. Вони можуть бути різнокольоровими, проте, якщо скажімо, усі ваші кружечки будуть червоними, усі квадрати - синіми, а усі трикутники - жовтими, то ви не зможете визначити, за якою ознакою малюк їх сортує - за кольором чи за формою.

Спосіб: покладіть тарілочки на стіл, а фігурки складіть купкою з одного боку від тарілочок. Скажіть: "Подивись, я зараз усі кола покладу в цю тарілочку, усі квадрати - в цю, а усі трикутники - в цю!", і покажіть дитині, як можна розсортувати ці фігурки. Потім викладіть усі ці фігурки з тарілочок і попросіть дитину розсортувати їх. Самі відійдіть убік. Не допомагайте малюкові. Можна лише інколи підбадьорити його посмішкою чи словом.

Результат позитивний, якщо дитина правильно розкладе усі дев'ять форм.

Як учити: займатися слід так, як описано в пункті ТМ.И.107. Спочатку намагайтеся, щоб усі ваші фігурки були одного кольору. Коли малюк навчиться сортувати однокольорові фігурки, впроваджуйте нові кольори. При цьому, як уже було сказано, треба слідкувати за тим, щоб малюк розкладав їх згідно з формою, а не з кольором.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Так можна сортувати різні предмети. Можна навідатись і в крамницю інструментів. Там ви могли б знайти багато корисних речей: великі прокладки для крана, гайки, болти, тобто різні деталі, сортувати які одне задоволення. Можуть знадобитися також елементи конструктора. Врешті-решт, можна використати картонні картки з намальованими на них фігурами.

Закріплення та розвиток навички:

Цю навичку можна ускладнити:

- Замінити фігури іншими, наприклад: ромбами, прямокутниками.
- Збільшити кількість груп, на які треба розділити усі фігури.
- Попросити дитину складати предмети не на тарілочки, а на стіл купками, як пропонувалось у параграфі ТМ.И.111.
- У кожну групу включити фігури різного розміру, так, щоб ваші кружечки були різних розмірів, квадрати були різних розмірів.

ТМ.И.113. СОРТУЄ ПРЕДМЕТИ ЗА КАТЕГОРІЯМИ (ДВА ВАРІАНТИ)

У книзі "Сприйняття мовлення" є розділ, присвячений умінню збирати предмети разом, які належать одній категорії. У цьому параграфі ми говоримо про вміння дитини користуватися своїми уявленнями про категорії для сортування предметів.

Вправа цього пункту має дві цілі: вона закріплює навичку малюка відносити той чи інший предмет до певної категорії і розвиває вміння сортувати.

Перед тим, як приступити до тестування і навчання дитини цьому вмінню, зверніться до пунктів СМ.В.71 - 74 і зробіть певні оцінки. Якщо малюк не одержить позитивних оцінок, опрацюйте спочатку ті пункти, а потім поверніться до сортування, яке стане розвитком та вдосконаленням цих вмінь.

Як оцінити:

Матеріали: три тарілочки і три набори предметів, по п'ять штук у кожному. Кожний набір має складатися з предметів, які належать до однієї категорії. Якщо ви зупинитесь на таких категоріях, як їжа, одяг, меблі (можуть бути ще іграшки і

тварини), то вашими матеріалами будуть: п'ять маленьких пластмасових овочів чи фруктів, п'ять предметів одягу і 5 предметів лялькових меблів.

Спосіб: Покладіть на стіл три тарілочки і поряд покладіть усі предмети, які складіть купкою. Покажіть дитині, як можна розсортувати ці предмети. Супроводжуйте свої дії словами: "Подивись, весь одяг я складаю сюди". Потім дістаньте все з тарілочок і попросіть дитину розсортувати їх.

Результат позитивний, якщо ваш малюк зможе розсортувати усі предмети без сторонньої допомоги.

Як учити: якщо ви ще ніколи не робили подібних речей, почніть з того, що ми пропонуємо в пунктах СМ.В.71 - 74.

Коли ваш малюк навчиться показувати на всі предмети однієї категорії, які ви просите його показати, запропонуйте йому цю вправу на сортування. Як і в попередніх вправах, відійдіть в убік і дозвольте дитині самостійно закінчити роботу, яку ви розпочали разом з нею.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Спробуйте запропонувати дитині розсортувати одяг чи розділити покупки на фрукти, овочі чи консерви. Під час прибирання спонукайте дитину розкласти свої речі по місцях.

Закріплення та розвиток навички.

Ще раз зверніться до наших рекомендацій, запропонованих у пунктах СМ.В.71 - 74.

Можна виділити і включити в ігри з дитиною і інші групи (чи категорії) предметів: машинки, інструменти та деталі. Багато предметів об'єднуються за функціональною ознакою, наприклад, є "речі, за допомогою яких миють", "речі, за допомогою яких шийють", "речі, за допомогою яких готують їжу". Уявлення про призначення чи функції того чи іншого предмету закріплюється в наступному пункті цього розділу.

ТМ.И.114. ОБ'ЄДНУЄ ПРЕДМЕТИ В ПАРИ ЗА ФУНКЦІОНАЛЬНОЮ ОЗНАКОЮ

Дошкільнятам, як і школярам, нерідко доводиться на заняттях вирішувати, які предмети підходять один одному або використовуються разом з однією і тією ж метою.

Дуже часто кожна група з тих, на які потрібно розподілити всі предмети, являють собою просто пару предметів. І все ж, це завдання схоже на сортування, і тому вам потрібно дати можливість дитині вирішити його самостійно.

Як оцінити:

Матеріали: п'ять пар предметів, які природно використовуються разом, наприклад, ключ та замок, шарпетка та черевик, олівець та папір, мило та губка, зубна щітка та паста.

Спосіб: покладіть усі 10 предметів на стіл. Візьміть предмети, які створюють одну пару, і скажіть: "Подивись, - вони підходять один одному!". Після цього розділіть їх знову та попросіть дитину знайти всі речі, які підходять один одному.

Результат позитивний, коли малюк об'єднає в пари, щонайменше шість предметів з десяти без чиєїсь допомоги та додаткових пояснень.

Як учити: почніть всього з чотирьох предметів та допоможіть малюкові об'єднати їх у пари. Для цього спочатку потрібно обговорити з ним призначення кожного предмета. Наприклад, можна сказати дитині: "Я хочу почистити зуби. Що мені для цього потрібно?". Таким чином поспілкуйтеся про призначення іншої пари предметів.

Після цього включіть в роботу три пари предметів, потім ще чотири і, нарешті, п'ять.

Час від часу міняйте матеріали. Крім згаданих предметів, можна взяти велику голку та катушку ниток, молоток та цвях, гумові рукавички та губку для посуду, гребінця та щітку для волосся і т.д.

Після того, як ваш малюк навчився складати п'ять пар за умови, що призначення кожної з них ви попередньо обговорюєте, спробуйте ускладнити його завдання. Взявши один предмет із кожної пари, запитайте: "Що до цього підходить?". Розповідати про призначення тієї чи іншої речі потрібно тільки в тому випадку, коли малюк помиляється.

І, насамкінець, запропонуйте йому самостійно скласти пари з предметів, які лежать на столі так, як це вимагається для отримання позитивної оцінки.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Старайтесь якомога більше займатись в природних умовах. Просіть дитину віднайти все, що їй потрібно для того, щоб почистити зуби, намалювати картинку, вийти з дому в дощову погоду і т.д.

Закріплення та розвиток навички.

Для закріплення та розвитку навичок, які обговорюються, можна, по-перше, збільшити загальне число пар, які дитина повинна скласти, і, по-друге, запропонувати їй скласти не пари, а групи з трьох предметів, наприклад, олівець, папір, гумка або голка, нитка, наперсток.

Є й інша форма роботи. Ви берете розкидані безладно листки паперу - простенькі малюнки, на яких зображені різні предмети, і просите дитину намалювати лінії між предметами, які за призначенням підходять один одному. Крім того, можна звернутися до книжок, які присвячені заняттям та іграм для розвитку дошкільнят.

ТМ.І. 115. ЗА ПРОХАННЯМ ДОРОСЛОГО З ЧОТИРЬОХ КОЛЬОРІВ ВИБИРАЄ ОДИН

До цього часу ваш малюк уже повинен навчитися легко підбирати колір до зразка, і тепер прийшла пора вчити його розрізняти назву кольорів. Він може показати вам, що знає їх, навіть якщо не вміє розмовляти. Для цього йому досить показати або дати вам предмет кольору, який ви назвали.

Так, як в роботі з формами, щоб перейти від уміння підбирати до зразка до вміння вибирати названий колір без зразка, можуть знадобитися проміжні сходинки. Тому ми ще раз вас направляємо до гри "Підбери до зразка". Для занять підійдуть ті ж матеріали, з якими ви працювали над умінням підбирати колір до

зразка. Якщо потрібно, додайте для різноманітності й інші. Коли малюк тренується в підборі кольору до зразка, корисно для кожного кольору зробити картинку-зразок. Використати її ви зможете потім у роботі з будь-якими речами.

Як оцінити:

Матеріали: чотири набори предметів, кожен з яких включає в себе чотири предмети різного кольору, наприклад, чотири кубики (червоний, синій, зелений і жовтий), чотири машинки таких кольорів, чотири прищіпки для білизни та чотири стрічки.

Спосіб: покладіть на стіл один набір, наприклад, чотири кубики. Скажіть: "Вкажи на ...!" або "Дай ...!". Точнісінько так попросіть малюка вказати на кожен колір, який залишився. Потім покладіть на стіл іншу групу речей і проробіть з ними те ж саме. Продовжуйте цю процедуру до тих пір, поки кожен колір не буде опрацьований чотири рази.

Як учити: прочитайте інструкцію до гри "Підбери до зразка".

Перш ніж приступити до занять, вирішіть, чи варто вам починати зразу з чотирьох кольорів - тому що можна починати з двох, а коли вони будуть засвоєні ввести ще два. Якщо ваш малюк добре знайомий хоча б з одним кольором, то можна зразу ж починати з чотирьох.

У Центрі Маккуарі звичайно починають з двох кольорів, причому в якості першої пари, як правило, беруть кольори синій та жовтий. Якщо малюк з легкістю засвоює ці кольори, тоді вводять третій (частіше всього - червоний) і потім четвертий. Якщо синій та жовтий засвоюються повільно, тоді після цієї комбінації викладач вводить іншу - також із двох кольорів, і так до тих пір, поки таким чином не будуть пропрацьовані всі чотири кольори. Після цього дитині пропонують три кольори, а потім уже всі чотири.

У питанні про те, який колір вибрати, довіртеся своїй інтуїції. Якщо ви будете вести записник, вам легше буде встановити момент, коли перед дитиною можна буде ставити наступне завдання.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Поряд з цілеспрямованими заняттями, які ви будете проводити за описаною методикою, можна займатись і в неформальній обстановці. Книги, іграшки, предмети побуту дають вам чимало приводів попросити малюка: "Покажи мені...!". Поки дитина ще не до кінця відмовилася від зразка, можна весь час тримати під рукою ваші карточки - зразки, які в складних ситуаціях зможуть їй допомогти.

Крім цього, для тренування можна придумати спеціальні ігри. Знайдіть чотири пластмасових стаканчики різних кольорів або наклейте на дно паперових стаканчиків різнокольорові кружечки. Під одним із перевернутих стаканчиків покладіть родзинку або інший маленький, але привабливий для дитини предмет. Скажіть: "Родзинка знаходиться під жовтим стаканчиком". Якщо дитина потягнеться не до того стаканчика, поправте її, показавши відповідну карточку-зразок. Різновидів такого роду гри багато. Виберіть ту, в яку можна грати з вашими іграшками та іншими домашніми речами. Зрозуміло, в подібні ігри можна грати не тільки з чотирма різнокольоровими ємкостями, але із трьома, чи з двома.

Закріплення та розвиток навички.

Коли ваша дитина навчиться знаходити за вашим проханням синій, жовтий,

червоний і зелений кольори, познайомте її ближче і з іншими кольорами: чорним, білим, оранжевим, рожевим та пурпуровим. Навчившись розрізняти основні кольори, деякі діти здатні оволодіти і вмінням розрізняти додаткові кольори, особливо тепер, коли ви можете вільно і природно спілкуватися з малюком про кольори. Це, однак, стосується не всіх дітей. Деяким для засвоєння кожного нового кольору необхідна спеціальна допомога.

Якщо ваша дитина вже почала говорити, її слід заохочувати називати кольори предметів: спочатку вона буде просто наслідувати вас, а пізніше навчиться називати їх, відповідаючи на ваше запитання.

Якщо малюк уже вміє вимовляти фрази, спонукайте його називати кольори разом з предметами, про які йде мова, наприклад, "синя шкарпетка" або "жовте курча".

ТМ.І. 116. СОРТУЄ ПРЕДМЕТИ ЗА КОЛЬОРАМИ (ЧОТИРИ ВАРІАНТИ)

Як ми вже зауважили на початку цього розділу, деякі діти здатні навчитися сортувати кольори раніше, ніж вибирати їх без зразка - за проханням дорослого. Тому є потреба провести оцінку цього вміння навіть у випадку, якщо за попереднім (ТМ.І. 115) ваш малюк не отримав позитивної оцінки.

Як оцінити:

Матеріали: чотири тарілочки різних кольорів і дванадцять предметів чотирьох кольорів (по три предмети різного кольору).

Спосіб: поставте на стіл тарілочки і поряд з ними купкою покладіть усі предмети. Для того, щоб показати дитині, що потрібно робити, розкладіть самі на тарілочки декілька предметів. Поясніть свої дії: "Подивися, я кладу синє з синім, червоне з червоним і ...". Потім скажіть: "Зроби ти так!" і відійдіть у бік. Час від часу можете підбадьорювати малюка посмішкою, але більше нічим не допомагайте.

Результат позитивний, якщо дитина закінчить сортування, розклавши правильно, як мінімум, одинадцять предметів із дванадцяти.

Як учити: хай спочатку малюк навчиться розкладати за кольором лише декілька предметів. Запевніть його, що ви досить скоро повернетесь і подивитесь на його роботу. Якщо він виконає завдання, щиро похваліть його, а якщо ні, - повторіть ваше завдання і знову відійдіть.

Даючи вказівки інший раз, прагніть зробити їх короткими і доступними за формою, наприклад: "Зроби ще трохи!" або "Ти вже закінчив?". Подібні нагадування хороші тим, що не мають зайвої інформації, яка б могла відволікти дитину.

Поступово збільшуйте кількість предметів для сортування.

Якщо ваша дитина скоро піде до школи, доречно навчити її повідомляти про закінчення роботи. Це може бути слово або знак, залежно від рівня її мовного розвитку.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Сортуванням кольорів можна і потрібно практикувати з різними матеріалами у

різних місцях. Наклейте кольорові фігурки на коробки або кошики і дозвольте дитині відсортувати свої великі іграшки за кольорами та розкласти по коробках. Дозвольте малюку сортувати білизну за кольорами (пізніше ви будете звертатися до вашої дитини за допомогою!). Можливо, дитина зможе відсортувати квіти для букета чи свої олівці або клаптики паперу чи тканини.

Закріплення та розвиток навички.

Коли дитина навчиться працювати з чотирма кольорами, можна збільшити кількість кольорів або запропонувати для сортування предмети чотирьох інших кольорів.

Більш складне завдання розкласти предмети не по тарілочках або коробках таких самих кольорів, що саме по собі вже підказка, а просто так.

ТМ.И. 117. ПІДБИРАЄ КАРТКИ АЛФАВІТНОГО 6-ЕЛЕМЕНТНОГО ЛОТО

Кожен погодиться, що для того, щоб навчитися читати, необхідно вміти розрізняти відмінності в формах літер. Однак саме по собі таке вміння ще не можна назвати умінням читати. У дійсності те, чим ми будемо зараз займатися, є розвитком вміння підбирати картинки до зразка. Тому, перш ніж приступити до алфавітного лото, потрібно, щоб дитина гарно володіла навичками пункту ТМ.З. 106 (Підбирає до картинок відповідні картинки - на вибір дають дев'ять варіантів). У нашому випадку складність буде полягати в тому, що картинки - літери не тільки дуже подібні одна на одну, але і не мають для дитини ніякого змісту. Вона не зможе подумати, як раніше: "Ага! Це шапка. Пошукаю ще одну шапку!". Тепер вона повинна буде покладатися на зорове сприйняття форми і самостійно порівнювати одне зображення з іншим.

Хоча саме по собі це заняття - не є читання, воно допомагає підготуватися дитині до читання. Зараз вона буде вчитися помічати подібність та відмінність у літерах і дізнається їх назву. Якщо малюкові вдасться справитися з цією вправою, то цілком можливо, що він зможе навчитися читати.

Через те, що літери - це намальовані на папері закарлючки, які не мають для дитини ніякого змісту, від довгої та інтенсивної праці над ними вона може втомитися. У період засвоєння лото з літерами корисно інколи знову ж діставати лото з картинками, тільки тепер більш складними, ніж раніше, щоб малюку потрібно було роздивлятися їх уважніше.

Як оцінити:

Матеріали: велика саморобна карта лото, на якій зображені шість (приблизно 2 см) маленьких літер алфавіту, які помітно відрізняються одна від одної формами, наприклад, літери **п, ф, а, т, р, к**. Шість відповідних карточок.

Спосіб: покладіть велику карту на стіл. Візьміть першу карточку і скажіть: "Поклади ...на ...!". Те ж саме зробіть з усіма іншими літерами. Після цього, коли малюк покладе карточку на місце, її можна забрати.

Результат позитивний, коли дитина усі шість карточок підбере до відповідних літер на великій карті.

Як учити: займатися з дитиною потрібно так, як вказано в пункті ТМ.3.106 (Підбирає до картинок відповідні карточки - на вибір даються дев'ять варіантів). Якщо у малюка виникнуть труднощі з розпізнаванням схожих елементів, допоможіть йому обвести пальчиком літеру. Якщо після трьох занять ви не виявите ніяких зрушень, поверніться до пункту ТМ.3.106, вибираючи лото з сильно стилізованими або абстрактними картинками, візерунками або геометричними фігурами, в яких легше віднайти відмінності, ніж у літерах.

Ігровий час та участь у повсякденних заняттях.

Ви можете вирізати літери з журналів або газет, а потім згрупувати, наклеївши їх разом. Можна дивитися з дитиною букварі, де ті ж самі літери надруковані кілька разів, і вказувати на відмінність одних літер від інших.

Закріплення та розвиток навички.

Якщо ваш малюк може самостійно провести лінію, яка з'єднає дві крапки, йому може подобатися працювати над підбором однакових літер. Спробуйте на аркуші паперу, - скажімо, зліва, - написати декілька літер (спочатку тільки три) та такі ж літери, але в іншому порядку, написати справа, після чого попросити малюка з'єднати лініями однакові літери.

ТМ.И. 118. ПІДБИРАЄ КАРТКИ 4-ЕЛЕМЕНТНОГО ЛОТО ЗІ СЛОВАМИ

Це вміння безпосередньо передує вмінню читати, однак на тому етапі, про який ми говорили, нам не важливо, чи запам'ятає малюк, як вимовляти те чи інше слово. У цьому випадку наша головна мета полягає в тому, щоб якомога краще розвинути в дитини здібність підбирати до зразка картинки.

Як оцінити:

Матеріали: велика саморобна карта лото, на якій чітко написані чотири слова. Слова повинні значно відрізнятися за довжиною, щоб дитина кожне з них сприймала, як окрему фігуру. Приклад: шафа, ти, мавпа, м'яч.

Спосіб: дивіться пункт ТМ.И. 117, тільки тепер малюк буде підбирати не літери, а слова.

Як учити: учити дитину потрібно так, як ви вже раніше вчили її працювати з лото.

Можливо, їй буде цікаво займатися, коли на карті і на картках ви напишете слова, які щось означають для неї.

Навіть якщо ви не ставите собі за мету навчити малюка читати слова, ви все ж можете вибрати такі, які будуть корисні для нього пізніше, коли він почне вчитися читати. Одним із перших слів може бути його ім'я.

Коли дитина навчиться підбирати карточки до першої групи слів, повторіть роботу з іншою групою. Уміння можна вважати засвоєним, коли вона зможе підібрати карточки до будь-якої групи із чотирьох слів, які помітно відрізняються одна від одної з вигляду.

Час для гри та участь у повсякденних заняттях.

Знайти в повсякденному житті чотири слова, які б мали вказані особливості, дуже важко, можливо, практикуватися доведеться все ж таки на спеціальних заняттях. Однак період такого своєрідного засвоєння дуже підходить для того, щоб узагалі привернути увагу малюка до слів і їх призначення. Коли ви читаете малюкові його улюблену книжку, одразу виділяйте в ній ключові слова. Коли йдете за покупками, покажіть йому назви продуктів на упаковках. Гуляючи, читайте вивіски, а найголовніше, покажіть дитині її ім'я, написане на її речах та малюнках.

Закріплення та розвиток навички.

Якщо ваш малюк навчився підбирати слова до зразків і робить це із задоволенням, то можливо, що ви побажаєте йти далі, наблизитися до „справжнього читання“.

У центрі Маккуарі після того, як дитина оволодіє вмінням ТМ.И.118 (тобто при тестуванні отримує позитивну оцінку), з нею одразу починають займатися за програмою навчання читанню.

Часто батьки віддають весь час розвитку тієї групи вмінь, в якій малюк не розвинутий. Ми впевнені, що ніякі запізнення розвитку інших умінь не повинні заважати дитині вчитися читати. Якщо це було б не так, то чи могли б узагалі вчитися читати люди з важкими фізичними вадами? Напевно, для тих, хто відкладає нову програму “на потім” до тих пір, доки дитина не засвоїть усі знання і вміння, передбачувані його програмою, справа в його пріоритетах.

Думаємо, що нам слід сказати, що діти з синдромом Дауна в центрі Маккуарі вміють читати. Ми зрозуміли, що навчити читати таких діток порівняно легко, якщо займатися цим постійно і пам'ятати про те, що речі, яких ви вчите, мають бути пов'язані з тим, що добре знайоме малюкові. Багато дітей, які пішли потім до школи, протягом перших років навчання є на першому місці з читання в класі. Це, безперечно, дуже приємно і батькам, і діткам. Крім того, читання стає чудовим джерелом радості в часи відпочинку, і це джерело залишається з ними надовго.

Підхід, який використовується в програмі, котра була розроблена в центрі Маккуарі, передбачає зорове сприйняття цілих слів дитиною.

Малюк вчиться читати цілі слова одразу, потім читає слова, поєднані у фрази і речення. Фонетикою з ним починають займатися лише після того, як він навчиться читати 50-80 слів і добре зрозуміє, що таке читання взагалі. Коли дитина приступає до занять, вона, як правило, уже має запас слів, який складається з імен близьких їй людей, назв важливих для неї предметів і дій, з якими вона стикається щодня. Ми розглядаємо читання як складову частину загального мовного розвитку - і для сприйняття мовлення, і для активного його використання.

„Маленькі сходинки” - це програма ранньої педагогічної допомоги дітям із відхиленнями у розвитку. До комплекту входять вісім книг і додатково відеокасета із записом програми.

Книга 1: Вступ до програми

Ця вступна книга знайомить вас з історією написання „Маленьких сходинок” і пропонує способи користування програмою.

Книга 2: Програма вашої дитини

Книга пояснює, як правильно обирати індивідуальні цілі для конкретної дитини, і як допомогти їй досягти цих цілей в оточенні сім'ї.

Книга 3: Навички спілкування

У книзі ми зупинимось на формуванні мовних навичок як на довербальному, так і вербальному рівнях розвитку.

Книга 4: Навички загальної моторики

У книзі описуються навички, які потребують використання великих м'язів тіла. За допомогою цих м'язів дитина може сидіти, повзати, ходити, лазити, ловити м'яч і т.д. Книга підготовлена фізіотерапевтом, який має досвід роботи з маленькими дітьми з вадами розвитку.

Книга 5: Навички тонкої моторики

Навички тонкої моторики використовують дрібні м'язи рук та очей. Ці навички дуже різноманітні і коливаються від здатності дитини схопити палець мами до таких складних умінь, як малювання та різання. У цю книгу також увійшли навички вирішення проблем і розвиток таких понять, як колір, форма і розмір.

Книга 6: Сприйняття мовлення

Навички сприйняття мовлення означають розуміння мови інших. Вони означають здатність дитини уважно слухати, що кажуть інші, слідувати вказівкам, і, що найбільш важливо, самій використовувати мову.

Книга 7: Самообслуговування та соціальні навички

У цій книзі ми розглянемо навички, які допомагають дитині встановити зв'язок з іншими, гратися і самостійно їсти, користуватися туалетом, одягатися і приводити себе в порядок.

Книга 8: Перелік вмінь розвитку дитини

У книзі об'єднані в одне ціле всі окремі частини „Маленьких сходинок” і представлений перелік методів, що були використані для оцінки дитини. Крім того, вона допоможе вам правильно намітити цілі.